

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ORMANCILIK VE ÇEVRE BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

GÜMÜŞHANE İLİNDEKİ KORUNAN ALANLARIN TURİZME KATKISININ
BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS

Haydar TEKİN

OCAK-2025
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

ORMANCILIK VE ÇEVRE BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

**GÜMÜŞHANE İLİNDEKİ KORUNAN ALANLARIN TURİZME KATKISININ
BELİRLENMESİ**

**DETERMINATION OF THE CONTRIBUTION OF PROTECTED AREAS TO
TOURISM IN GÜMÜŞHANE PROVINCE**

YÜKSEK LİSANS

Haydar TEKİN

**OCAK-2025
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

ORMANCILIK VE ÇEVRE BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

**GÜMÜŞHANE İLİNDEKİ KORUNAN ALANLARIN TURİZME KATKISININ
BELİRLENMESİ**

**DETERMINATION OF THE CONTRIBUTION OF PROTECTED AREAS TO
TOURISM IN GÜMÜŞHANE PROVINCE**

YÜKSEK LİSANS

Haydar TEKİN

Danışman: Prof. Dr. Günay ÇAKIR

**OCAK-2025
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Gümüşhane İlindeki Korunan Alanların Turizme Katkısının Belirlenmesi**” isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmaları kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi’nin lisanslı kullanıcısı olduğum intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

15/01/2025

Haydar TEKİN

TEŞEKKÜR

Gümüşhane İlindeki Korunan Alanların Turizme Katkısının Belirlenmesini konu alan bu çalışma, Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ormancılık ve Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalında, Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Tez çalışmam sürecinde beni her konuda destekleyen, bilgi ve görüşleri ile çalışmama yardımcı olan tez danışmanım sayın Prof. Dr. Günay ÇAKIR'a ve diğer hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Tüm çalışmam boyunca sabır ve anlayışları ile bana destek olan, bana her konuda yardımını esirgemeyen değerli aileme teşekkürlerimi sunarım.

Haydar TEKİN
GÜMÜŞHANE – 2025

ÖZET

Doğal alanlar içerisindeki parklar; Uluslararası Doğayı Koruma Birliği (IUCN) kriterlerine göre sınıflandırılmış ve ayrılmıştır. İçerisinde barındırdığı endemik ve nadir türlerin korunmasında özel önlemler alınması hedeflenmiştir. Ayrıca, yerel halkın ekonomik ve sosyal refahının artırılması, stratejik hedefler arasında önemli bir yer tutmaktadır. Korunan alanlar içerisinde yaşayan halkın katılımcı yaklaşımla sürdürülebilir turizm uygulamaları içerisinde yer almaları teşvik edilmektedir. Böylelikle doğal alanlar sosyo kültürel gelişmeye katkı sağlamış olacaktır. Tez çalışması, Gümüşhane ili içerisinde bulunan Tomara Şelalesi, Limni Gölü, Çağlayandibi Şelalesi ve Artabel Gölleri tabiat alanını içine alan bölgelerdir. Çalışma kapsamında; korunan alanlar içerisinde sürdürülebilir yönetim stratejileri oluşturmaya yardımcı olmak, biyolojik çeşitliliğin ve ekolojik bütünlüğün korunması hakkında karar vericilere yardımcı olmak hedeflenmiştir. Korunan alanların stratejik hedefleri çerçevesinde, ekolojik yapılarının korunması için somut veriler gerekmektedir. 2016-2019 yılları arasında Tomara Şelalesi ve Limni Gölü en çok ziyaret edilen alanlar olurken, 2019'da ziyaretçi sayıları zirveye ulaşmıştır. Bu dönemde Tomara Şelalesi 143.330, Limni Gölü 87.714, Çağlayandibi Şelalesi 10.910 ve Artabel Gölleri 2.680 ziyaretçiye ev sahipliği yapmıştır. Ancak 2020 yılında COVID-19 pandemisi nedeniyle tüm alanlarda ziyaretçi sayılarında belirgin bir düşüş yaşanmış, bu rakamlar sırasıyla 34.960, 34.960, 2.100 ve 100'e gerilemiştir. Ziyaretçi sayılarında yaşanan düşüş, 2021 yılı itibarıyla toparlanma sürecine girmiştir. Pandemi dönemindeki ziyaretçi ekonomik açıdan korunan alanlardaki turizm katkısını göz önüne sermiştir. Gümüşhane ilindeki korunan alanların ekoturizm faaliyetleri neticesinde etkilenme oranları tespit edilerek gelecek dönemlerde koruma hedeflerini planlayıcılara sunulacaktır. Alternatif çözüm önerileri ile korunan alanların ekonomiye katkıları ekosistem dengesi altında planlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ekoturizm, Koruma alanı, Tabiat parkı, Ziyaretçi sayısı

SUMMARY

Protected areas within natural landscapes are classified according to the criteria of the International Union for Conservation of Nature (IUCN). Special measures are aimed at preserving endemic and rare species. Additionally, improving the economic and social well-being of the local population is a key strategic goal. The participation of local communities in sustainable tourism practices is encouraged to ensure their involvement in conservation efforts. This contributes to the socio-cultural development of natural areas. This study focuses on the protected areas of Tomara Waterfall, Limni Lake, Çağlayandibi Waterfall, and Artabel Lakes, located in Gümüşhane province. The research aims to support the development of sustainable management strategies, assist decision-makers in conserving biodiversity and ecological integrity, and provide concrete data for the protection of these ecosystems. Between 2016 and 2019, Tomara Waterfall and Limni Lake were the most visited sites, with visitor numbers peaking in 2019. That year, Tomara Waterfall received 143.330 visitors, Limni Lake 87.714 Çağlayandibi Waterfall 10.910 and Artabel Lakes 2.680. However, due to the COVID-19 pandemic in 2020, visitor numbers significantly declined to 34.960, 34.960, 2.100 and 100, respectively. By 2021, recovery had begun. The decline in visitors during the pandemic highlighted the economic impact of tourism in protected areas. The study will analyze the effects of ecotourism activities in Gümüşhane's protected areas and provide future conservation strategies for planners. Alternative solutions will be proposed to ensure economic contributions align with ecosystem balance.

Keywords: Ecotourism, Protected area, Nature park, Visitor numbers

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET.....	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar DİZİNİ	IX
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	X
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	XI
1. GİRİŞ	1
1.1. Doğa Korumanın Gelişimi: Tarih, Sistemler ve IUCN Koruma Kategorileri	4
1.2. Problemin Tanımı.....	6
1.3. Tezin Amacı ve Kapsamı	6
1.4. Temel Tanım ve Kavramlar	6
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR	14
3. MATERYAL VE YÖNTEM	19
3.1. Korunan Alanların Tespiti ve Analizi	20
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	32
4.1. Korunan Alanların Mevcut Durumu ve Sınıflandırılması:	34
4.2. Turizm Faaliyetlerinin Ekonomik ve Çevresel Etkileri:	39
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	59
KAYNAKÇA.....	67
ÖZGEÇMİŞ	71

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Türkiye’deki korunan alan sayısı ve statüsü.....	5
Tablo 3.1. 2022 ve 2024 yıllarında Şiran İlçesinin nüfusunun yerleşim merkezlerine göre dağılımı ve yoğunluğu (TÜİK, 2024b).....	28
Tablo 3.2. Gümüşhane İli Şiran İlçesinin kentsel ve kırsal nüfus değişimleri (TÜİK, 2024b)...	29
Tablo 3.3. 2022 ve 2023 yıllarında Torul ilçesinin nüfusunun yerleşim merkezlerine göre dağılımı ve yoğunluğu (TÜİK, 2024b).....	29
Tablo 3.4. Gümüşhane ili Torul ilçesinin kentsel ve kırsal nüfus değişimleri (TÜİK, 2024b)...	30
Tablo 3.5. 2022 ve 2024 yıllarında Kürtün İlçesinin nüfusunun yerleşim merkezlerine göre dağılımı ve yoğunluğu (TÜİK, 2024b).....	31
Tablo 3.6. Gümüşhane ili Kürtün İlçesinin kentsel ve kırsal nüfus değişimleri (TÜİK, 2024b)	31
Tablo 4.1. Tomara Şelalesi Tabiat Parkı ziyaretçi sayıları (DKMP 12. Bölge Müdürlüğü, 2023)	41
Tablo 4.2. Limni Gölü Tabiat Parkı ziyaretçi sayıları (DKMP 12. Bölge Müdürlüğü, 2023)....	45
Tablo 4.3. Çağlayan Dibi Şelalesi Tabiat Parkı ziyaretçi sayıları (DKMP 12. Bölge Müdürlüğü, 2023).....	50
Tablo 4.4. Artabel Gölleri Tabiat Parkı ziyaretçi sayıları (DKMP 12. Bölge Müdürlüğü, 2023)	54
Tablo 4.5. Tabiat parklarının yıllara göre ziyaretçi sayıları (DKMP 12. Bölge Müdürlüğü, 2023)	56

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Geliş amaçlarına göre ziyaretçiler, 2023 (TÜİK, 2024)	3
Şekil 3.1. Gümüşhane ili içindeki tez çalışmasına konu olan korunan alanların yerleri.....	23
Şekil 4.1. Tomara Şelalesi ve Çevresi.....	39
Şekil 4.2. Tomara Şelalesi	40
Şekil 4.3. Tomara Şelalesi ve Ziyaretçiler	40
Şekil 4.4. Tomara Şelalesi Tabiat Parkı Ziyaretçi Sayıları (2016-2023)	42
Şekil 4.5. Limni Gölü ve çevresi.....	44
Şekil 4.6. Limni Gölü kıy evleri	44
Şekil 4.7. Limni Gölü ve ziyaretçiler	45
Şekil 4.8. Limni Gölü Tabiat Parkı Ziyaretçi Sayıları (2016-2023)	47
Şekil 4.9. Çağlayandibi Şelalesi ve çevresi.....	48
Şekil 4.10. Çağlayandibi Şelalesi.....	49
Şekil 4.11. Çağlayandibi Şelalesi ve ziyaretçiler	49
Şekil 4.12. Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı Ziyaretçi Sayıları (2016-2023)	51
Şekil 4.13. Artabel Gölleri ve çevresi	52
Şekil 4.14. Artabel Gölleri	53
Şekil 4.15. Artabel Gölleri ve ziyaretçiler	53
Şekil 4.16. Artabel Gölleri Tabiat Parkı Ziyaretçi Sayıları (2016-2023).....	54
Şekil 5.1. Tabiat Parkları Ziyaretçi Sayıları (2016-2023).....	60

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ATTA	: Macera Turizmi ve Ticaret Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
CNPPA	: Milli Parklar ve Korunan Alanlar Komitesi
DKMP	: Doğa Koruma ve Milli Parklar
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
IUCN	: Uluslararası Doğa Koruma ve Doğal Hayatı Koruma Birliği
UNWTO	: Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü

1. GİRİŞ

Uluslararası Doğa Koruma ve Doğal Hayatı Koruma Birliği (IUCN)'ne göre “*korunan alanlar, biyolojik çeşitliliğin, doğal ve kültürel kaynakların korunmasına ve sürdürülmesine adanmış, yasal veya diğer etkili araçlarla yönetilen bir arazi veya deniz parçasıdır*”. Bu alanların ana amacı, doğal-kültürel ve görsel kaynak değerlerini korumak, çevresel koşulları iyileştirmek, bilimsel araştırmaları ve eğitsel etkinlikleri desteklemektir. Ayrıca, bireylerin ve toplumun rekreasyon ve turizm ihtiyaçlarını karşılamak için de imkân sağlar. Ancak, son yıllarda artan rekreasyon talepleri, korunan doğal alanlarda yönetimsel baskıları ortaya çıkarmıştır. Yöneticilerin doğal ekosistemleri korurken rekreasyonel kullanıma izin verme dengesi, önemli bir zorluk oluşturmaktadır. Rekreasyonel kullanımların çevresel etkileri, üst toprağın sıkışması, bitki örtüsünün azalması ve yaban hayatı davranışlarında değişime yol açabilir. Bu nedenle, rekreasyonel taşıma kapasitesinin belirlenmesi ve izlenmesi, doğal alanların değerlerinin korunması için önemlidir (Gül ve Akten, 2005).

Korunan alan kavramı, özellikle 19. yüzyılın yeni ülkeleri olarak kabul edilen Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda ve Amerika'da kök salmış olup, 20. yüzyılda dünya geneline yayılmıştır. Bu kavramın ilk ortaya çıkışı, doğal yaşam alanlarını koruma amacını taşımışken, zamanla bu alanlar eğlence ve rekreasyon için de kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle 1850'lerde ortaya çıkan milli parklar, geniş ve doğal alanları kamusal hizmete sunarak halkın eğlenmesini ve dinlenmesini sağlamıştır. Ancak, 1990'larda, birçok parkta ziyaretçi kullanımı ve etkileri yönetim eksiklikleri nedeniyle sorunlu hale gelmiştir. Bu sorunları çözmek için, Amerika Birleşik Devletleri'nin öncülüğünde diğer ülkelerle iş birliği yaparak yönetim süreçlerinin geliştirilmesi ve yasalara uygun hale getirilmesi önem kazanmıştır (Toksöz Kılıç, 2020). Bu durum korunan alanların eğlence ve rekreasyon alanları olarak popülerliğini artırmıştır. Ancak, artan ziyaretçi sayısı ve buna bağlı olarak doğal kaynaklara olan baskı, korunan alanların sürdürülebilirliği için önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bu nedenle, korunan alanların planlanması ve yönetilmesi sürecinde, ziyaretçi taşıma kapasitelerinin belirlenmesi ve uygulanması önem arz etmektedir. Ayrıca, gelecek nesillere aktarılabilmesi için uzun vadeli gelişme planlarının hazırlanması ve doğal kaynakların korunması için etkili politikaların oluşturulması gerekmektedir. Bu şekilde, korunan alanlar hem doğal ve

kültürel değerlerini koruyacak hem de insanların bu değerlerden sürdürülebilir bir şekilde faydalanmalarını sağlayacaktır (Göksu, 2022).

Korunan alanların turizmde sunduğu somut ve soyut ürünler, ziyaretçi memnuniyeti ve sürdürülebilir kullanım açısından etkili yönetim gerektirir. Ziyaretçiler, korunan alanlarda önemli ve sıra dışı eserler görmek, bilgilendirme hizmetleri almak ve geçmişe tanıklık etmek isterler. Bu alanların cazibesini koruyarak halka açık kalması beklenir, ancak bu durum sınırlı kaynaklar üzerinde baskı yaratır. Dolayısıyla, korunan alanların fayda sağlaması için etkili bir yönetim şarttır (Toksöz Kılıç, 2020).

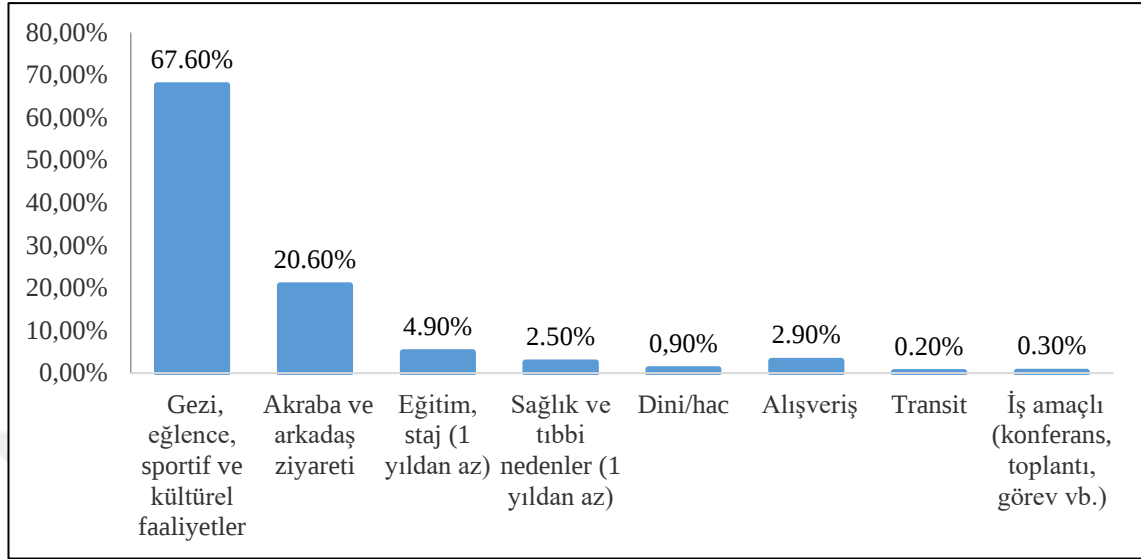
Turizm, yıllar içinde sürekli olarak genişleyen ve çeşitlenen bir büyüme yaşayarak dünyanın en hızlı gelişen ekonomik sektörlerinden biri haline gelmiştir. Gelişen dünya ile birlikte modern turizm, yeni ve çeşitli destinasyonları kapsayarak gelişmeye yakından bağlıdır. Bu değişimler, turizmi sosyo-ekonomik ilerlemenin öncü güçlerinden biri haline getirmiştir.

Günümüzde, turizm sektörünün iş hacmi petrol ihracatı, gıda ürünleri veya otomobillerin iş hacmiyle eşdeğer hatta bazen onları aşar hale gelmiştir. Turizm, uluslararası ticarete önemli bir rol oynamakta ve birçok gelişmekte olan ülke için ana gelir kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Bu büyüme eğilimi, artan çeşitlilik ve destinasyonlar arasındaki rekabetle birlikte gelmektedir (UNWTO, 2017).

Turizm, değişen dünya koşullarına rağmen istikrarlı bir şekilde büyümeye devam ederek, dünyanın en büyük ve en hızlı gelişen sektörlerinden biri olmuştur. Yabancı turist sayısındaki çarpıcı artışlar da bu büyümenin bir göstergesidir. 1950'lerde sadece 25 milyon olan yabancı turist sayısı, 1980'lerde 278 milyona, 2000'lerde 674 milyona ve 2015'te ise inanılmaz bir şekilde 1.186 milyon kişiye ulaşmıştır. Bu istatistikler, turizmin sadece bir eğlence ve dinlenme aracı olmanın ötesinde, küresel ekonomideki önemli bir oyuncu haline geldiğini ve insanların dünya çapında seyahat etme isteklerinin giderek arttığını göstermektedir. Turizm, kültürel etkileşimleri artırırken ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı teşvik etmekte ve dünya çapında birçok fırsat sunmaktadır (Çağlayan, 2019).

Ülkemize gelen ve giden ziyaretçilerin sayısındaki artışlar, turizm sektörünün canlılığını ve önemini vurgulamaktadır. 2022 yılının aynı dönemine göre ziyaretçi sayısı %4.1 artmıştır. 2023 yılı dördüncü çeyreğinde ülkemize giriş yapan ziyaretçi sayısı 12.472.145 kişiye ulaşmıştır. Bu ziyaretçilerin %13.6'sı yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşlarıdır. Ülkemizden çıkış yapan ziyaretçi sayısı ise %11.1 artarak 57.770.440 kişi olmuştur. Bu ziyaretçilerin %13.5'i yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşlarıdır. Bu ziyaretçilerin %67.6'sı ülkemize gezi, eğlence, spor ve kültürel etkinlikler için gelmiştir. İkinci sırada %20.6 ile akraba ve arkadaş ziyareti; üçüncü sırada

ise %4.9 ile alışveriş turizmi yer almıştır (Şekil 1.1). Yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşları ise %67.4 ile en çok akraba ve arkadaş ziyareti amacıyla ülkemizi tercih etmiştir (TÜİK, 2024)

Şekil 1.1. Geliş amaçlarına göre ziyaretçiler, 2023 (TÜİK, 2024)

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından resmi olarak tanımlanmamış olsa da Macera Turizmi ve Ticaret Birliği (ATTA) doğa ve macera turizmini, fiziksel aktivite, doğal çevre ve kültürel keşif unsurlarını içeren bir turizm türü olarak tanımlar. Bu tür turizmin en belirgin özelliği, doğal alanları, biyolojik ve ekolojik çeşitliliği, yerel kültürü ve geleneksel özgünlüğü korumaya odaklanması ve gelir eşitsizliklerini azaltmaya çalışmasıdır. Bu şekilde, doğa ve macera turizmi sadece turistlere benzersiz deneyimler sunmakla kalmaz, aynı zamanda yerel toplulukları ve çevreyi de korur ve destekler (TÜRSAB, 2024)

Ziyaretçi, belirli bir süre boyunca herhangi bir zorunluluk veya sözleşme olmaksızın ilgi çekici bir yeri ziyaret eden kişidir. Ziyaretçi çekim merkezi, fiziksel veya sanal bir ortamda bir bina veya konum olabilir. Ziyaretçi yönetimi, ziyaretçilerin faaliyetlerini etkileyen bir süreçtir ve olumlu etkileri artırırken olumsuzları en aza indirmeyi amaçlar. Ziyaretçi yönetim planları, genellikle ziyaretçi kaydı ve yönetim sürecine odaklanır ve ziyaretçi sayımı/anketi ile ziyaretçi akış yönetimi önlemleri içerebilir. Korunan alanların turizm sektörü için somut ve soyut ürünler sunduğu görüşü, ziyaretçi memnuniyeti ve alanların sürdürülebilir kullanımı konularında nasıl yönetilmesi gerektiği sorusunu gündeme getirmektedir. Ziyaretçiler; korunan alanlar, sanat galerileri ve müzeler gibi çeşitli mekanları ziyaret ederler ve bu destinasyonların hem görsel açıdan hem de sergilenen eserler bakımından çekici kalması beklemektedirler. Ziyaretçiler,

korunan alanlarda doğası ve yapısı bozulmamış eserler görmek, tarihi ve doğal yapılardan müzelere kadar çeşitli yerleri gezmek için ziyaretler gerçekleştirirler. Bu alanların cazibesini korumaları ve halka açık olmaları gerektiği için sınırlı kaynaklar ve kapasiteler üzerinde baskı yaratır. Ziyaretçi memnuniyeti sabit olmayıp, destinasyonun itibarı ve popülaritesine bağlı olarak değişir, bu da yönetim için zorluklar yaratır ve yoğun çaba gerektirir (Hassan, 2013).

1.1. Doğa Korumanın Gelişimi: Tarih, Sistemler ve IUCN Koruma Kategorileri

Doğa koruma çalışmaları, tarih boyunca birçok kültürde farklı biçimlerde ortaya çıkmıştır. Güney Hindistan'daki Tamil Nadu Kutsal Korulukları gibi eski örnekler ve Sümer-Babil yasaları doğa koruma anlayışının ilk örnekleri arasındadır. Eflatun, çevre tahribatının sonuçlarına dikkat çekerken, Orta Çağ'da hükümdarlar av parkları ve orman rezervleri oluşturmuştur. Osmanlı'da Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'un su kaynaklarını ve ormanları koruma altına almıştır. Modern doğa koruma hareketi ise 19. yüzyılın sonlarında hız kazanmıştır; 1872'de ABD'de Yellowstone Milli Parkı'nın ilanı, dünya genelinde koruma çalışmalarının başlangıcı olarak kabul edilir. Avrupa'da İsveç ve İsviçre, ilk milli parklarını 1909 ve 1914'te kurarken, ABD 1916'da ulusal park sistemini oluşturmuştur. 1933'te biyolojik çeşitliliğin korunması için "Doğal Flora ve Faunanın Korunması Sözleşmesi" imzalanmıştır. Türkiye'de milli park çalışmaları 1956'da başlamış, 1958'de Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın ilanı ile yasal statü kazanmıştır. 1983'te yürürlüğe giren Milli Park Kanunu, tabiat parkı ve tabiatı koruma alanı gibi çeşitli statüler getirmiştir. Günümüzde Türkiye'de 48 milli park, doğal, kültürel ve tarihi değerlerin korunması amacıyla yönetilmektedir ve halka açık birçok rekreasyon alanı sunmaktadır (Kurdoğlu, 2007; DKMP, 2024).

Ülkeler, doğal kaynakları korumak amacıyla korunan alanlar gibi kavramları benimsemişlerdir. Korunan alanlar, yaşam alanlarını, türleri ve genetik çeşitliliği korumada kritik rol oynar. Bu amaçla IUCN koruma alanları, UNESCO biyosfer rezervleri ve dünya miras alanları gibi yöntemler yaygın olarak kullanılır. Bu alanlar, çevresel etkileri azaltır, hava, su ve toprak kirliliğini önler, genetik kaynakları ve biyoçeşitliliği koruyarak sürdürülebilirliği sağlar (Göksu, 2022).

Doğayı koruma ve doğal kaynakların yönetimi konusunda uluslararası alanda faaliyet gösteren pek çok örgüt bulunmaktadır. 1948'de kurulan Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN), 160 ülkeden 1200'den fazla üye ile çalışmakta, Milli Parklar ve Korunan Alanlar Komitesi (CNPPA) aracılığıyla, koruma alanları hakkında uluslararası öneriler

sunmaktadır. 1978'de yayımlanan "Sınıflandırma, Amaçlar ve Kriterler" raporunda IUCN, korunan alanları biyolojik çeşitliliğin ve doğal-kültürel kaynakların korunması amacıyla yasalarla yönetilen kara ve deniz alanları olarak tanımlamış ve bu alanları altı ana kategoriye ayırmıştır (Kurdoğlu, 2007): I. Mutlak Doğa Koruma Rezervi / Yabanıl Alanlar, II. Milli Park, III. Doğal Anıtlar ve Özellikler, IV. Habitat ve Tür Yönetim Alanı, V. Peyzaj Koruma Alanı ve VI. Yönetilen Kaynak Koruma Alanı. Her kategori, belirli koruma ve sürdürülebilir kullanım amaçlarına yönelik farklı yönetim yaklaşımları sunmaktadır.

Tablo 1.1. Türkiye'deki korunan alan sayısı ve statüsü

Korunan Alan Statüsü	Adet	Alan (Ha)
Milli Park	48	911.204
Tabiat Parkı	261	108.332
Tabiatı Koruma Alanı	31	46.455
Tabiat Anıtı	113	8.357
Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	85	1.165.448
Ramsar Alanı	14	184.487
Ulusal Önemi Haiz Sulak Alan	59	869.697
Mahalli Önemi Haiz Sulak Alan	32	92.236
Muhafaza Ormanı	55	247.648
Orman Parkları	134	9.728
Gen Koruma Ormanı	339	43.232
Tohum Meşçeresi	311	40.338
Tohum Bahçesi	213	1.552
Toplam	1695	3.728.714

Türkiye'de milli park kavramı 1940'lara dayanmaktadır. Prof. Dr. Selahattin İnal, 1948'de "Doğa Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız" eserinde ilk kez "milli park" terimini kullanmıştır. İlk yasal adım, 1956 tarihli Orman Kanunu ve 1983 tarihli Milli Parklar Kanunu ile atılmıştır. Türkiye'de milli parkların gelişimi beş döneme ayrılır:

1. 1958-1976: Milli parklar master plana bağlandı.
2. 1976-1980: Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğü kuruldu, Ilgaz Dağları Milli Parkı ilan edildi.
3. 1980-1983: Başkomutanlık Tarihi Milli Parkı kuruldu.
4. 1983: Milli Güvenlik Konseyi raporuyla Göreme, Nemrut Dağı gibi yeni milli parklar ilan edildi.
5. 1991-günümüz: 23 yeni milli parkla toplam sayı 48'e ulaştı.

1983'teki 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanları gibi koruma statülerini tanımlamıştır. Kanun, korunan alanların korunması, geliştirilmesi ve yönetimi için gerekli esasları düzenlemektedir (Kılıç ve

Kervankıran, 2019). 2022 yılı verilerine göre ülkemizde korunan alanların sayısı 1695 adettir ve 3.728.714 ha alana sahiptir (DKMP, 2022).

1.2. Problemin Tanımı

Bu çalışmada, Gümüşhane ilindeki 4 adet korunan alanın turizm üzerindeki etkilerinin neler olduğunun belirlenmesi için yapılmıştır. Doğal ve kültürel alanlar üzerindeki olumsuz etkenlerin tespit edilmesi ile koruma hedeflerinin belirlenmesine yardımcı olunacaktır. Ayrıca alanda gelen ziyaretçilerin park ekosistemi üzerindeki deneyimleri ve turizm kalitesi üzerinde etki eden faktörler belirlenecektir.

1.3. Tezin Amacı ve Kapsamı

Gümüşhane'deki korunan alanların turizme katkısının belirlenmesinin amacı, doğal ve kültürel mirasın korunmasını ve turizm potansiyelinin en iyi şekilde değerlendirilmesini sağlamaktır. Bu analiz, turistlerin bölgeye olan ilgisini artırarak yerel ekonomiye ve istihdama katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Aynı zamanda, doğa turizmi ve kültürel turizm faaliyetlerini destekleyerek sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirilmesini amaçlar.

Gümüşhane ilindeki korunan alanların turizme katkısının belirlenmesi çalışmasının kapsamı şu unsurları içerebilir:

Korunan Alanların Tanımlanması:

1. Gümüşhane'deki milli parklar, tabiat parkları, doğal sit alanları ve özel çevre koruma bölgeleri gibi korunan alanların belirlenmesi ve özelliklerinin analizi.
2. Ekonomik Etkilerin Analizi: Turizmin bölge ekonomisine olan etkilerinin değerlendirilmesi, turist harcamalarının yerel ekonomiye katkısı, turizm sektöründe istihdamın artışı gibi ekonomik faktörlerin incelenmesi.
3. Turizm Altyapısının Değerlendirilmesi: Bölgedeki turizm altyapısının durumunun incelenmesi ve turizmin gelişimine yönelik altyapı ihtiyaçlarının belirlenmesi.
4. Turizm Stratejilerinin Geliştirilmesi: Elde edilen veriler doğrultusunda, korunan alanların turizme katkısını artırmak için etkili stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanabilir çözüm önerilerinin sunulması.

1.4. Temel Tanım ve Kavramlar

Aşağıdaki tanım ve kavramlar, Gümüşhane ilindeki korunan alanların turizme katkısını belirlemek amacıyla yapılan çalışmalarda dikkate alınması gereken temel

unsurları ifade eder. Bu bağlamda, korunan alanların hem doğal hem de kültürel kaynaklarının korunarak turizm faaliyetlerine entegre edilmesi açısından önemlidir.

1.4.1. Korunan Alan

Bu kavram, ekosistem hizmetleri ve kültürel açıdan önemli unsurların, doğayla birlikte uzun vadeli korunmasını ve sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla mevzuatla tanımlanan ve yönetilen bir coğrafi alanı ifade eder (Yıldırım, 2023).

“Korunan alanlar, biyolojik çeşitliliği, doğal ve kültürel değerleri koruyarak sürekliliği sağlamak amacıyla mevzuata göre yönetilen kara, su ve deniz alanlarını ifade eder” (Resmi Gazete, 2012). Günümüzde, korunan alanların sürdürülebilir yönetimi hem ulusal hem de uluslararası düzeyde artan bir öneme sahiptir. Bu alanlar, manzara bütünlüğünü, ekosistemlerin dengesini, biyolojik çeşitliliği ve doğal kaynakları koruyarak gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak amacıyla koruma statüsü altında tutulmaktadır. Ancak, artan insan baskısı ve çevresel etkiler, korunan alanların yönetimini zorlaştırmaktadır. Özellikle, kentsel genişleme, sanayileşme ve artan nüfus gibi faktörler, korunan alanlara olan talebi artırmış ve doğal kaynakları tehdit etmiştir.

Tabiatın korunması ve ekosistem hizmetlerinin sürdürülebilirliği, çevre ve insan toplulukları için hayati önem taşır. Bu amaçla, belirli coğrafi alanlar yasalarla tanımlanır ve yönetilir. Bu alanlar, temiz su, hava kalitesi, toprak verimliliği, iklim düzenlemesi ve biyolojik çeşitliliğin korunması gibi temel ekosistem hizmetlerini sağlar. Ayrıca, toplumsal ve manevi değerler sunar, turizm ve yerel ekonomilere katkıda bulunur. Milli parklar ve yaban hayatı koruma alanları gibi korunan bölgeler, ulusal ve uluslararası yasalarla yönetilerek bu değerlerin sürdürülebilirliği sağlanır. Yerel toplulukların katılımı ve farkındalık artırma çalışmaları, bu yönetimi destekleyerek doğa ve insan topluluklarının geleceği için kritik bir rol oynar (URL 1, 2024).

Teknolojinin bilinçsiz ve kontrolsüz kullanımı doğaya zarar verirken, doğayı ve doğal kaynakları koruma düşüncesi dünya genelinde hızla yayılmaktadır. Dünya Tabiatı Koruma Birliği'ne (IUCN) göre, dünya yüzeyinin %5'inden fazlası koruma altına alınmış olup, bazı ülkelerde bu oran %20'ye ulaşmaktadır. Korunan alanlar, biyolojik çeşitliliği ve doğal kaynakları koruma amacıyla yönetilen kara, su ve deniz alanlarıdır. Türkiye'de de deniz ve kıyılar, dağlar, deltalar, ormanlar, yaylalar, bozkırlar, göl ve akarsu sistemleri, derin vadiler ve buzullar gibi çeşitli ekosistemler koruma altındadır. (URL 2, 2024).

Korunan alanların tespit, tescil ve onayına ilişkin yönetmelik, çevre ve tabiat varlıklarının korunması ve sürdürülebilir yönetimi için çeşitli kavramları tanımlar. Anıt ağaçlar, türlerinin alışılmış boyutlarını aşan veya kültürel öneme sahip olan ağaçlardır.

Doğal sitler, korunması gereken jeolojik ve ekolojik özelliklere sahip alanları ifade eder. Ekolojik koridorlar, habitatları birbirine bağlayan alanlardır. Endemik türler, sadece belirli bir coğrafyada bulunan türleri tanımlar. Milli parklar ve tabiat parkları, doğal ve kültürel değerlerin korunmasını amaçlar. Ramsar alanları, uluslararası öneme sahip sulak alanlardır. Yönetmelikte ayrıca, ekolojik etki değerlendirmesi, ekolojik rehabilitasyon ve restorasyon gibi koruma ve iyileştirme süreçleri de tanımlanmıştır. Korunan alanlar, biyolojik çeşitliliği ve doğal kaynakları koruma amacı güderken, bu alanların yönetimi ve korunması için çeşitli planlar ve analizler yapılır (Resmi Gazete, 2012).

Dünya genelinde milli parklar, benzersiz doğal ortamlarıyla giderek daha fazla ziyaretçi çekmektedir. Bu artış, bölgesel turizmin gelişmesine ve yerel iş imkanlarının artmasına katkı sağlar. Ancak, artan ziyaretçi sayısı çevre üzerinde olumsuz etkilere ve çatışmalara yol açabilir. Bu nedenle, sürdürülebilirlik faaliyetleri önem kazanmaktadır ve yöneticiler turizmin faydalarını olumsuz sonuçlarla dengelemek için çaba sarf etmektedirler. Turizm ve rekreasyonel faaliyetlerin devamlılığı, ziyaretçi davranışlarına, yönetim tarzına ve mevcut kaynaklara bağlıdır.

1.4.2. Turizm

Turizm, dinlenme, eğlenme ve keşfetme amacıyla yapılan geziler ile bu gezilerin ekonomik, kültürel ve toplumsal faydalarını içerir. Turistler, ziyaret ettikleri yerlerde yerel ekonomiye katkıda bulunur, kültürel mirası tanır ve farklı bakış açıları kazanırlar. Başlangıçta sadece zenginlerin etkinliği olan turizm, ulaşım ve tatil olanaklarının gelişmesiyle yaygınlaşmıştır. Oteller, kamp alanları, tarihi anıtlar ve doğa güzellikleri turistleri cezbetmektedir. Dünya Turizm Örgütü'ne göre, turizm gelirleri her yıl %4 oranında artış göstermektedir (URL 3, 2024).

1.4.3. Eko-turizm

Ekoturizm, doğal alanlarda gerçekleştirilen ve çevreyi korurken yerel halkın ekonomik refahını artırmayı amaçlayan güvenilir bir turizm türü olarak tanımlanır (Bayhan, 2018). Uluslararası ekoturizm topluluğuna göre, ekoturizm çevreyi koruyan, küçük gruplar halinde yapılan, doğa dostu ve yerel halka gelir kaynağı sağlayan turizm çeşitlidir. Üzümcü ve Koç'a (2017) göre ekoturizm, sürdürülebilirlik ilkesini temel alan ve doğal alanlara yapılan seyahatleri içeren bir turizm biçimidir. Literatürde birçok ekoturizm tanımı bulunmakta olup, bu tanımlar genellikle doğal ortamlarda yapılması ve yöre halkına ekonomik katkı sağlaması gibi ortak özelliklere sahiptir. Ekoturizmin temel

amacı, doğal kaynakları koruyarak bu alanları turistik faaliyetlerle birleştirmek ve böylece hem çevreyi hem de yerel ekonomiyi desteklemektir.

Ekoturizm türleri, doğa temelli aktivitelerin çeşitliliğine göre sınıflandırılabilir. Polat'ın (2006) çalışmasına göre, Ekoturizm türleri arasında botanik turizmi, kuş gözlemciliği, doğa fotoğrafçılığı, yaban hayatı gözlemciliği, doğa yürüyüşü, olta balıkçılığı, av turizmi, kamp karavan turizmi ve yayla turizmi bulunmaktadır. Botanik turizmi, doğada bitkileri incelemeyi; kuş gözlemciliği, kuş türlerini izlemeyi içerir. Doğa fotoğrafçılığı, doğal alanlardaki canlıları ve nesneleri fotoğraflamaya odaklanırken, yaban hayatı gözlemciliği, hayvanları doğal yaşam alanlarında izlemeyi amaçlar. Doğa yürüyüşü, zorluk derecesine göre değişen parkurlarda yapılan bir etkinliktir. Olta balıkçılığı, spor amaçlı balık avlamayı kapsar. Av turizmi, kontrollü avcılığı teşvik ederek yerli ve yabancı turistlerin katılımıyla ülke ekonomisine katkı sağlar. Kamp karavan turizmi, doğada vakit geçirip yeni yerler keşfetmek isteyenlerin tercih ettiği bir konaklama ve ulaşım şeklidir. Yayla turizmi ise yüksek rakımlı bölgelerde doğayla iç içe olmayı sevenlerin tercih ettiği bir turizm türüdür (Yıldırım, 2023).

Bu türlerin her biri, doğada çeşitli etkinlikler yaparak hem çevresel hem de ekonomik sürdürülebilirliği hedefler. Ekoturizm, turistlere doğayla iç içe olma fırsatı sunarken, yerel toplulukların da ekonomik kazanç sağlamasına yardımcı olur. Bu nedenle ekoturizm, sürdürülebilir turizm uygulamalarının önemli bir bileşenidir ve doğal kaynakların korunmasına büyük katkı sağlar.

1.4.4. Sürdürülebilir Turizm

Doğal ve kültürel kaynakların korunmasını ve gelecek nesillerin de bu kaynaklardan faydalanmasını sağlayacak şekilde planlanan ve yönetilen turizm faaliyetleri.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, ilk kez 1987 yılında "Ortak Geleceğimiz" başlığı altında yayınlanan BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun raporunda gündeme gelmiştir. Bu raporda Brundtland Komisyonu olarak da bilinen komisyon, sürdürülebilir kalkınmanın önemini vurgulamıştır. Sürdürülebilir turizm kavramı Brundtland Komisyonu raporunda doğrudan ele alınmamış olmasına rağmen, turizmin çevre bilincinden etkilendiği ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleriyle uyumlu olması gerektiği ifade edilmiştir (Polat, 2006).

Sürdürülebilir turizm, doğal ve kültürel miras kaynaklarının korunmasını ve gelecek nesillerin refahını tehlikeye atmadan turizm faaliyetlerinin devam etmesini hedefler. Bu yaklaşım, kaynakların uzun vadeli korunmasını ve dönüşümünü amaçlarken,

aynı zamanda kısa vadeli ekonomik kazançlar elde etmeyi planlar. Sürdürülebilir turizm, çevresel etkileri yöneterek sosyal ve ekonomik hedefleri dengelemeyi amaçlar. Turizm, toplumun yaşam kalitesini artırırken çevresel korumayı da gözeten bir gelişme tipi olarak tanımlanır. Dünya Turizm Örgütü'ne göre, sürdürülebilir turizm, yerel toplumların yaşam kalitesini artıran, turistlere kaliteli hizmet sunan ve çevre kalitesini iyileştiren bir turizm biçimidir (Polat, 2006).

Bu yaklaşımlar, sürdürülebilir turizmin temel ilkelerini ve amaçlarını vurgulamakta olup, çevresel, sosyal ve ekonomik açıdan dengeli bir turizm yaklaşımını ifade etmektedir.

1.4.5. Biyoçeşitlilik

Turizm sektörü, mevsim koşullarına ve doğal biyoçeşitlilikle ekosistem varlığına yakından bağlıdır. Biyoçeşitlilik, turizmin sürdürülebilir büyümesinde kritik bir rol oynar. Ancak, kontrolsüz ve plansız turizm faaliyetleri, biyoçeşitlilik ve ekosistemler için tehdit oluşturabilir. Bu nedenle, turizmin yaban hayatı, habitatlar ve popülasyonlar üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi ve bu etkilerin minimize edilmesi önemlidir. Sürdürülebilir turizm için, turizmin olumsuz etkilerinin kontrol edilmesi, korunan alanların etkin kullanımı, habitat restorasyonu ve kırsal yaşamın desteklenmesi gereklidir. Bu çabalar, turizmin biyoçeşitliliği desteklemesini ve doğal kaynakların korunmasını sağlar (Deniz, 2019; Yavuz, 2023).

Türkiye, Avrupa-Sibirya, İran-Turan ve Akdeniz fitocoğrafik bölgelerinin kesişim noktasında yer alarak zengin bitkisel biyoçeşitliliğe sahip bir ülkedir. Bu biyoçeşitlilik, çeşitli meyve, sebze ve tarla bitkilerine ev sahipliği yapan mikro-gen merkezleriyle tarımsal üretimin sürdürülebilirliği için kritik öneme sahiptir. Ancak, bu genetik kaynakların korunmasının yanı sıra ekonomik olarak da değerlendirilmesi gerekmektedir. Küresel ısınma ve iklim değişikliğiyle birlikte, adaptasyon yeteneği yüksek genetik kaynakların önemi artmaktadır. Bu bağlamda, genetik kaynak araştırmalarında etnobotanik çalışmalar ve geleneksel bilginin korunması, gelecek nesillere aktarılması ve toplumun biyoçeşitlilik koruma çalışmalarına katılımı büyük önem taşır (Erat ve Balık, 2022).

Biyolojik çeşitliliğe yönelik başlıca tehditler, artan insan nüfusu ve sürdürülemez tüketim alışkanlıkları nedeniyle habitat tahribatı ve türlerin aşırı kullanımınıdır. Bu tehditler, biyoçeşitlilik kaybını hızlandırarak ekosistem dengelerini bozmaktadır. Biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilirliğin sağlanması için bu olumsuz etkilerin önlenmesi ve koruma-kullanım yaklaşımının benimsenmesi hayati önem taşır. Bu

yaklaşım, biyosferdeki yaşamın devamını sağlamak ve doğal kaynakları sürdürülebilir bir şekilde kullanmak amacıyla gereklidir (Çağlar, 2023).

1.4.6. Doğal Kaynaklar ve Koruma

Korunan alanların içindeki doğal kaynakların (ormanlar, su kaynakları, yaban hayatı vb.) korunması ve sürdürülebilir yönetimi.

Doğal kaynakların kullanımında temel ilke, koruma ve kullanma dengesini sağlamaktır. Günümüzde aşırı ve dengesiz doğal kaynak kullanımı, çevre sorunlarına ve tahribata yol açarak tüm canlıların yaşamını tehdit etmektedir. Bilimsel araştırmalar bu sorunları doğrulamakta ve endüstrileşmenin yanı sıra endüstri dışı insan faaliyetlerinin de çevre üzerinde ciddi etkiler yarattığı görülmektedir. Turizm sektörü, doğal ve kültürel varlıkları sunarak dinlenme, spor, bilim ve eğlence olanakları sağlar. Bu nedenle, turizmde doğal ve tarihi kültürel varlıkların korunması, fiziksel planlama ve koruma-kullanma dengesinin sağlanmasıyla mümkündür. Fiziksel planlama kararları ekonomik araçlarla uygulandığında, koruma-kullanma dengesine aykırı planlar doğal, tarihi ve kültürel değerleri tahrip eder ve ekonomik kayıplara yol açar. Bu nedenle, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve çevre koruma önlemleri hem turizm sektörü hem de ülke ekonomisi için kritik öneme sahiptir (Bekdemir, 2002).

1.4.7. Kültürel Miras ve Koruma

Tarihi yapılar, anıtlar ve arkeolojik alanlar gibi kültürel değerlerin korunması ve turizme kazandırılması, bu mirasın zarar görmeden yaşatılmasına katkı sağlar. Korunmadıkları takdirde yok olma riski taşıyan bu kültürel alanların ziyaret edilmesi, yerel ekonomiye katkı yapar; elde edilen gelirler restorasyon, bakım ve yönetim için kullanılır. Ayrıca, turistler bu alanları ziyaret ettiklerinde kültürel mirasın korunmasının önemi konusunda farkındalık artar. Turizm sektörü, rehberler aracılığıyla ziyaretçilere bu alanların tarihî ve kültürel önemi hakkında bilgi vererek, kültürel mirasın korunmasına yönelik desteği güçlendirir. Böylece, turizm, kültürel ve tarihî değerlerin korunmasına ve sürdürülebilir yönetimine katkıda bulunur (Bekdemir, 2002).

1.4.8. Yerel Ekonomi ve Turizm

Turizm, sosyal ve kültürel gelişim sağlayarak bölgesel gelir dağılımındaki eşitsizliklerin giderilmesinde önemli bir rol oynar. Doğal güzelliklere ve kültürel zenginliklere sahip alanlar için ekonomik gelişme fırsatları sunan turizm, özellikle hayvancılıkla geçinen yerel halk için alternatif bir gelir kaynağı olabilir. Gerekli

altyapının sağlanması ve uygun şartların yerine getirilmesi durumunda, turizm bölgede ekonomik bir istihdam yaratabilir (Bayhan, 2018).

Ekonomi, korunan alanların gelişiminde kritik bir rol oynar ve turizmin bu alanlarda yarattığı ekonomik etkiler, yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde büyük önem taşır. Turizm faaliyetlerinin sistematik bir şekilde ele alınması, biyolojik çeşitliliğin korunmasını ve sosyo-ekonomik ihtiyaçların karşılanmasını sağlar. Ancak, yerel ekonomi ve korunan alanlar turizme daha bağımlı hale geldikçe, doğal afetler, döviz kuru dalgalanmaları ve politik istikrarsızlık gibi dış faktörlere daha duyarlı hale gelirler. Bu nedenle, turizm faaliyetlerinin planlanması ve yönetimi, bu dış etkilere karşı dayanıklılığı artırmak için önemlidir (Çağlayan, 2019).

1.4.9. Çevresel Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik, insan faaliyetleriyle doğal, sosyal ve kültürel çevreler arasında uyum sağlamayı hedefler. Sürdürülebilir turizm, doğayı korurken ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçları karşılamayı amaçlar. Dünya Turizm Örgütü'nün 1988'de belirlediği ilkeler, kültürel bütünlüğü ve biyolojik çeşitliliği korurken çevresel sorunları en aza indirmeyi öngörür. 1960'lardan itibaren kitle turizminin değişimiyle gelişen bu kavram, uzun vadeli sürdürülebilirliği ve turizm sektöründe alternatif yaklaşımları teşvik eder. (Tajer, 2023).

1.4.10. Ziyaretçi Yönetimi

Milli parklar ve diğer korunan alanların yöneticileri, ziyaretçilerin ihtiyaçlarını koruma hedefleriyle dengelemek zorundadır. Batı Avrupa'da bu alanlar, yalnızca ziyaretçilerin kullandığı yolların ötesinde, insanların yaşadığı ve çalıştığı "yaşam alanları" olarak adlandırılır. Turizm, park yöneticileri ve yerel girişimcilere istihdam fırsatları sunarken, çok sayıda ziyaretçi bu alanları ziyaret etmekte veya bu alanlardan geçmektedir. Bu trafik hem doğal ve kültürel değerler hem de rekreasyon faaliyetleri üzerinde olumsuz etkiler yaratarak yerel çevreye zarar verebilir. Turizmin etkileri çeşitlidir ve bu etkileri her zaman belirlemek kolay olmadığından, korunan alanları yönetmek karmaşıktır. Kırsal ve doğal alanlar ile milli parklar, dinlence ve boş zaman etkinlikleri için popüler yerlerdir ve birçok ziyaretçi araçlarıyla geldiğinden bu bölgelerde trafik yoğunluğu artmaktadır. Ziyaretçiler, korunan alanlara hem olumlu hem de olumsuz etkilerde bulunurlar. Doğrudan etkiler daha kolay kontrol edilebilirken, dolaylı etkiler de alanın genel refahı için büyük önem taşır (Toksöz Kılıç, 2020).

1.4.11. Eğitim ve Farkındalık

Korunan alanlarda çalışan personelin eğitilmiş ve deneyimli olması, ziyaretçi memnuniyetini önemli ölçüde artırır. Bu bağlamda, işletme sahiplerinin personel eğitimine özen göstermesi ve idarenin bilgilendirme faaliyetlerini artırması gereklidir. Korunan alanların ekolojik, kültürel ve ekonomik değerleri hakkında ziyaretçilerin bilinçlendirilmesi kritik bir öneme sahiptir. Eğitim programları, bilgilendirme kampanyaları, afişler ve reklamlar aracılığıyla ziyaretçilere kapsamlı bilgi sunulmalı ve bu alanların korunması konusunda farkındalık artırılmalıdır. Böylece, ziyaretçiler milli park kurallarına uyarak çevreyi koruma bilincine sahip olur. Ayrıca, bu bilinçlendirme çalışmaları yalnızca mevcut ziyaretçiler için değil, gelecekteki nesillerin de korunan alanların değerini anlamaları ve korumaları açısından büyük önem taşır. Sonuç olarak, korunan alanların sürdürülebilir yönetimi için ziyaretçilerin bilinçlendirilmesi ve eğitim programlarının düzenlenmesi vazgeçilmez bir stratejidir (Göksu, 2022).

1.4.12. Altyapı ve Hizmetler

Turizm gelişimiyle birlikte, havaalanları, yollar, su, kanalizasyon, katı atık yönetimi ve telekomünikasyon gibi yerel altyapının iyileştirilmesi, korunan alanlardaki ulaşım, konaklama ve diğer hizmetler için kritik öneme sahiptir. Güvenli ve iyi bakım yapılan yollar, turistlerin korunan alanlara erişimini kolaylaştırırken, çevre dostu ve enerji verimli konaklama seçenekleri doğal güzelliklerin korunmasına katkıda bulunur. Su temini ve atık yönetimi sistemleri, ekolojik dengeyi koruyarak sürdürülebilir turizmi destekler. Bu altyapı iyileştirmeleri hem turistlerin konforunu artırır hem de yerel halkın yaşam kalitesini yükseltir. Çevre bilincini artırarak doğal alanların korunmasına yönelik ortak çabayı teşvik eden eğitim programları ve bilgilendirme kampanyaları, korunan alanların ekonomik getirilerini ve uzun vadeli korunmasını destekler (Bayhan, 2018; Bekdemir, 2002).

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

Milli Parklar Kanunu, ülkemizde milli ve uluslararası öneme sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçim, belirleme, korunma, geliştirilme ve yönetilme esaslarını düzenler. Kanunun 2. maddesinde, milli parkların bilimsel ve estetik açıdan değerli doğal ve kültürel kaynakları, tabiat parklarının bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliklerine sahip doğal alanları, tabiat anıtlarının ise özel doğal oluşum ve bilimsel değere sahip parçaları kapsadığı belirtilir. Tabiatı koruma alanları ise bilim ve eğitim açısından önemli ekosistemler ve türlerin korunması için ayrılmıştır. Bu tanımlar, doğal ve kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir yönetimi için bir çerçeve sağlar (Milli Parklar Kanunu, 1983).

Korunan alanların tespit, tescil ve onayına ilişkin usul ve esaslara dair yönetmeliğin amacı; milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı, tabiatı koruma alanı ve sulak alanların tescil, onay ve ilanı ile tabiat varlığı, doğal sit alanı ve özel çevre koruma bölgelerinin tespit, tescil, onay, değişiklik ve ilanına dair usul ve esasların belirlenmesidir. Bu Yönetmelik, taşınır tabiat varlıkları hariç; tabiat varlığı, doğal sit alanı, özel çevre koruma bölgesi, milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı, tabiatı koruma alanı ve sulak alanları kapsar (Resmi Gazete, 2012).

Son yıllarda ekonomik, siyasi ve teknolojik değişimlerin etkisiyle turizm sektörü önemli dönüşümler geçirmiştir. Sürdürülebilir turizm, doğal, kültürel ve sosyal kaynakların korunmasını sağlayarak ekonomik gelişmeyi destekleyen bir yaklaşım olarak ön plana çıkmıştır. Ekoturizm, doğal kaynakları koruyan turizm türleri arasında bu bağlamda daha fazla önem kazanmıştır. Ancak, korunan alanlarda sürdürülebilir ekoturizm faaliyetlerini yönetmek için belirli ölçüt ve göstergelere ihtiyaç duyulmaktadır. Uluslararası düzeyde bu amaçla birçok ölçüt ve gösterge seti geliştirilmişken, ülkemizde henüz böyle bir set oluşturulmamıştır. Bu çalışmanın amacı, ulusal düzeyde korunan alanlarda sürdürülebilir ekoturizm yönetimi için ölçüt ve göstergeleri belirlemektir. Uluslararası sözleşmeler ve örgütlerin belirlediği kriterler temel alınarak, muhtemel bir set geliştirilmiştir. (Aydın vd., 2017).

Çağlayan (2019) tarafından yapılan araştırma, Yenice Ormanları'ndaki turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirlik perspektifinden ekoturizm prensiplerine uygunluğunu değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Karma yöntem yaklaşımıyla gerçekleştirilen araştırma, sistematik gözlem, anket ve yarı yapılandırılmış görüşmeler içeren üç aşamalı bir veri toplama süreci kullanmıştır. Bulgular, Yenice Ormanları'ndaki turizm faaliyetlerinin

doğaya dayalı ve eğitici nitelikte olduğunu, ancak turizm altyapısının yetersiz olduğunu göstermiştir. Araştırma, Yenice Ormanları'nın ekoturizm açısından Türkiye'de örnek bir alan olabileceğini ortaya koymakta ve bu bulguların, Türkiye'deki diğer korunan alanlarda sürdürülebilir turizm geliştirme çabalarına katkı sağlaması beklenmektedir (Çağlayan, 2019).

Korunan alanların doğal ve turistik çekiciliği, turizm talebini artırıyor ancak kontrolsüz kullanım zarar verebilir. Bu nedenle, Gümüşhane'deki Limni Gölü Tabiat Parkı'nın sürdürülebilir turizm açısından incelenmesi önemlidir. Parkta turizm faaliyetlerinin koruma/kullanma dengesi gözetilerek planlanması, etkinliklerin çeşitlendirilmesi ve Zigana havzasında bütüncül bir planlama yapılması önerilmektedir. Ayrıca, bölgedeki alt ve üst yapı yatırımlarının turist sayısını artırdığı da göz önünde bulundurulmalıdır (Bir ve Çalık, 2019).

Yenice Ormanlarındaki turizmin sürdürülebilirlik açısından incelenmesiyle ekoturizm ilkelerini belirlemeyi hedefler. Araştırma karma yöntem kullanarak gözlem, anket ve görüşmelerle veri topladı. Bulgular, turizmin doğaya uyumlu ve eğitici olduğunu ancak altyapının yetersiz olduğunu gösterdi. Yenice'nin ekoturizm potansiyeline vurgu yapılırken, daha kapsamlı planlama ve uygulamanın gerekliliği vurgulandı. Bu çalışmanın Türkiye'deki korunan alanlardaki turizm için önemli olduğu ve diğer alanlara örnek teşkil edebileceği belirtiliyor (Çağlayan, 2019).

Milli parklar, kültür turizmi ve doğaya dayalı turizm türleri arasında özel bir öneme sahiptir; örneğin Göreme Milli Parkı, hem Türkiye'nin hem de dünyanın dikkat çeken merkezlerindendir. Ancak, artan turistik talep bu tür korunan alanlarda bilinçli veya bilinçsiz zararlar oluşturabilmektedir. Bu olumsuz etkileri önlemek ve sürdürülebilir yönetimi sağlamak için ziyaretçi etki yönetimi kritik bir rol oynamaktadır. Göreme Milli Parkı'ndaki araştırma, ziyaretçilerin etkilerini ve bu etkileri yönetmek için uygulanabilecek stratejileri incelemiştir. Sonuçlar, parkta kaynak değerlerinin korunması için bazı kısıtlamalar bulunduğunu, ancak bu kurallara uyulması ve denetlenmesinde eksiklikler yaşandığını ortaya koymuştur. Ayrıca, alanın kontrolü, güvenliği ve bilgilendirmesi konusunda personel eksikliği gibi sorunlar tespit edilmiştir. Bu bulgulara dayanarak, ziyaretçi etki yönetiminin iyileştirilmesi, tesislerin ve personelin nitelikli hale getirilmesi, yerel halk ve işletmecilerin bilinçlendirilmesi gibi öneriler sunulmuştur (Toksöz Kılıç, 2020).

Birgi, İzmir'in Ödemiş ilçesine bağlı bir yerleşim yeridir ve UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne adaydır. Geleneksel mimari yapısıyla tanınan Birgi, yüzyıllar boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Bu tarihi yerleşimde Kültür ve Turizm

Bakanlığı tarafından 100'den fazla tarihi yapı tescillenmiştir. Çalışmanın amacı, Birgi'nin somut kültürel miras öğeleri üzerinden turistik çekiciliğini artırmak ve marka değerini yükseltmektir. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılan çalışmanın bulguları, Birgi'nin uluslararası değere sahip bir tarihi yerleşim olduğunu ve turistik potansiyeli olduğunu göstermektedir. Ancak, bölgedeki konaklama imkanlarının yetersiz olduğu belirtilmektedir (Uğur ve Dönmez, 2021).

Sanayileşmenin artmasıyla doğal ve kültürel kaynaklardaki tahribatlar, birçok ülkeyi sürdürülebilir kalkınma çözümleri aramaya yönlendirmiştir. Özellikle turizm sektöründe, ekoturizm gibi sürdürülebilir turizm türleri ön plana çıkmış ve korunan alanlarda bu faaliyetlerin sürdürülebilirliği önemli bir konu olmuştur. Ancak, bu faaliyetlerin sürdürülebilir yönetimi için belirli ölçütlerin ve göstergelerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu araştırma, Türkiye'ye özgü sosyal, ekonomik ve ekolojik farklılıkları dikkate alarak ulusal düzeyde sürdürülebilir ekoturizm yönetimi için ölçüt ve göstergeler geliştirmiştir. Camili Biyosfer Rezervi'nde bu setin uygulanabilirliğini araştırarak, ekoturizm etkinliklerinin sürdürülebilir olduğunu ortaya koymuştur. Ancak, yerel halkla iletişimin ve eğitimlerin artırılması, yerel halkın beklentileri ile ekoturizm gelirleri arasında denge sağlanması ve sürdürülebilir yönetim için çeşitli önlemler alınması gerektiği sonucuna varılmıştır (Aydın, 2021).

Mevcut turizmin aşırı kullanımı ve korunan alanların 21. yüzyıl turizm taleplerine cevap verebilme potansiyeli, ülke ekonomisine katkı sağlamak için uygun planlama gerekliliğini vurgular. Bu, koruma ve kullanma dengesinin gözetilerek turizm amaçlı kullanımın önemine işaret eder. Kitle turizminin yaygın olduğu bölgelerde, korunan alanların doğru kullanımı, turizmin canlandırılması için kritik öneme sahiptir. Uzun vadeli sürdürülebilirlik için turizmin dikkatlice planlanması, muhafaza edilmesi ve yönetilmesi gerektiği belirtilir. Antalya kent merkezindeki farklı koruma seviyelerindeki ilişkilerin turizm faaliyetlerine etkilerini incelemek, en çok ziyaret edilen alanları belirleyip mevcut durumu değerlendirmek önemlidir. Bu değerlendirme sonucunda, olumlu ve olumsuz etkilerin nedenleri irdelenmeli ve olumsuz etkilerin önlenmesi için öneriler sunulmalıdır (Mansuroğlu vd., 2021).

Korunan alanlar, kendilerine özgü doğal, kültürel ve ekolojik değerlerle dikkat çekerler. Türkiye'de, Milli Parklar, Tabiat Parkları, Tabiatı Koruma Alanları gibi çeşitli statülerde korunan alanlar bulunmaktadır. Milli Parklar, ulusal ve uluslararası öneme sahip doğal ve tarihi zenginlikleri bir araya getirirken, taşıma kapasitesi ise bu alanların sürdürülebilir kullanımını belirleyen önemli bir faktördür. Bu çalışma, Karagöl-Sahara Milli Parkı'nda yapılmış olup, parkın taşıma kapasitesinin belirlenmesinde uluslararası

kabul görmüş bir yöntem kullanılmıştır. Ziyaretçi memnuniyeti ve taşıma kapasitesiyle ilgili detaylı bir inceleme yapılmış ve parkın genel olarak tatmin edici olduğu ancak yoğun dönemlerde aşırı kullanımın olumsuz etkilere neden olabileceği sonucuna varılmıştır (Göksu, 2022).

Nüfus artışı, tüketim talepleri ve çevresel bozulmalar, korunan alanların değerlerini koruma ve sürdürülebilir yaşamı teşvik etme ihtiyacını artırmaktadır. Dünya genelinde korunan alanların oranı artmakla birlikte, birçok alanın yönetim kalitesi hakkında yetersiz bilgi bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki korunan alanların yönetim etkinliğini belirlemek ve sorunları çözüm önerileriyle ortaya koymaktır. Ege Bölgesi'ndeki Spil Dağı, Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası ve Marmaris Milli Parkları üzerinde yapılan çalışma, Yönetim Etkinliğini İzleme Aracı (METT-4) ile değerlendirilmiştir. Sonuçlar, üç milli parkın yönetim etkinliğinin orta düzeyde olduğunu, planlama, personel, mevzuat, finansman ve koordinasyon konularında zayıf olduğunu göstermiştir. Çözüm olarak, personel sayısının artırılması, mevzuatın iyileştirilmesi ve bütçe sisteminin etkinleştirilmesi önerilmiştir. Bu çalışma, Türkiye'deki korunan alanların sürdürülebilir yönetimi için önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir (Binboğa, 2023).

Turizm sektöründeki büyüme, doğal ve kültürel peyzaj kaynaklarının kontrolsüz kullanılmasına ve zarar görmesine yol açmıştır, bu da ekoturizmin önemini artırmıştır. Ekoturizm, doğal habitatların ve yerel kültürlerin korunmasını hedeflerken, yerel ekonomiye katkı sağlamayı ve doğal/kültürel değerlerin korunmasına yönelik farkındalığı artırmayı amaçlar. Ancak, ekoturizmin sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için stratejiler belirlenmeli ve turistler ile yerel halkın farkındalığı artırılmalıdır. İran'ın kuzeydoğusundaki Golestan ili üzerine yapılan araştırmada, turizm planının eksikliği, teknik altyapının yetersizliği ve kontrolsüz avlanma gibi sorunlar ekolojik ve kültürel değerleri olumsuz etkilemektedir. Bu çalışma, doğal koruma alanlarının ve ekolojik değerlerin Golestan'ın ekoturizm markalaşması için öncelikli stratejiler olarak belirlenmesini ve bu modelin benzer koruma alanlarında kullanılabileceğini göstermektedir. (Tajer, 2023).

Sarışın (2023) yılında yapmış olduğu çalışmada, Alakır Çayı'nda potansiyel toksik element konsantrasyonlarını belirleyerek, bu elementlerin ekolojik risk oluşturup oluşturmadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Literatürde benzer kapsamlı bir ekolojik risk araştırmasına rastlanmamış olması, bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Araştırmada çeşitli ekolojik indeksler, istatistik analizler ve CBS yazılımları kullanılmıştır. Çalışma alanından toplanan örnekler incelenmiş ve potansiyel risk

faktörleri değerlendirilmiştir. Sonuçlar, özellikle tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan arsenik, kadmiyum, kurşun ve cıva gibi elementlerin yüksek konsantrasyonlarını göstermektedir. Ancak, genel olarak araştırma sahasında belirgin bir ekolojik risk bulgusuna ulaşılammıştır.

Son yıllarda Türkiye'de turizm sektörüne olan ilgi artmış, doğa tabanlı turizm türleri popüler hale gelmiştir. Bu bağlamda, korunan alanlar, özellikle Bolu ilinde bulunan Yedigöller Milli Parkı, ekoturizm için önemli potansiyele sahiptir. Bu çalışmanın amacı, ziyaretçilerin ekoturizme bakış açısını değerlendirmek ve Yedigöller Milli Parkı örneği üzerinden ekoturizm faaliyetlerini incelemektir. Anketler ve mülakatlar aracılığıyla yapılan değerlendirmeler sonucunda, parktaki ekoturizm faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur (Yıldırım, 2023).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışma, Gümüşhane ili sınırları içerisindeki korunan alanların mevcut durumlarının değerlendirilmesi ve bu alanların gelecekteki planlamalar doğrultusunda nasıl şekilleneceğini belirlenmesi amacıyla üç aşamalı bir yöntem izlemektedir. Çalışma alanlarına ait ilgili materyaller Gümüşhane İl Doğa Koruma Milli Parklar, Gümüşhane Üniversitesi, kamu kurumları turizm verileri, Orman İşletme Müdürlüğüne ait amenajman planı verilerinden oluşmaktadır

Çalışma kapsamında ilgi çıkar grupları olarak; Gümüşhane İl Doğa Koruma Milli Parklar, Gümüşhane Üniversitesi öğretim elemanları, turizm işletmecileri belirlenmiştir. Paydaşlara anketler ile sorularak araştırma amacı çerçevesinde sonuçlar ortaya konacaktır. Araştırma alanlarına gelen ziyaretçilere ve çıkar gruplarına aşağıdaki sorular yöneltilmiştir.

1. Gümüşhane ilindeki korunan alanlar yeterince tanıtılmakta mıdır ve turistler bu alanlar hakkında yeterli bilgiye sahip midir?
2. Korunan alanların turistik cazibeleri ve özellikleri yeterince biliniyor mu?
3. Korunan alanlara ulaşım imkânları yeterli midir ve turistlerin rahatça bu bölgelere ulaşmasını engelleyen ulaşım sorunları nelerdir?
4. Konaklama altyapısı, turistlerin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde midir ve bu alanlarda konaklama tesislerinin eksiklikleri nelerdir?
5. Turizm faaliyetlerinin korunan alanlardaki doğal dengeyi bozma riski nedir ve bu faaliyetlerin çevresel etkileri nelerdir?
6. Çevresel etkilerin azaltılması için ne tür önlemler alınmaktadır ve turizm faaliyetlerinin çevreye zarar vermeden yürütülmesi için hangi stratejiler uygulanmalıdır?
7. Korunan alanların yerel ekonomiye katkısı nasıl ölçülmektedir ve bu katkı yeterli düzeyde midir?
8. Turizm gelirleri yerel ekonomiye adil bir şekilde dağıtılmakta mıdır ve ekonomik faydaların yerel halka ulaşmasını sağlamak için ne tür politikalar geliştirilebilir?
9. Korunan alanların yönetimi ve denetimi nasıl yapılmaktadır ve bu alanların etkin bir şekilde korunması için hangi yönetim ve denetim mekanizmaları kullanılmaktadır?
10. Yerel halk korunan alanların turizm potansiyeli hakkında yeterince bilgilendiriliyor mu ve bu süreçlere katılım düzeyi ne şekildedir?

Hazırlanan sorular ile Gümüşhane ilindeki korunan alanların turizme katkısı belirlenmiş ve mevcut problemlerin ilgili çıkar gruplarına yardımcı olması için öneriler getirilmiştir.

Gümüşhane ili sınırları içerisindeki mevcut korunan alanlar, güncel haritalar üzerinden tespit edilmiştir. Bu tespit sırasında, ilgili alanların sınırları ve sınıflandırılması, uluslararası kabul görmüş kriterler (örneğin IUCN - Uluslararası Doğayı Koruma Birliği kategorileri) temel alınarak yeniden değerlendirilmiştir. Mevcut durumun anlaşılması amacıyla yapılan bu analizde, korunan alanların sınıflandırılmasındaki eksiklikler ve sınır değişiklikleri incelenmiştir. Gümüşhane ilindeki ilgili kamu kurumlarından (Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü, Orman İşletme Müdürlüğü, yerel belediyeler gibi) elde edilen veriler kullanılarak, korunan alanların resmi planlamalarda ne şekilde yer aldığı ve bu alanlarla ilgili uygulamaların kapsamı araştırılmıştır. Bu aşamada, ilgili kurumlarla yapılan görüşmeler ve temin edilen dokümanlar incelenmiş; korunan alanların yerel ve ulusal ölçekteki planlamalara dahil edilip edilmediği ve bu durumun nedenleri belirlenmiştir.

Daha sonra geçmiş yıllara ait turizm verileri incelenerek korunan alanların ekonomik katkıları değerlendirilmiştir. Gümüşhane ili sınırları içerisindeki korunan alanlara yönelik turizm faaliyetleri kapsamında ziyaretçi sayıları, turizm gelirleri ve bu faaliyetlerin yerel ekonomiye olan etkisi analiz edilmiştir. Bu veriler, Kültür ve Turizm Bakanlığı, yerel turizm ofisleri ve ilgili üniversitelerden temin edilmiştir. Son olarak elde edilen veriler neticesinde Gümüşhane ili sınırları içindeki 4 adet korunan alanların durumunu değerlendirilmiştir. Sonuçlar çerçevesinde gelecekte korunması gereken alanların tespiti, sınırlandırılması ve sürdürülebilir yönetimi için analizler yapılacaktır. Çalışmanın sonunda, korunan alanların sürdürülebilir yönetimi için öneriler sunulmuştur.

3.1. Korunan Alanların Tespiti ve Analizi

Bu araştırmanın materyalini, Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar 12. Bölge Müdürlüğü'ne bağlı olarak yönetilen Tomara Şelalesi Tabiat Parkı, Limni Gölü Tabiat Parkı, Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı ve Artabel Gölleri Tabiat Parkı oluşturmaktadır. Bu tabiat parkları, Gümüşhane'nin coğrafi konumu ve doğal çeşitliliğiyle birleşerek büyük bir ekolojik ve turistik öneme sahiptir. Eşsiz doğal güzellikleri, zengin ekosistemleri ve farklı turistik cazibeleriyle öne çıkan bu parklar, bölgenin ekolojik, estetik ve ekonomik değerine önemli katkılar sağlamaktadır. Aynı zamanda bu alanlar, doğal zenginliklerin korunması ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu tabiat

parkaları, yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekerken, bölgedeki ekoturizm potansiyelini artırmakta ve yerel halkın ekonomik kalkınmasına da katkı sağlamaktadır. Aşağıda, bu tabiat parkalarının detaylı tanıtımı yapılmıştır.

Tomara Şelalesi, Gümüşhane ilinin Şiran ilçesinde 6,8 hektarlık bir alanda yer almakta olup, 39°02'62" enlem ve 40°04'50" boylam koordinatlarında konumlanmaktadır. Bu eşsiz doğa harikası, Bayburt-Şebinkarahisar karayolu üzerinden kolayca ulaşılabilen bir noktada yer alır ve bölge, sahip olduğu şelale manzarası ile hem yerli hem de yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir. Tomara Şelalesi, doğal güzelliklerinin yanı sıra, ziyaretçilerine çeşitli açık hava aktiviteleri sunmaktadır. Park, piknik alanları ve yürüyüş parkurlarıyla doğaseverlere huzurlu bir deneyim yaşatmaktadır. Ziyaretçiler, parkta doğayla iç içe vakit geçirirken, bölgenin doğal ekosistemini keşfetme fırsatına sahip olmaktadır. Şelale çevresindeki bitki örtüsü, mikroklimatik bir ortam oluşturarak, bu bölgeyi endemik bitki türlerinin varlığı açısından oldukça önemli kılmaktadır (DKMP, 2016 a). Tomara Şelalesi'nin bulunduğu alanda, bu bitki türlerinin yetişmesi için uygun koşullar sağlanmakta ve ziyaretçilere doğanın farklı yönlerini gözlemleme şansı sunulmaktadır. Ayrıca, şelale manzarasında yürüyüş yapan konuklar, bölgenin doğal güzelliklerinden faydalanarak hem fiziksel hem de zihinsel olarak yenilenme imkânı bulmaktadırlar. Bu eşsiz doğa alanı, doğa turizmi açısından büyük bir potansiyele sahip olup, ekosistemin korunması ve sürdürülebilir kullanımına büyük katkı sağlamaktadır.

Torul ilçesinde yer alan Limni Gölü Tabiat Parkı, 72 hektarlık geniş bir alanı kapsar. 39°24'35" enlem ve 40°36'36" boylam koordinatlarında bulunan park, Gümüşhane merkezine 18 km, Trabzon Havalimanı'na ise 82.5 km uzaklıktadır. Bu tabiat parkı, sarıçam ve ladin ağaçlarının yoğunlukta olduğu bir ormanlık alan içinde yer alır ve sakin doğası ile ziyaretçilerine huzur vermektedir. Ayrıca, Limni Gölü çevresinde yürüyüş ve kamp yapma imkânları bulunmaktadır. Burası özellikle fotoğraf tutkunları ve kuş gözlemcileri için eşsiz bir alan olarak öne çıkmaktadır (DKMP, 2017a).

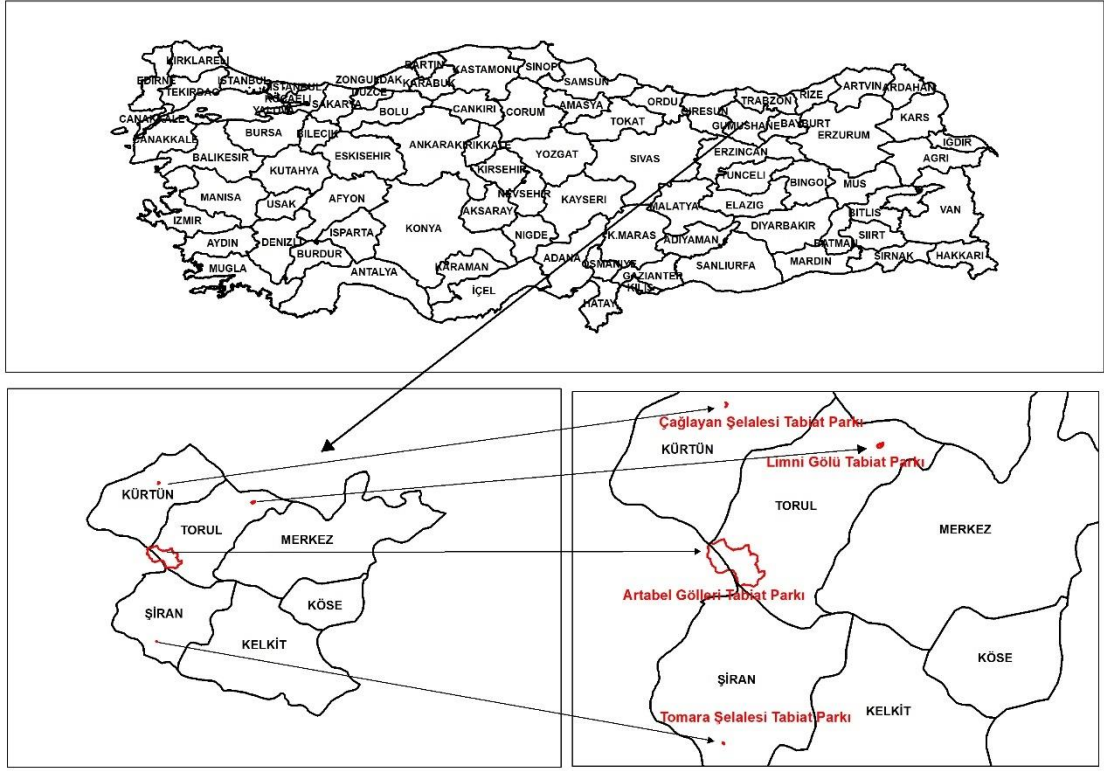
Kürtün ilçesinde bulunan Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı, 17.29 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. 39°03'04" enlem ve 40°40'59" boylam koordinatlarında yer alan parkın kuzeydoğusunda Kürtün, doğusunda Körük alan mezarası ve batısında Örümcek Ormanı Tabiatı Koruma Alanı bulunmaktadır. Bu park, coşkun akan şelalesi ile adını almış ve doğa tutkunları için gözde bir destinasyon olmuştur. Bölgenin flora ve faunası, parkın zengin ekosistemine katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda, ziyaretçiler burada kamp, doğa yürüyüşü ve piknik gibi etkinlikler gerçekleştirebilir (DKMP, 2016c).

Torul ilçesinde yer alan Artabel Gölleri Tabiat Parkı, 5.820 hektarlık geniş bir alana yayılmaktadır. 39°00'24" ile 39°08'23" doğu boylamları ve 40°21'36" ile 40°26'42" kuzey enlemleri arasında konumlanan bu park, yüksek zirveler ve eşsiz gölleri ile tanınmaktadır. Park sınırlarını Eşek Meydanı Tepe, Cinlikaya Tepe, Yedi Gözelerin Başı Tepe, Kongelinbaşı Tepe, Artabelinbaşı Tepe, Cankurtaran Tepe, Karadağ Tepe, Apdal Musa Tepe ve Yılanlı Tepe gibi zirveler belirlemektedir. Yüksek irtifalarda bulunan göller, buzul kökenli olup yaz aylarında dahi serin bir ortam sunmaktadır. Burası, dağcılık, trekking ve kampçılık gibi aktiviteler için idealdir. Aynı zamanda park, nadir bitki türlerine ve yaban hayatına ev sahipliği yapmaktadır (DKMP, 2015).

Artabel Gölleri Tabiat Parkı, yüksek zirveleri ve buzul kökenli gölleriyle ünlüdür. Park sınırlarını belirleyen zirveler, dağcılık ve trekking gibi açık hava aktiviteleri için idealdir. Yaz aylarında bile serin kalan göller, ziyaretçilere benzersiz bir deneyim sunar.

Bu tabiat parklarının tümü, Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlı müdürlükler tarafından titizlikle yönetilmektedir. Yönetim faaliyetleri, parkların biyolojik çeşitliliğini korumayı, aynı zamanda ziyaretçilerin rekreasyonel faaliyetlerini düzenlemeyi ve sürdürülebilir turizmi teşvik etmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda, parkların doğal çevresi ve ekosistemleri üzerinde olumsuz etkilerin en aza indirilmesi için çeşitli önlemler alınmaktadır. Ayrıca, bu parkların ziyaretçilerine, doğal çevreye duyarlılık kazandırmak ve ekosistemlerin korunması konusunda farkındalık oluşturmak da önemli bir amaçtır. Ziyaretçilere doğa hakkında bilgi sağlanarak, doğal mirasa olan saygı artırılmak istenmektedir.

Bu parkların noktasal koordinatlarına dayalı olarak oluşturulan konum haritası, Şekil 3.1'de sunulmaktadır. Harita, parkların coğrafi yerleşimini ve birbirlerine olan mesafelerini açık bir şekilde görselleştirmektedir. Bu görsel, parkların ekolojik çeşitliliğini ve turistik potansiyelini daha iyi anlayabilmek için önemli bir referans noktasıdır. Her bir park, Gümüşhane'nin doğal mirasına büyük katkılar sağlamakta ve bölgedeki ekoturizmi desteklemektedir. Bu tabiat parkları, yalnızca biyolojik çeşitliliğin korunmasında değil, aynı zamanda bölge halkının ekonomik kalkınmasında da önemli bir rol oynamaktadır.

Şekil 3.1. Gümüşhane ili içindeki tez çalışmasına konu olan korunan alanların yerleri

3.1.1. Gümüşhane İlinde ki Tabiat Parklarının Genel Özellikleri

Türkiye’de doğa koruma çalışmalarının çerçevesi, 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu ile belirlenmiş olup, doğal güzelliklerin korunması ve sürdürülebilir yönetimi açısından önemli bir yasal temel sunmaktadır. Bu yasa, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları ve koruma alanlarının yönetiminde doğa ve biyolojik çeşitliliğin korunmasını, bölgenin ekosistem zenginliğinin sürdürülebilir şekilde geleceğe aktarılmasını amaçlar. Gümüşhane’de bu kapsamda koruma altına alınan Tomara Şelalesi, Limni Gölü, Çağlayandibi Şelalesi ve Artabel Gölleri tabiat parkları, eşsiz doğal güzellikleri ve biyolojik çeşitlilikleriyle öne çıkar.

Tomara Şelalesi Tabiat Parkı, Gümüşhane ili Şiran ilçesi sınırlarında, 6.8 hektarlık bir alanda yer alan ve tamamı devlet ormanı statüsünde korunan bir tabiat parkıdır. 22 Ağustos 2007’de mesire yeri olarak tescil edilen bölge, 11 Temmuz 2011’de Tabiat Parkı statüsüne alınmış ve 86.9 hektarlık alanı I. Derece Doğal Sit Alanı ilan edilmiştir. Park, T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı XII. Bölge Müdürlüğü Gümüşhane Şube Müdürlüğü’nün ve Gümüşhane Orman İşletme Müdürlüğü’nün sorumluluğundadır. Ayrıca, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından da korunmaktadır. Parkın en dikkat çekici doğal değeri olan Tomara Şelalesi, yer altından çıkan ve kayalar arasından akan sularıyla ünlüdür. Şelalenin suyu, 10-15 metre yükseklik farkıyla yer altından yüzeye çıkarak ilginç bir görsel oluşturur. Bölge, ortalama 1358 metre rakıma sahip olup, en

yüksek noktası 1427 metreye ulaşmaktadır. %92.6'sı ormanlarla kaplı olan park, zengin bir bitki örtüsüne ve ekosisteme sahiptir. Açık alanlar ve çayırlarla birlikte, çeşitli flora ve fauna barındıran bu alan, biyolojik çeşitlilik açısından önem taşır. Tomara Şelalesi Tabiat Parkı, yaz ve ilkbahar aylarında yoğun ziyaretçi çeker. Parka ulaşım Bayburt-Şebinkarahisar yolu üzerinden sağlanmakta olup, Gümüşhane il merkezine 87 km, Şiran ilçe merkezine ise 14 km mesafededir. Doğal güzellikleri ve ekosistem çeşitliliğiyle dikkat çeken park, koruma-kullanma dengesi gözetilerek hazırlanan Gelişme Planı doğrultusunda korunmakta ve gelecek nesillere aktarılmaktadır (DKMP, 2016a)).

Limni Gölü Tabiat Parkı, Gümüşhane'nin Torul ilçesinde yer alan ve 72 hektarlık alana sahip bir doğa koruma bölgesidir. İlk olarak 1999'da B Tipi Mesire Yeri olarak tescillenmiş, 2011'de Tabiat Parkı statüsüne alınmış ve 2013'te genişletilmiştir. Gümüşhane-Trabzon karayolu ve Erzurum-Trabzon eski yolu üzerinden ulaşılabilen park, Torul ilçe merkezine 18 km, Trabzon Havalimanı'na ise 82.5 km mesafededir. Park, engebeli bir topografyaya sahip olup ortalama 1.914 metre yüksekliktedir. En yüksek noktası 2.105 metreye ulaşan parkta, kış koşulları ağır geçmekte ve yağışlar kış ile ilkbahar aylarında yoğunlaşmaktadır (DKMP, 2017).

Limni Gölü Tabiat Parkı, sarıçam, ladin ve göknar ağaçlarından oluşan iğne yapraklı ormanlarla kaplıdır. Parkta ayrıca çayır ekosistemleri ve sucul habitatlar da bulunur. Doğal krater gölü olan Limni Gölü, Sulubuhar ve Yayla dereleriyle birlikte su ekosistemleri açısından zengin bir yapıya sahiptir. Gelişme Planı çalışmaları kapsamında, parkta 83 familya, 235 cins ve 275 bitki taksonu tespit edilmiştir; bunlardan 4'ü endemiktir. IUCN kırmızı listesine göre bu bitkiler "asgari endişe" kategorisindedir. Parkın zengin florası ve eşsiz manzaraları, doğa severler için önemli bir cazibe merkezi olup koruma-kullanma dengesi gözetilerek yönetilmektedir (DKMP, 2017).

Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı, Gümüşhane ili Kürtün ilçesi sınırlarında yer alan ve 17.29 hektarlık alana sahip bir doğa koruma alanıdır. İlk olarak 2 Aralık 2014'te 17.43 hektar olarak ilan edilen park, 2B parsellerinin sınır içinde kalması nedeniyle 2016 yılında 17.29 hektara düşürülmüştür. Park, T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın XII. Bölge Müdürlüğü Gümüşhane Şube Müdürlüğü tarafından yönetilmektedir ve tamamen devlet ormanı statüsündedir (DKMP, 2016b).

Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı, engebeli bir topografyaya sahiptir. Ortalama yüksekliği 930 metre olup, en yüksek noktası doğu sınırında 1.045 metreye, en alçak noktası ise kuzeyde 828 metreye kadar inmektedir. Parkın çevresinde, güneybatıda 1.925 metre yüksekliğindeki Kümbet Tepesi ve kuzeybatıda 1.419 metre yüksekliğindeki Kepçelik Tepesi yer almaktadır. Park, Gümüşhane il merkezine yaklaşık 44 km mesafede

bulunur. Kürtün ilçesi, Yeşilköy ve Körükalan mezrası parkın yakınındaki yerleşimlerdir; batısında ise Örumcek Ormanı Tabiatı Koruma Alanı bulunmaktadır. Kış ve ilkbahar aylarında yoğun yağış alan bölgede, Temmuz ve ağustos ayları sıcak ve kurak geçer. İnsan aktiviteleri için en uygun dönem Haziran-Eylül aylarıdır. Park, zengin doğal güzellikleri ve manzara bütünlüğü ile dinlenme ve eğlence amaçlı ziyaretçilere hitap etmektedir (DKMP, 2016b).

Artabel Gölleri Tabiat Parkı, 22 Aralık 1998'de ilan edilmiş olup Gümüşhane ili Torul ilçesi sınırlarında yer alır. Başlangıçta 5.859 hektar olarak belirlenen park alanı, ölçümler sonucunda 5.820 hektara revize edilmiştir. Park, 3.331 metreye ulaşan Apdal Musa Tepe ve 3.305 metre yüksekliğindeki Artabelinbaşı Tepe gibi zirvelerle çevrilidir. Gümüşhane'ye 50 km, Torul'a 28 km uzaklıkta olup köy yolları ile ulaşılabilir. Artabel Gölleri Tabiat Parkı, 20'den fazla buzul gölü, zengin bitki örtüsü ve yüksek yaban hayatı potansiyeliyle dikkat çekmektedir. Pleyistosen dönemine uzanan buzullaşma izleri, Karadağ, Kongel, Gümüştug ve Artabel buzul vadilerinde görülür. Kongel Buzul Vadisi 4 km uzunluğundayken, Gümüştug Buzul Vadisi 7 km uzunluğu ile en gelişmiş vadiler arasındadır. Artabel Gölleri, zengin doğal güzellikleri ve rekreasyon olanakları ile Türkiye'de önemli bir doğa alanıdır (DKMP, 2015).

Bu tabiat parkları ve koruma alanları, Gümüşhane'nin doğal mirasını ve biyolojik çeşitliliğini koruma amacıyla etkin bir şekilde yönetilmekte olup, sürdürülebilir kullanım ve koruma ilkeleri doğrultusunda gelecek nesillere aktarılması hedeflenmektedir.

3.1.2. Tabiat Parklarının Doğal Özellikleri: Tomara Şelalesi, Limni Gölü, Çağlayandibi Şelalesi ve Artabel Gölleri

Gümüşhane ilindeki Tabiat Parkları, Türkiye'nin doğal güzelliklerini ve biyolojik çeşitliliğini gözler önüne seren, aynı zamanda zengin jeolojik yapısıyla dikkat çeken alanlardır. Paleozoyikten bugüne kadar uzanan kayaç çeşitliliği ve ekosistemler sayesinde, bölge 1800'lerden beri bilim insanlarının ilgisini çekmekte ve birçok bilimsel araştırma ve doktora tezine konu olmaktadır. Bu alanlar, sadece doğa turizmi için değil, aynı zamanda bölgesel jeolojik sunulan, stratigrafisini, paleocoğrafik evrimini ve ekosistem detaylarının incelenmesi çalışmaları için önemlidir. Özellikle Limni Gölü, Tomara Şelalesi, Çağlayandibi Şelalesi ve Artabel Gölleri Tabiat Parkları, bu bölgedeki turizm doğasını ve bilimsel inceleme alanlarını genişletiyor.

Limni Gölü Tabiat Parkı, 2025 metre rakımda konumlanmış bir doğa harikasıdır. Göl çevresinde bulunan çam ve ladin ağaçlarıyla çevrelenmiş olup, gölün çevresinde yürüyüş yolları, kır lokantası, seyir terasları, çocuk parkları ve piknik alanları

bulunmaktadır. Flora açısından 83 familya, 235 cins ve 275 bitki taksonunu barındıran Limni, özellikle Doğu Karadeniz'in en zengin biyoçeşitlilik alanlarından biridir. Bitkilerin yanı sıra parkta 6 amfibi, 11 sürüngen, 81 kuş ve 41 memeli türü yaşamaktadır. Bu çeşitlilik, parkı hem ekolojik açıdan hem de doğa tutkunları için cazip hale getirir. Ayrıca göl kenarındaki orman köşkleri ve kamp alanları, yönetimin doğa içinde konaklayabilmesine olanak tanır (DKMP, 2016b).

Tomara Şelalesi Tabiat Parkı ise Gümüşhane'nin en güzel doğal manzaralarından birine sahip olup, gürgen ve meşe ormanları ile kaplıdır. Burada söğüt, ardıç ve fındık gibi ağaç türleri bulunur. Şelalenin serin suları, doğa severler için huzur verici bir ortam sunarken, park, tohumlu bitkiler açısından da zengindir; 44 familyaya ait 87 cins ve 103 bitki türü tespit edilmiştir. Bu türlerden 5'i bölgeye özgü endemik bitkilerdir. Fauna açısından da zengin olan parkta, 9 iki yaşamlı, 11 sürüngen, 58 kuş ve 17 memeli türü gözlemlenmiştir. Bu çeşitlilik, parkın ekosistem değerini vurgularken, doğa tutkunları için çeşitli bitki ve hayvan türlerini gözlemleme fırsatı sunmaktadır (DKMP, 2016b).

Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı ise sarp ve dik yamaçlar üzerinde kurulu olup, 828 ile 1043 metre arasında uzunlukta rakımlara sahiptir. Park, özellikle ladin ve kayın ağaçlarıyla kaplı ormanlarıyla tanınır ve kızılğaç, gürgen, meşe, kavak gibi ağaç türleri ile flora çeşitliliğine sahiptir. Bu parkın bitki örtüsü, yoğunluğu artarken, çeşitli yabani hayvan türleri için uygun yaşam alanları sağlar. 42 familyaya ait 85 cins ve 97 bitki taksonunun bulunduğu parkta, ayrıca 9 iki yaşamlı, 11 sürüngen, 58 kuş ve 17 memeli türü tespit edilmiştir. Parkın şelaleleri ve akarsuları, yönetilen benzersiz bir doğal deneyim sunar (DKMP, 2016d).

Artabel Gölleri Tabiat Parkı, Gümüşhane'nin yüksek rakımlı bölgelerinde yer almakta olup, özellikle buzul gölleri ve morfolojik çeşitlilik ile öne çıkar. Doğal peyzaj seçenekleri, parkın estetik güzelliğini ve turistik değerini artırırken, göller, vadiler ve dik yamaçlar doğa tutkunları için benzersiz bir deneyim sunar. Artabel Gölleri Tabiat Parkı, 24 buzul gölü ve geçici gölleri ile su kaynakları bakımından oldukça zengindir. Florasında 58 familya ve 328 bitki türü bulunan park, 47 endemik bitkiye ev sahipliği yapar. Fauna açısından da oldukça çeşitli olan parkta, Kafkas göknarı, sarıçam, titrek kavak ve akçaağaç gibi ağaçlardan oluşan ormanlar yer almaktadır (DKMP, 2015).

Bu parklar, sundukları doğal güzelliklerin yanı sıra, bölgenin biyolojik çeşitliliğini ve ekosistem değerlerini koruyarak genişlemelere katkı sağlar. Limni, Tomara ve Çağlayandibi Şelaleleri ile Artabel Gölleri hem rekreasyonel etkinlikler hem de geziler için vazgeçilmez birer alan sunmaktadır. Hem flora hem de fauna açısından zengin olan bu doğal alanlar, bölgenin jeolojik yapısı, biyolojik çeşitliliği ve peyzaj özellikleriyle

Gümüşhane'nin doğa turizmi bakış açısıyla cazibesini artırmada ve doğanın korunmasına değerli katkılar sunmaktadır.

3.1.3. Tabiat Parklarının Kültürel Mirası ve Yerel Değerleri

Gümüşhane'nin doğal güzellikleri ve kültürel zenginlikleriyle öne çıkan tabiat parkları hem doğa turizmi hem de kültürel miras açısından değerli alanlardır. Şiran ilçesi yer alan Tomara Şelalesi Tabiat Parkı, Hattitler, Hititler, Urartular, Persler, Romalılar ve Osmanlılar gibi medeniyetlere ev sahipliği yapan bir tarihe sahiptir. Şiran'da 1473'te Osmanlı hâkimiyetine katılan bu bölgede, Ayane Cami, Çakırkaya Kilisesi, Firdevs Hatun Türbesi ve Çevreköy Kilisesi gibi tarihi yapılar bulunmaktadır; Bu yapıların bölgenin geçmişini ve kültürel çeşitliliğini yansıtır (DKMP, 2016b).

Doğu Karadeniz'in en zengin biyoçeşitlilik alanlarından biri olan Limni Gölü Tabiat parkı; Torul ilçesinin tarihi, MÖ 400'lerde Ksenofon'un Anabasis adlı eserinde Dril adlı savaşçı bir kabilenin yaşadığı bölge olarak geçer. MS 130'larda Roma İmparatorluğu'nun Kapadokya Valisi Arrianus'un raporları ve 4. Haçlı Seferi sırasında Cenevizlilerin inşa ettiği kalelerle önem kazanır. Selçuklu, Akkoyunlu ve Safavi dönemlerinde Türkmenler tarafından yerleşim yeri olmuş, 1461'de Fatih Sultan Mehmet'in fetihleriyle sancak beyliği olmuştur. 19. yüzyılda Gümüşhane'nin nahiyesi olarak kaydedilen Torul, Cumhuriyet döneminde ilçe merkezi olmuştur. İlçede Zigana Eski İpek Yolu Köprüsü, Aydınlar Kilisesi, Alpullu Kilisesi, Arpalı Köyü Kilisesi, Ardesa Köprüsü, Gümüştuğ Kalesi, Yayıkçılar Çeşmesi ve Soğuksu Mahallesi Çeşmesi gibi önemli tarihi yapılar bulunmaktadır (DKMP, 2017b).

Kürtün ilçesine yakın Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı, orman, akarsu ve vadilerin birleştiği görsel açıdan etkileyici ekosistemleri ile biliniyor. Park çevresindeki yer alan Sarıibaba Değirmen Köprüsü, Süme Gözetleme Kulesi ve Meryem Ana Kiliseleri, bölgedeki Orta Çağ'dan kalma tarihi dokusunu yansıtıyor. Her ne kadar Çağlayandibi Şelalesi'nin kendisi doğrudan tarih verilerine sahip olmasa da Kürtün ilçesi, Roma ve Bizans görünümüne yayılan yapılarla zengin bir tarih perspektifi sunar (DKMP, 2016d).

Bu yapılar, Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı'na yakın bölgelerde yer almakta olup, Kürtün ilçesinin tarihi ve kültürel zenginliğini gözler önüne sermektedir. Parkın kendisi arkeolojik açıdan önemli kalıntılara sahip olmasa da, yakın çevresi bölgenin tarihsel derinliğini keşfetmek isteyen ziyaretçilere cazip kültürel unsurlar sunmaktadır.

Son olarak Artabel Gölleri Tabiat Parkı, Gümüşhane'nin yüksek rakımlı ve buzul göllerini barındıran benzersiz bir doğa alanıdır. Bölge, Roma döneminden itibaren gümüş madenleri ile Argyropolis (Gümüş Şehir) olarak anılmış ve Osmanlı döneminde gümüş

madenciliği ile önemli bir merkez haline gelmiştir. Artabel Parkı'nın içinde doğrudan arkeolojik kalıntılar bulunmamakla birlikte, etrafındaki yer alan Gülaçar köyündeki Gülaçar'da 19. yüzyıldan kalma bir kilise ve Gümüştuğ'da Bizans dönemine ait eserler bulunmaktadır. Parkın içinde doğrudan arkeolojik kalıntılar bulunmamakla birlikte, çevredeki yerleşimler bölgenin uzun ve zengin tarihini yansıtmakta ve parkı hem doğal güzellik hem de tarihi öneme sahip önemli bir alan haline getirmektedir. (DKMP, 2015)

Gümüşhane'nin dört bir yanında bulunan bu tabiat parkları, hem zengin biyolojik çeşitlilik hem de tarih boyunca farklı medeniyetlerin izlerini içeren kültürel kullanımı ile yönetimine keşfetmeye değer pek çok doğal ve tarihi güzellik sunmaktadır

3.1.4. Tabiat Parklarının Sosyal ve Ekonomik Özellikleri

Tomara Şelalesi, Limni Gölü, Çağlayan Dibi ve Artabel Gölü Tabiat Parkı sınırları içinde herhangi bir yerleşim alanı bulunmadığı için, demografik yapı değerlendirilirken Tabiat Parkı'nın bağlı olduğu ve en yakın yerleşim yeri olan Gümüşhane ilinin Şiran, Torul ve Kürtün ilçelerine ait veriler sunulmaktadır. 2022 ve 2024 yıllarına ait Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Şiran, Torul, Kürtün ilçelerinin nüfus dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Tablo 3.1, Tablo 3.2, Tablo 3.3, Tablo 3.4, Tablo 3.5 ve Tablo 3.6).

2022-2023 Genel Nüfus Sayımı verilerine göre, Şiran ilçesinin nüfusu 19.346'dan 20.202'ye yükselmiştir. 2023'te nüfusun %50'si ilçe merkezinde (10.209 kişi), %49'u ise kırsal alanlarda (9.993 kişi) yaşamaktadır. İlçenin yüzölçümü 928 km² olup nüfus yoğunluğu 21.84 kişi/km²'dir. Bu durum, ilçenin kırsal karakterini koruduğunu göstermektedir.

Tablo 3.1. 2022 ve 2024 yıllarında Şiran İlçesinin nüfusunun yerleşim merkezlerine göre dağılımı ve yoğunluğu (TÜİK, 2024b)

İlçe Adı	Toplam Nüfus (2022)	Toplam Nüfus (2023)	İlçe Merkezi (2023)		Belde/ Köy (2023)		Yüzölçümü (km ²)	Nüfus Yoğunluğu (Kişi/km ²)
			Nüfus	Oran (%)	Nüfus	Oran (%)		
Şiran	19.346	20.202	10.209	50	9.993	49	928	21.84

Tablo 3.2 görüldüğü üzere, 2018-2023 yılları arasında Şiran ilçesinin kentsel ve kırsal nüfusunda dalgalanmalar gözlemlenmiştir. 2018 yılında kentsel nüfus 10.523 iken, 2019'da hızlı bir artışla 14.500'e yükselmiş, ancak 2020 ve 2021 yıllarında dalgalanmalarla birlikte 2023 yılında 10.209 kişiye kadar gerilemiştir. Kırsal nüfus ise 2018 yılında 9.561 iken 2019'da ciddi bir düşüşle 6.786'ya inmiş, fakat 2023 yılında

9.993 kişiye yükselerek kırsal bölgelerde dikkate değer bir nüfus artışı yaşanmıştır. Toplam nüfus ise 2019 yılında en yüksek seviyeye ulaşarak 21.286 kişiye çıkmış, 2020 ve 2022 yıllarında bir miktar düşüş göstermiştir. 2023 yılında ise 20.202 kişiye yükselerek 2018 seviyesine yakın bir duruma gelmiştir. Bu dönem boyunca kentsel ve kırsal nüfus arasındaki değişimler, insanların şehir ve köyler arasında yer değiştirdiğini ya da kırsal yaşamın daha cazip hale gelmeye başladığını düşündürülebilir.

Tablo 3.2. Gümüşhane İli Şiran İlçesinin kentsel ve kırsal nüfus değişimleri (TÜİK, 2024b)

Yerleşme	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Şiran Kentsel	10.523	14.500	12.512	14.749	11.539	10.209
Şiran Kırsal	9.561	6.786	7362	5475	7807	9993
İlçesi Toplam	20.084	21.286	19.874	20.224	19.346	20.202

Ekonomik yapı ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılığa dayanır. Dar ovalarda tahıl, mercimek, patates ve şekerpancarı üretilir. Meyvecilikte elma, armut, erik, dut gibi ürünler öne çıkmaktadır. Hayvancılık, geniş çayır ve meralardan yararlanılarak koyun, keçi ve sığır yetiştiriciliği ile yapılmaktadır (DKMP, 2016b).

Torul İlçesi'nin 2022'de 10.760 olan nüfusu, 2023'te %14 artarak 12.292'ye yükselmiştir. 2023'te nüfusun %38'i ilçe merkezinde, %62'si ise kırsal alanlarda yaşamaktadır. 58.2 km² yüzölçümüne sahip ilçenin nüfus yoğunluğu, kırsal alanda artan nüfus ile birlikte 211.2 kişi/km²'ye çıkmıştır. Bu, ilçede kilometrekare başına düşen kişi sayısının arttığını ve özellikle kırsal alanlardaki nüfus artışıyla birlikte yoğunluğun yükseldiğini göstermektedir (Tablo 3.3).

Tablo 3.3. 2022 ve 2023 yıllarında Torul ilçesinin nüfusunun yerleşim merkezlerine göre dağılımı ve yoğunluğu (TÜİK, 2024b)

İlçe Adı	Toplam Nüfus (2022)	Toplam Nüfus (2023)	İlçe Merkezi (2023)		Belde/ Köy (2023)		Yüzölçümü (km ²)	Nüfus Yoğunluğu (Kişi/km ²)
			Nüfus	Oran (%)	Nüfus	Oran (%)		
Şiran	10.760	12.292	4.725	38	7.567	62	58.2	211.2

2018 yılında 5.209 olan kentsel nüfus, 2019'da artarak 6.810 kişiye ulaşmış, ancak 2020 ve 2021 yıllarında dalgalanmalar yaşamış ve 2022'de 5.794 kişiye gerilemiştir. 2023 yılında ise kentsel nüfus, azalma eğilimi göstererek 4.725 kişiye düşmüştür. Bu düşüş, şehir merkezlerinden kırsal bölgelere veya başka yerlere göçün bir işareti olabilir. Kırsal

nüfus ise 2018'de 8.562 kişiye, 2019'da 5.694 kişiye büyük bir düşüş yaşamış, 2020 ve 2021'de de azalmaya devam etmiştir. Ancak 2022 yılında 4.966 kişi ile bir dengeye ulaşmış gibi görünse de, 2023'te kırsal nüfus büyük bir artış göstererek 7.567 kişiye çıkmıştır. Bu artış, tersine göç veya kırsal bölgelerde daha fazla yerleşimin olduğunu gösterebilir. İlçenin toplam nüfusu ise 2018 yılında 13.771 iken, sonraki yıllarda dalgalanmış ve 2022'de 10.760 kişiye kadar gerilemiş, ancak 2023 yılında tekrar yükselerek 12.292 kişiye ulaşmıştır. Bu durum, ilçede hem artış hem de azalma dönemlerinin yaşandığını göstermektedir (Tablo 3.4).

Tablo 3.4. Gümüşhane ili Torul ilçesinin kentsel ve kırsal nüfus değişimleri (TÜİK, 2024b)

Yerleşme		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Şiran İlçesi	Kentsel	5.209	6.810	6.103	6.625	5.794	4.725
	Kırsal	8.562	5.694	5.322	4.864	4.966	7.567
	Toplam	13.771	12.504	11.425	11.489	10760	12.292

Kentsel nüfus 2018-2023 yılları arasında azalma eğilimindeyken, kırsal nüfusta 2023'te tersine bir artış yaşanmıştır. Bu artış, kırsal yaşam koşullarının cazip hale gelmesi ya da tarımsal faaliyetlerin artışıyla ilişkilendirilebilir.

Tabiat parkı içerisinde yerleşim yeri bulunmadığından, bölgenin ekonomik yapısı Torul ilçesi üzerinden incelenmiştir. Torul'da tarım ve hayvancılık temel geçim kaynaklarıdır. Ayrıca turizm, madencilik, nakliyecilik, orman ürünleri üretimi ve pestil, köme imalatı gibi faaliyetler de ekonomiye katkı sağlamaktadır. İlçenin geniş orman alanları sayesinde ormancılık ve ağaç işlemeciliği gelişmiştir; yayık, kova, kaşık gibi el sanatları ürünleri üretilmektedir. Gülaçar, Gümüştuğ ve Dağdibi köylerinde tarım faaliyetleri önemlidir. Gülaçar köyü aktif olarak tarımla uğraşırken, Gümüştuğ'da tarım arazileri terk edilmiştir ve hayvancılığa ağırlık verilmiştir. Dağdibi köyü ise tarımsal alanlara sahip değildir. Tabiat Parkı çevresinde otlatma faaliyetleri dikkatle yönetilmektedir; Gülaçar köyünde balıkçılık yapılırken, diğer köyler tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlamaktadır.

2022 yılında Kürtün'ün toplam nüfusu 11.913 kişi iken, 2023 yılında bu sayı 13.406'ya yükselmiştir. Bu durum, yaklaşık %12.5 oranında bir nüfus artışına işaret etmektedir. İlçe merkezi nüfusu, 2022 yılında 7.584 kişi olarak kaydedilirken, 2023 yılında 9.255 kişiye çıkmıştır. Bu da ilçe merkezinde %22 oranında önemli bir artış olduğunu göstermektedir. Buna karşılık, kırsal alanlardaki nüfus 2022 yılında 4.329 iken,

2023 yılında 4.151'e düşmüştür. Kırsal nüfusta %4'lük bir düşüş yaşanmıştır. 2023 yılı itibarıyla Kürtün' ün yüzölçümü 732 km² olup, nüfus yoğunluğu 18.32 kişi/km² olarak hesaplanmıştır. Bu veriler, ilçenin geniş bir alana yayılmış olmasına rağmen nüfusun oldukça seyrek olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 3.5).

Tablo 3.5. 2022 ve 2024 yıllarında Kürtün ilçesinin nüfusunun yerleşim merkezlerine göre dağılımı ve yoğunluğu (TÜİK, 2024b)

İlçe Adı	Toplam Nüfus (2022)	Toplam Nüfus (2023)	İlçe Merkezi (2022)		Belde/ Köy (2023)		Yüzölçümü (km ²)	Nüfus Yoğunluğu (Kişi/km ²)
			Nüfus	Oran (%)	Nüfus	Oran (%)		
Şiran	11.913	13.406	7.584	64	9.255	69	732	18.32

Kürtün İlçesinin 2022 ve 2023 yıllarındaki nüfus verileri ile son beş yılda yaşanan kentsel ve kırsal nüfus değişimleri incelendiğinde dikkat çekici sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Tablo 3.6).

Son beş yılın kentsel ve kırsal nüfus değişimleri incelendiğinde ise ilginç bir tablo ortaya çıkmaktadır. 2018 yılında ilçe merkezi nüfusu 9.803 iken, 2019 yılında bu rakam 7.440'a kadar düşmüştür. Ancak 2021 yılından itibaren ilçe merkezinde nüfus artışı başlamış ve 2023 yılına gelindiğinde 9.255 kişiye ulaşmıştır. Bu durum, kentsel alanlara doğru bir göç veya yerleşim eğilimi olduğuna işaret edebilir. Kırsal nüfus ise 2018 yılında 4.543 iken, 2019 yılında 5.936'ya çıkarak zirve yapmıştır. Ancak, 2020 yılından itibaren kırsal nüfusta sürekli bir düşüş yaşanmış ve 2023 yılında 4.151 kişiye kadar gerilemiştir. Bu durum, kırsal alanlardan kente doğru bir göç olduğunu ya da kırsal yaşamın cazibesini kaybettiğini düşündürülebilir.

Tablo 3.6. Gümüşhane ili Kürtün ilçesinin kentsel ve kırsal nüfus değişimleri (TÜİK, 2024b)

Yerleşme		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Şiran İlçesi	Kentsel	9.803	7.440	7.507	7.424	7.584	9.255
	Kırsal	4.543	5.936	5.285	5.032	4.329	4.151
	Toplam	14.346	13.376	12.792	12.456	11.913	13.406

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Korunan alanların dünya üzerindeki varlıkları tüm canlılar için önemli bir konumdadır. Özellikle günümüzde korunan alanlar; temiz çevre, biyolojik çeşitlilik ve eko turizm açısından oldukça fazla kullanım amacına ulaşmıştır. Tabiat parklarının korunması ve yönetimi, yerel ve ulusal planlama süreçleriyle entegre bir yaklaşım benimsenerek gerçekleştirilmekte ve bu süreçte çeşitli kamu ve özel sektör kurumlarının iş birliği önemli bir rol oynamaktadır.

Çalışma sonucunda Gümüşhane ili sınırları içerisindeki dört adet korunan alanın mevcut durumu belirlenerek yönetim düzenleri sonucunda çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Elde edilen veriler iki ana başlık altında toplanarak verilmiştir. Tomara Şelalesi, Limni Gölü, Çağlayandibi ve Artabel Gölleri Tabiat Parkları, bu iş birliği sayesinde sürdürülebilir yönetim ve korunma stratejileri geliştirerek, doğal kaynakların ve ekosistemlerin korunmasına yönelik etkili adımlar atmaktadır.

Her park için özel olarak oluşturulan stratejiler, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'ndan alınan veriler, yerel belediyelerin onayladığı mevzi planlar ve AFAD'ın sağladığı jeolojik bilgiler gibi çeşitli kaynaklara dayanmaktadır. Bu veriler, parkların fiziksel güvenliğinin sağlanması, arazi kullanımı düzenlemeleri ve doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi için kritik öneme sahiptir. Örneğin, Tarım ve Orman Bakanlığı'nın sunduğu toprak kabiliyeti ve su ürünleri potansiyeli gibi bilgiler, çevresel etkilerin derinlemesine analiz edilmesine olanak tanımakta, bu sayede parkların ekosistem dengesi üzerine etkileri daha iyi değerlendirilmektedir.

Tabiat parklarının yerel ve ulusal planlara entegrasyonunun temel nedenleri arasında biyolojik çeşitliliğin korunması, ekolojik bütünlüğün sağlanması ve insan faaliyetlerinin doğa üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması yer almaktadır. Bu bağlamda, her park için belirlenen korunma stratejileri, doğal ve kültürel kaynakların korunması amacıyla alınan önlemleri içermekte ve sürdürülebilir kullanım ilkeleri çerçevesinde tasarlanmaktadır. Gümüşhane'nin doğal güzelliklerinden olan Tomara Şelalesi, Artabal Gölleri, Çağlayandibi Şelalesi ve Limni Gölü'nde gerçekleştirilen anket sonuçlarına göre, alanların da turistik potansiyeli oldukça yüksek ancak daha fazla tanıtım ve geliştirmeye ihtiyaç duyduğu ortaya çıkmıştır. Korunan alanlara gelen ziyaretçi sayısının düşük olması, bu alanların yeterince tanıtılmadığını ve turistlerin bu alanlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını göstermektedir. Ulaşım ve yönlendirme tabelalarından memnun olmayan ziyaretçilerin sayısının belirli dönemlerde artış

göstermesi, turistlerin alan hakkında bilgi edinmede zorlanabileceğini düşündürmektedir. Doğada vakit geçirmek ve piknik yapmak için gelenlerin sayısının fazla olması, bu alanların daha çok rekreasyonel amaçlarla kullanıldığını gösterirken, sportif faaliyetler için gelenlerin sayısının belirli aylarda artış göstermesi dikkat çekicidir. Ancak, kaynak değerleri için gelen ziyaretçilerin yok denecek kadar az olması, doğal ve kültürel mirasın yeterince tanıtılmadığını ve bilinirliğinin düşük olduğunu göstermektedir. Alan içi ve alan dışı ulaşım yönlendirmeleri konusunda bazı dönemlerde memnuniyetsizlik bildirilmiş olup, yönlendirme tabelalarından memnun olmayanların belirli aylarda artış göstermesi, ulaşım altyapısında mevsimsel veya dönemsel sorunlar yaşanabileceğini düşündürmektedir. Artabel Gölleri'ne gelen ziyaretçiler, yapılan ankette bölgedeki ulaşım ve yönlendirme tabelalarının yetersizliği konusunda şikayetçi olmuşlardır. Özellikle patikalardaki tabelaların eksikliği ve mevcut tabelaların okunaklı olmaması, ziyaretçilerin kaybolmasına neden olmuştur. Bu durum, ziyaretçilerin tekrar gelme eğilimlerini olumsuz etkileyebileceği gibi, bölgenin turizm potansiyelinin tam olarak değerlendirilmesini de engellemektedir.

Konaklama ve hizmet tesislerinden memnun olmayan ziyaretçilerin sayısının yüksek olması, turistik altyapının eksikliklerini ortaya koymakta; WC, kamelya, yürüyüş yolları gibi donanımların eksikliği, turistlerin alanda daha uzun süre kalmasını engelleyebilmektedir. Özellikle Limni Gölü'nde sonbahar aylarında hizmetlerin aksadığına dair şikayetler bulunmaktadır. Alan içindeki yoğunluk değerlendirmelerinde bazı dönemlerde "çok kalabalık" ifadesinin kullanılması, ekolojik denge üzerinde baskı yaratabilecek yoğun ziyaretçi akışını gösterirken, bu durum ziyaretçi yönetimi stratejilerinin geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Çevresel etkileri azaltmaya yönelik doğrudan bir veri bulunmamakla birlikte, turist yoğunluğu ve hizmet eksiklikleri göz önüne alındığında, çevre koruma politikalarının yetersiz olduğu düşünülebilir. Ziyaretçi sayılarının düzensiz olması, turizm gelirlerinin de dengesiz dağıldığını gösterirken, kaynak değerleri için gelen ziyaretçilerin az olması, kültürel ve ekoturizmin yerel ekonomiye katkısının düşük olduğunu düşündürmektedir. Veriler doğrudan ekonomik katkıya dair bilgi vermemekle birlikte, hizmet tesislerine yönelik memnuniyetsizlik, yerel işletmelerin turizmden yeterince faydalanamadığını ortaya koymaktadır. Hizmet altyapısından duyulan memnuniyetsizlik ve yönlendirme tabelalarındaki eksiklikler, yönetim ve denetim süreçlerinde eksiklikler olduğunu gösterirken, bu noktada korunan alanların daha etkin yönetilmesi için daha sıkı denetim mekanizmalarının oluşturulması gerekmektedir. Yerel halkın turizm sürecine katılımı hakkında doğrudan bir veri bulunmamakla birlikte, düşük turistik cazibe ve yönlendirme

eksiklikleri, halkın turizm konusunda yeterince bilgilendirilmediğini ve aktif katılım göstermediğini düşündürmektedir.

Ayrıca, kurumlar arası iş birliği ve bilgi paylaşımının artırılması, koruma hedeflerine ulaşmada kritik bir rol oynamakta; dolayısıyla stratejik planların daha detaylı ve kapsamlı bir şekilde hazırlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu durum, koruma hedeflerine ulaşmak için daha etkili bir yönlendirme sunmakta ve gelecekteki planlama çalışmalarında önemli bir çerçeve oluşturmaktadır.

Sonuç olarak, bu dört tabiat parkının yönetimi, ekoturizm ve yerel halkın ekonomik yararları gözetilerek, sürdürülebilir kullanımı teşvik eden bir anlayışla şekillenmektedir. Çok disiplinli bir yaklaşım benimsenerek, doğa koruma hedeflerinin başarıyla gerçekleştirilmesine yönelik önemli katkılar sağlanmakta ve uzun vadeli sürdürülebilir yönetim hedefleri güvence altına alınmaktadır. Bu kapsamda, her bir park için geliştirilen planlama ve yönetim stratejileri, ekosistemlerin korunmasını sağlarken, yerel halkın ekonomik ve sosyal refahını da artırmayı hedeflemektedir.

4.1. Korunan Alanların Mevcut Durumu ve Sınıflandırılması:

Tomara Şelalesi Tabiat Parkı, Limni Gölü Tabiat Parkı, Artabel Gölleri Tabiat Parkı ve Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı, Türkiye'nin doğal ve kültürel zenginliklerini koruma hedefiyle stratejik yaklaşımlarla yönetilmektedir. Bu alanların sınıflandırılması, Uluslararası Doğayı Koruma Birliği (IUCN) kriterlerine göre yapılmış olup, "Kritik Tehlikede" (CR), "Tehlikede" (EN), "Hassas" (VU), "Neredeyse Tehdit Altında" (NT) ve "Asgari Endişe" (LC) gibi kategorilerle türlerin korunma öncelikleri belirlenmiştir. Her dört parkta da bu kategoriler, ekosistemlerin sürdürülebilirliğini sağlamak ve biyolojik çeşitliliği korumak için rehber niteliğindedir. Park yönetimleri, özellikle endemik ve hassas türlerin korunması için habitat iyileştirme ve insan etkilerini azaltma gibi kapsamlı koruma önlemleri almaktadır.

Parkların sınırları, coğrafi bilgi sistemleri (CBS) ve ayrıntılı arazi çalışmalarıyla dikkatlice belirlenmiştir. Tomara Şelalesi Tabiat Parkı, Limni Gölü Tabiat Parkı ve Artabel Gölleri Tabiat Parkı gibi alanlarda sınırlar, biyolojik çeşitlilik açısından zengin bölgeleri kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı'nda ise sınırların bazı bölgelerde yeniden değerlendirilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Bu düzenlemeler, türlerin yaşam alanlarının genişletilmesi ve ekosistem bütünlüğünün sağlanması için kritik bir öneme sahiptir.

Artabel Gölleri Tabiat Parkı ve Limni Gölü Tabiat Parkı gibi çevredeki diğer tabiat parkları da benzer yaklaşımlarla yönetilmektedir. Artabel Gölleri Tabiat Parkı, buzullarla

şekillenmiş gölleri ve zengin biyolojik çeşitliliği ile dikkat çekmektedir. Park, endemik ve nadir türlerin korunmasını merkeze alarak yönetim stratejileri geliştirmiştir. Özellikle *Alchemilla sintenisii* (Arslanpeçesi) ve *Campanula betulifolia* (Çıngırak Otu) gibi endemik türler için özel önlemler alınmaktadır. Bu türlerin korunması, parkın ekosistem işleyişinin devamlılığı açısından kritik öneme sahiptir.

Limni Gölü Tabiat Parkı'nda da doğal zenginliklerin korunması ve ekosistemlerin sürdürülebilir yönetimi için kapsamlı stratejiler benimsenmiştir. Parkın sınırları, orman ekosistemlerinin bir parçası olacak şekilde belirlenmiş ve bu alanlarda doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı sağlanmıştır. İnsan baskısını en aza indirmek için ziyaretçi yönetimi stratejileri geliştirilmiş, ekoturizm faaliyetleri, yerel halkın katılımını teşvik edecek şekilde düzenlenmiştir.

Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı'nda ise sınırların bazı bölgelerde yeniden düzenlenmesi gerektiği tespit edilmiştir. Bu düzenlemelerin, parkın ekolojik sürdürülebilirliğini artıracak ve türlerin yaşam alanlarını genişleteceği öngörülmektedir. Park yönetimi, biyolojik çeşitliliği koruma hedefiyle habitatların iyileştirilmesi ve insan etkilerinin azaltılması için çeşitli projeler yürütmektedir.

Bu alanların ortak özelliklerinden biri, ekoturizmi sürdürülebilir kalkınma ile entegre ederek ekonomik katkı sağlarken ekosistemlerin korunmasını sağlamaktır. Ziyaretçi yönetimi, özellikle hassas bölgelerde insan etkisini minimize etmeyi hedeflerken, yerel halkın park yönetimine aktif katılımı sağlanmaktadır. Ekoturizm faaliyetleri, rehberlik hizmetleri, el sanatları ve sürdürülebilir tarım gibi alanlarla desteklenerek ekonomik faydalar yaratılmakta ve doğal kaynakların sorumlu kullanımı teşvik edilmektedir.

Tomara Şelalesi Tabiat Parkı'ndaki ekosistemlerin korunması için habitat iyileştirme çalışmaları ve türlerin korunma durumlarının düzenli olarak izlenmesi planlanmaktadır. İnsan faaliyetlerinden kaynaklanan olumsuz etkilerin azaltılması amacıyla çeşitli önlemler alınmaktadır. Bu çerçevede, parkın flora ve fauna çeşitliliği üzerinde detaylı incelemeler gerçekleştirilmiş, kritik öneme sahip türler için koruma stratejileri geliştirilmiştir. Özellikle endemik türlerin korunması için habitatlarının iyileştirilmesi ve genişletilmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

Ayrıca, parkın ekosistem bütünlüğünü korumak amacıyla habitatların iyileştirilmesi, türlerin korunma durumlarının izlenmesi ve insan faaliyetlerinden kaynaklanan olumsuz etkilerin en aza indirilmesine yönelik önlemler alınması planlanmaktadır. Tomara Şelalesi Tabiat Parkı'na dair elde edilen veriler, Uluslararası Doğayı Koruma Birliği'nin (IUCN) koruma kategorileri çerçevesinde

değerlendirildiğinde, koruma alanlarının etkin yönetimi ve sürdürülebilirliği Parkı'nın incelenmesi sonucunda öne çıkan temel noktalar şunlardır:

Koruma Amaçları: Tomara Şelalesi, Limni Gölü, Artabel Gölleri ve Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkları, biyolojik çeşitlilik, ekosistemlerin sürdürülebilir yönetimi ve doğal kaynakların korunması gibi temel hedeflerle yönetilmektedir. Her dört park da Uluslararası Doğayı Koruma Birliği'nin (IUCN) "Tabiat Parkları" ve "Doğal Alanlar" kategorilerine uygun olarak sınıflandırılmıştır. Bu kategoriler, koruma alanlarının ekolojik, biyolojik ve kültürel değerlerini koruma amacı güden uluslararası standartlarla uyumludur.

Tomara Şelalesi Tabiat Parkı, eşsiz biyolojik çeşitliliği ve doğal ekosistemleri ile öne çıkmaktadır. Parkın koruma amaçları arasında, endemik ve nadir türlerin yaşam alanlarının korunması ve iyileştirilmesi önemli bir yer tutmaktadır. IUCN kriterleri çerçevesinde belirlenen bu hedefler, parkın biyolojik mirasını gelecek nesillere aktarmayı amaçlamaktadır. Limni Gölü Tabiat Parkı ise göl ekosisteminin hassas yapısını ve çevresindeki flora ile faunanın sürdürülebilirliğini önceliklendirmektedir. Bu çerçevede, insan etkisini minimize eden koruma stratejileri uygulanmakta ve doğal kaynakların doğru yönetilmesi hedeflenmektedir.

Artabel Gölleri Tabiat Parkı, özellikle nadir ve endemik türlerin korunmasına yönelik çalışmalarıyla dikkat çekmektedir. Buzul göllerinin çevresindeki alpin ve subalpin ekosistemler, parkın ekolojik dengesini oluşturan önemli unsurlardır. Türlerin korunması, habitatlarının genişletilmesi ve insan etkilerinin sınırlandırılması, bu parkın yönetim stratejisinin temel unsurlarını oluşturmaktadır. Benzer şekilde, Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı'nda da biyolojik çeşitliliği koruma ve sürdürülebilir bir yönetim anlayışı benimsenmiştir. Parkın sınırlarının yeniden değerlendirilmesi ve ekosistem bütünlüğünü destekleyecek düzenlemelerin yapılması, koruma hedeflerini daha etkili hale getirmektedir.

Bu dört parkta da doğal ve kültürel değerlerin korunması, ekosistemlerin işleyişinin sağlıklı bir şekilde devam ettirilmesi ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliğinin güvence altına alınması için kapsamlı koruma çalışmaları yürütülmektedir. IUCN'in belirlediği uluslararası standartlar doğrultusunda uygulanan bu stratejiler, parkların doğal dengesini korurken aynı zamanda bölgesel kalkınmaya da katkı sunmaktadır. Bu alanlarda yürütülen habitat iyileştirme, tür izleme ve insan etkisini azaltmaya yönelik önlemler hem ekolojik hem de ekonomik faydalar sağlamayı hedefleyen bütüncül bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

Sürdürülebilir Yönetim: Sürdürülebilir yönetim, doğal kaynakların korunmasını öncelikli hedef olarak belirlerken, aynı zamanda yerel halkın ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını dengeli bir şekilde karşılamayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, IUCN'in "Sürdürülebilir Kullanım" kategorisi ile uyumlu bir şekilde, çevresel sürdürülebilirliği sağlamayı ve ekosistem hizmetlerinin devamlılığını ön planda tutmaktadır. Bu doğrultuda, toplumsal refahın artırılması, yerel istihdamın desteklenmesi ve sosyal hizmetlerin kalitesinin yükseltilmesi gibi hedefler önem taşımaktadır.

Sürdürülebilir yönetim modeli, yalnızca doğal kaynakların korunmasını değil, aynı zamanda turizm ve rekreasyon gibi ekonomik faaliyetlerin doğal dengeyi bozmadan düzenlenmesini de kapsamaktadır. Ekoturizm faaliyetleri sayesinde parkın ekonomik katkıları artırılırken, doğal çevrenin korunması sağlanmaktadır. Ayrıca, yerel halkın park yönetimine aktif katılımı teşvik edilmekte ve doğa koruma bilinci geliştirilerek bölgenin uzun vadeli sürdürülebilir kullanımı desteklenmektedir.

Bu entegre yaklaşım, hem parkın ekosistemlerini koruyarak doğal dengeyi sürdürmekte hem de yerel toplulukların refahını artırmaktadır. Böylece, park yönetiminin çevresel ve ekonomik hedefleri bir arada ele alınmakta, yerel kalkınma ile doğa koruma arasında etkili bir denge kurulmaktadır.

Toplumsal Katılım ve Bilinçlendirme: Doğa koruma çalışmalarının başarısı için yerel halkın ve ziyaretçilerin bilinçlendirilmesi ve sürece aktif katılımlarının sağlanması hayati bir önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, çevresel farkındalık oluşturmak ve sürdürülebilir uygulamaları teşvik etmek amacıyla eğitim programları ve bilgilendirme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu tür etkinlikler hem toplumsal duyarlılığı artırmakta hem de doğa koruma çabalarının etkinliğini desteklemektedir. Çevresel farkındalığı artırmak için düzenlenecek programlar, doğal kaynakların sorumlu kullanımını teşvik etmekle kalmayıp, aynı zamanda yerel topluluklar ve ziyaretçiler arasındaki doğa koruma bilincini güçlendirecektir.

IUCN'in koruma alanları yönetiminde toplumsal katılımın önemine dair önerileriyle uyumlu olan bu yaklaşım, yerel toplulukların, sivil toplum kuruluşlarının ve diğer paydaşların aktif rol almasını öngörmektedir. Bu katılım, parkların ekosistemlerinin ve doğal kaynaklarının korunmasına katkı sağlamakta, aynı zamanda koruma hedeflerinin başarıya ulaşmasını desteklemektedir. Özellikle eğitim faaliyetleri, yerel halkın doğaya olan duyarlılığını artırarak, sürdürülebilirlik odaklı bir toplum oluşmasına katkıda bulunacaktır.

Toplumsal katılım, yalnızca doğa koruma çalışmalarının etkisini artırmakla kalmaz, aynı zamanda parkın uzun vadeli yönetim planlarının başarıyla uygulanmasını sağlar.

Yerel halk ve ziyaretçiler için düzenlenen bilgilendirme programları, ekoturizm gibi faaliyetlerin doğal dengeyi bozmadan gelişmesine olanak tanır. Ayrıca, doğa koruma bilinci yüksek bir toplumun oluşturulması, parkın korunmasına yönelik toplumsal desteği güçlendirmekte ve doğal zenginliklerin sürdürülebilir şekilde yönetilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu süreç, yerel toplulukların park yönetimine doğrudan katkı sağlamasını teşvik ederken, toplumsal iş birliğini artırarak parkın ekosistemlerinin uzun vadeli korunmasını desteklemektedir.

Tehditler ve Fırsatlar Analizi: Tomara Şelalesi, Limni Gölü, Çağlayandibi ve Artabel Gölleri Tabiat Parklarında yapılan analizler, bu alanların insan baskısı, çevresel kirlilik ve iklim değişikliği gibi tehditlerle karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır. Bu tehditler, parkların ekosistem sağlığını ve biyolojik çeşitliliğini tehlikeye atmakta, ekolojik dengenin bozulmasına neden olmaktadır. Özellikle insan faaliyetleri kaynaklı çevresel kirlilik, habitat bozulması ve iklim değişikliğinin yol açtığı sıcaklık artışları ile yağış rejimlerindeki değişiklikler, parkların doğal değerleri üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Bu tehditlere karşı geliştirilen stratejik yaklaşımlar, parkların korunmasını ve sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesini hedeflemektedir. Bu kapsamda, sürdürülebilir turizm faaliyetlerinin teşvik edilmesi öncelikli bir çözüm olarak öne çıkmaktadır. Ekoturizm uygulamaları sayesinde, doğal zenginliklerin korunması sağlanırken, aynı zamanda yerel ekonomiye katkıda bulunulması amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra, ziyaretçiler ve yerel halk için düzenlenen eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri, doğa koruma farkındalığını artırmayı ve koruma çabalarına aktif katılımı teşvik etmeyi hedeflemektedir.

Parkların sahip olduğu doğal ve kültürel mirasın sürdürülebilir turizm ve eğitim amaçlı kullanımı, önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu fırsatlar, bir yandan biyolojik çeşitliliğin korunmasını sağlarken diğer yandan ekonomik fayda ve toplumsal bilinçlenmeyi artırmaktadır. Ayrıca, yerel halkın yönetim süreçlerine katılımı, ekosistem koruma çabalarını güçlendirmekte ve daha etkili sonuçlar alınmasını sağlamaktadır.

Sonuç olarak, bu stratejik yaklaşımlar, Tomara Şelalesi, Limni Gölü ve Artabel Gölleri Tabiat Parklarının doğal zenginliklerinin korunmasını ve sürdürülebilir şekilde yönetilmesini mümkün kılmaktadır. Bu sayede hem tehditlerle mücadele edilmekte hem de bu alanların uzun vadeli ekolojik dengesinin sağlanmasına yönelik önemli adımlar atılmaktadır.

4.2. Turizm Faaliyetlerinin Ekonomik ve Çevresel Etkileri:

Tomara Şelalesi Tabiat Parkı: Rekreasyon, kişilerin serbest zamanlarında dinlenme ve hoşça vakit geçirme amacıyla yaptıkları çeşitli aktiviteleri kapsar. Kırsal rekreasyon alanları, temiz hava, sessizlik ve doğanın görsel çekiciliği nedeniyle kent insanları tarafından tercih edilir. Orman, vadi ve göl peyzajları, trekking, kampçılık ve doğa araştırması gibi aktiviteler için kullanılır ve ekonomik dinlence sunar. Estetik ve suya dayalı rekreasyon ise suyun doğal ve kültürel zenginliklerinden yararlanmayı sağlar. Tomara Şelalesi Tabiat Parkı, Şiran ilçe merkezine 14 km, şehir merkezine ise 32 km uzaklıkta bulunur ve doğa yürüyüşü, bisiklet sürme gibi rekreasyonel aktiviteler için uygun alanlar sunar. Ormanlık alanlar, şelale ve akarsu peyzajları ile zenginleşmiş park, ziyaretçilerin çeşitli rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılamak için uygundur (Şekil 4.1, Şekil 4.2, Şekil 4.3), (DKMP, 2016b).

Şekil 4.1. Tomara Şelalesi ve Çevresi

Şekil 4.2. Tomara Şelalesi

Şekil 4.3. Tomara Şelalesi ve Ziyaretçiler

2023 yılında Tomara Şelalesi Tabiat Parkı'nı ziyaret eden kişi sayısı 55.553'dür. 2016-2019 yılları arasında ziyaretçi sayısı artış yaşanırken, 2020 ve 2022 yılında belirgin bir düşüş yaşandığı gözlemlenmektedir.

Tablo 4.1. Tomara Şelalesi Tabiat Parkı ziyaretçi sayıları (DKMP 12. Bölge Müdürlüğü, 2023)

Yıl	Ziyaretçi Sayısı (Kişi)
2016	20.765
2017	49.843
2018	127.881
2019	143.330
2020	34.960
2021	88.420
2022	35.377
2023	55.553

Tomara Şelalesi Tabiat Parkı'nın 2016-2023 yılları arasındaki ziyaretçi sayıları verilere göre analiz edilmiştir (Tablo 4.1). Bu verilerden yola çıkarak parkın ziyaretçi sayılarındaki yıllık değişimler ve olası ekonomik etkiler şu şekilde özetlenebilir:

2016 yılından 2019 yılına kadar parkın ziyaretçi sayılarında belirgin bir artış gözlemlenmiştir. 2016 yılında 20.765 olan ziyaretçi sayısı, 2019 yılında 143.330'a ulaşarak yaklaşık 7 kat artmıştır. Ancak, 2020 yılında COVID-19 pandemisi nedeniyle ziyaretçi sayısında ciddi bir düşüş yaşanmış ve sayı 34.960'a gerilemiştir. Pandeminin etkisiyle birlikte 2021 yılında ziyaretçi sayısında bir toparlanma gözlemlenmiş ve sayı 88.420'ye yükselmiştir.

Pandemi sonrası dönemde, ziyaretçi sayılarında dalgalı bir seyir gözlemlenmiştir. 2022 yılında, 2021'deki toparlanmaya rağmen ziyaretçi sayısı tekrar düşüş göstermiş ve 35.377'ye gerilemiştir. Bu düşüş, pandeminin devam eden etkileri, ekonomik belirsizlikler ve seyahat kısıtlamalarının yanı sıra, insanların kalabalık yerlerden kaçınma eğilimleriyle ilişkili olabilir. 2023 yılında ise bir miktar artış gözlemlenmiş ve ziyaretçi sayısı 55.553'e yükselmiştir. Bu artış, pandeminin etkilerinin hafiflemeye başlaması ve seyahat kısıtlamalarının kaldırılması ile birlikte turizmin kademeli olarak toparlandığını göstermektedir. Ancak, ziyaretçi sayısının 2019 seviyelerine henüz ulaşamaması, tam bir toparlanmanın gerçekleşmediğini işaret etmektedir.

Pandemi sonrası dönemde ziyaretçi sayılarındaki dalgalanmalar, parkın yerel ekonomiye olan katkılarının değişken olduğunu göstermektedir. 2020 ve 2022 yıllarındaki düşük ziyaretçi sayıları, yerel turizm gelirlerinde belirgin bir azalma anlamına gelirken; 2021 ve 2023 yıllarındaki artışlar kısmi bir toparlanma sağlamıştır. Ancak, bu toparlanmanın yavaş olması, yerel işletmelerin ve turizm sektörünün pandemi öncesi seviyelere dönmekte zorlandığını göstermektedir.

Ziyaretçi sayılarındaki kısmi artış, turizmin pandemiden sonra yavaş da olsa yeniden canlanmaya başladığını göstermektedir. Bu süreçte, turizm sektörünün

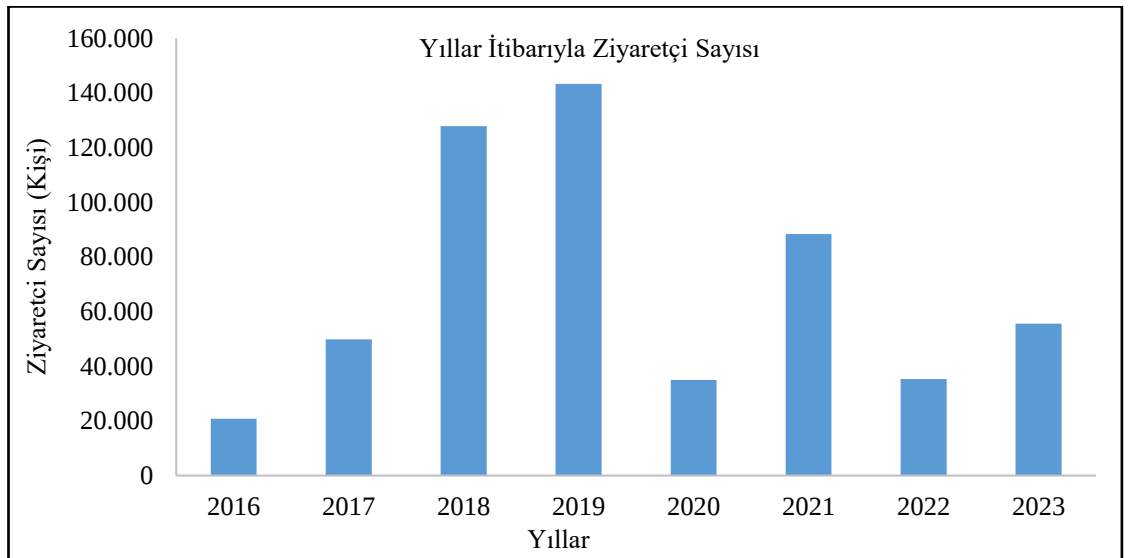
sürdürülebilir bir şekilde büyümesi için stratejik planlamalara ihtiyaç vardır. Park yönetimi, pandeminin etkilerini hafifletmek ve gelecekte benzer krizlere karşı daha dirençli olabilmek için sürdürülebilir turizm politikalarını benimsemelidir. Bu, doğaya zarar vermeden ziyaretçi sayısını artırmaya yönelik uygulamaları (çevre dostu ulaşım, eko-turizm seçenekleri vb.) içerebilir.

Parkın tanıtımının artırılması, yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmek için önemlidir. Dijital pazarlama stratejileri ve sosyal medya kampanyaları, parkın turistik değerini vurgulayarak ziyaretçi sayısının artırılmasına yardımcı olabilir.

2016-2019 dönemi, ziyaretçi sayısında belirgin bir artış göstermiştir. 2016 yılında 20.765 olan ziyaretçi sayısı, 2019 yılında 143.330'a çıkarak önemli bir büyüme göstermiştir. Bu artış, parkın popülaritesinin arttığını ve tanıtım ile erişilebilirlik gibi faktörlerin ziyaretçi çekme kapasitesini yükselttiğini göstermektedir.

Tomara Şelalesi Tabiat Parkı'nın ziyaretçi sayılarında, 2016-2023 yılları arasında önemli dalgalanmalar gözlemlenmiştir. 2016-2017 döneminde ziyaretçi sayısında %140 oranında bir artış gerçekleşmiş ve 2017-2018 döneminde bu artış hızı %156.6'ya yükselmiştir. 2018-2019 yıllarında ise ziyaretçi sayısında %12.1 oranında daha ılımlı bir artış yaşanmıştır. Ancak 2019-2020 yılları arasında pandemi etkisiyle ziyaretçi sayısında %75.6 oranında büyük bir düşüş gerçekleşmiştir (Şekil 4.1).

2020-2021 döneminde ziyaretçi sayıları toparlanarak %152.9 oranında yeniden artmıştır. Ancak 2021-2022 yılları arasında ziyaretçi sayıları tekrar %60.0 oranında düşüş göstermiştir. Son olarak, 2022-2023 yılları arasında ziyaretçi sayılarında %57.0 oranında bir artış görülmüştür. Bu dalgalanmalar, pandemi ve ekonomik belirsizliklerin parkın ziyaretçi sayıları üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır (Şekil 4.4).

Şekil 4.4. Tomara Şelalesi Tabiat Parkı ziyaretçi sayıları (2016-2023)

Tomara Şelalesi Tabiat Parkı'nı ziyaret eden turistlerin park içinde ve çevresinde yaptıkları harcamalar (giriş ücreti, otopark, yiyecek-içecek, hediyelik eşya, rehberlik hizmetleri vb.), yerel ekonomiye doğrudan katkı sağlamaktadır. Ziyaretçi sayısındaki değişiklikler, bu katkının büyüklüğünü ve yerel halk için oluşturduğu istihdam fırsatlarını da doğrudan etkilemiştir. Özellikle turizm sektöründe (otel, restoran, tur rehberi vb.) çalışan kişi sayısı, ziyaretçi sayısındaki artış ve azalışlara paralel olarak değişmiştir. Pandemi döneminde (2020) ziyaretçi sayısındaki ciddi düşüş, iş kayıplarına ve gelir azalmasına yol açarken; sonraki yıllarda yaşanan kısmi toparlanma, turizm sektöründeki faaliyetlerin yeniden canlanmasını sağlamıştır.

Ancak, yüksek ziyaretçi sayıları park ve çevresindeki doğal alanlar üzerinde baskı yaratabilmektedir. Bu nedenle, çevresel etkilerin etkin bir şekilde yönetilmesi, sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirilmesi açısından büyük önem taşır. Turizmden elde edilen gelirler, bir yandan yerel kalkınmaya destek olurken, diğer yandan da doğal kaynakların korunması için finansman kaynağı oluşturabilir. Böylece, parkın turizm potansiyeli ile çevresel sürdürülebilirlik arasında dengeli bir ilişki kurulabilir.

Limni Gölü Tabiat Parkı: Turizm faaliyetleri Limni Gölü Tabiat Parkı ve çevresi için önemli ekonomik fırsatlar sunmaktadır. Bölgede turizmin canlanması, yerel halkın gelir kaynaklarını çeşitlendirmesine olanak tanımaktadır. Özellikle günübirlik turizmin artışıyla birlikte yerel ticaret, taşımacılık, konaklama ve el sanatları gibi sektörler gelişim göstermektedir. Ziyaretçilerin park içinde ve çevresindeki harcamaları, yerel ekonomiye doğrudan katkı sağlar. Geleneksel faaliyetler olan tarım, hayvancılık ve ormancılık hâlâ bölgede önemli olsa da, turizm bu faaliyetlere alternatif bir geçim kaynağı olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, ekoturizm gibi doğa temelli turizm etkinlikleri, bölgeyi çekici kılarak sürdürülebilir ekonomik kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Turizm, sadece yerel işletmelere değil, bölgesel kalkınma projelerine de finansal kaynak yaratmaktadır. Bu da, bölgenin altyapısının iyileştirilmesi, yeni istihdam olanaklarının yaratılması ve bölge dışından yatırım çekilmesi açısından önemli bir etkidir (Şekil 4.4, Şekil 4.5, Şekil 4.6).

Şekil 4.5. Limni Gölü ve çevresi

Şekil 4.6. Limni Gölü kır evleri

Şekil 4.7. Limni Gölü ve ziyaretçiler

Tablo 4.2. Limni Gölü Tabiat Parkı ziyaretçi sayıları (DKMP 12. Bölge Müdürlüğü, 2023)

Yıl	Ziyaretçi Sayısı (Kişi)
2016	21.385
2017	64.458
2018	95.300
2019	87.714
2020	42.846
2021	64.078
2022	87.339
2023	83.372

2023 yılında Limni Gölü Tabiat Parkı'nı ziyaret eden kişi sayısı 83.372'dir. 2016 yılında 21.385 kişi olan ziyaretçi sayısı, 2017'de hızlı bir artışla 64.458'e yükselmiş, ardından 2018'de 95.300 ile zirveye ulaşmıştır. 2019'da ise ziyaretçi sayısı biraz azalarak 87.714 olmuştur. 2020'de pandemi nedeniyle büyük bir düşüş yaşanarak 42.846 kişiye gerilemiştir. 2021'de tekrar artış göstererek 64.078'e çıkmış, 2022'de 87.339 ile yakın bir seviyeye ulaşmıştır. 2023 yılında ise ziyaretçi sayısı 83.372 olarak kaydedilmiştir. Genel olarak, yıllar içinde ziyaretçi sayısında bir artış eğilimi gözlemlenmekle birlikte, pandemi dönemi ve sonrasındaki yıllarda dalgalanmalar yaşanmıştır (Tablo 4.2).

Ziyaretçi sayılarındaki artış ve düşüşler, yerel ekonomiye doğrudan etki etmektedir. Ziyaretçilerin parka gelmesi, yerel halk için ticaret, konaklama ve restoran hizmetleri gibi

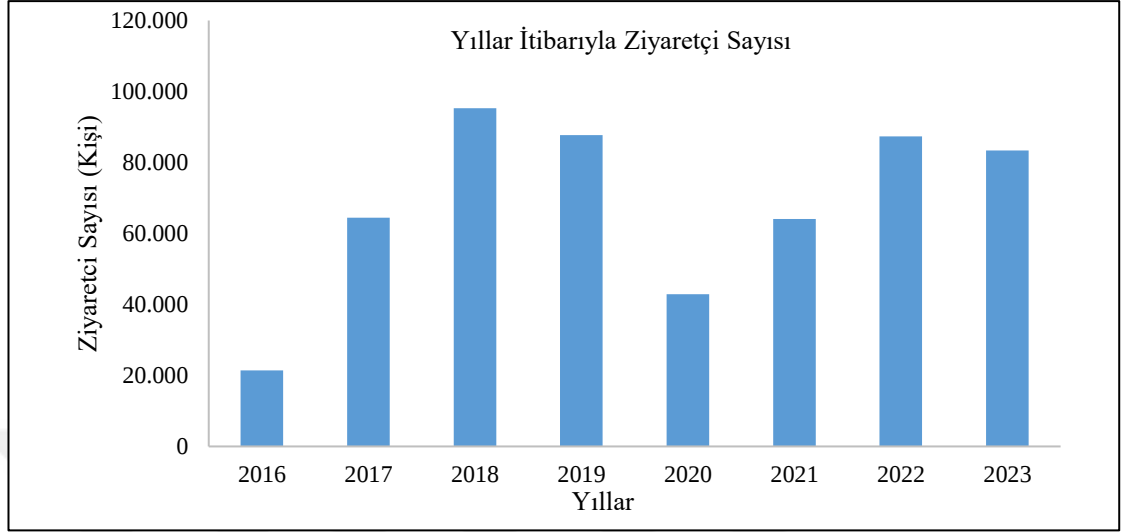
sektörlerin canlanmasını sağlamaktadır. Özellikle 2017 ve 2018 yıllarındaki hızlı artış, küçük işletmeler, turizm acenteleri ve ulaşım sektörü için önemli ekonomik katkılar yaratmıştır. Ancak, 2020'deki pandemi dönemiyle birlikte ziyaretçi sayısındaki düşüş, turizm gelirlerinde büyük bir azalmaya yol açmıştır. 2021 itibarıyla ziyaretçilerin geri dönmesi, yerel ekonomiyi yeniden canlandırmış ve turizm faaliyetleri, yerel halk için iş fırsatları yaratmaya ve ekonomik çeşitliliği artırmaya başlamıştır.

Gümüşhane ili gibi doğal güzellikleriyle bilinen bölgelerde korunan alanlar, yerel ekonominin önemli bir parçası haline gelmiştir. Ziyaretçilerin park çevresine yaptığı harcamalar, yerel ticareti desteklerken, turistik hizmetlere olan talep artışı bölgesel kalkınmaya katkıda bulunmaktadır. Ekoturizmin teşvik edilmesi ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının yaygınlaşması hem ekonomik kalkınmayı desteklemekte hem de yeni iş imkanları yaratmaktadır. Gümüşhane'deki korunan alanlar, doğal kaynakların korunması ve ekonomik kalkınma açısından büyük fırsatlar sunmaktadır.

Ziyaretçi sayılarındaki yıllık yüzdesel değişimler, parkın turizm performansındaki önemli dalgalanmaları ve pandemi sonrası toparlanma sürecini net bir şekilde ortaya koymaktadır. 2016-2017 döneminde ziyaretçi sayısında %201.42 oranında dikkate değer bir artış yaşanmış, bu büyük artış parkın popülaritesindeki önemli bir yükselme ve/veya pazarlama stratejilerindeki başarılı değişiklikler olarak yorumlanabilir. Takip eden 2017-2018 döneminde büyüme oranı %47.85 olarak devam etmiş, bu da parkın çekiciliğinin sürdüğünü ve ziyaretçi sayısındaki artışın devam ettiğini göstermektedir. Ancak, 2018-2019 döneminde ziyaretçi sayısında %7.96 oranında bir düşüş gözlemlenmiştir. Bu azalma, ekonomik koşullar, rekabet artışı veya içsel yönetim sorunları gibi çeşitli faktörlerden kaynaklanmış olabilir. Bu düşüşü, 2019-2020 yıllarındaki COVID-19 pandemisinin etkisi takip etmiştir; bu dönemde ziyaretçi sayısında %51.15 oranında ciddi bir azalma yaşanmıştır. Pandeminin getirdiği kısıtlamalar ve sosyal mesafe önlemleri, birçok turistik mekân gibi parkı da olumsuz yönde etkilemiştir (Şekil 4.8).

Pandemi sonrası toparlanma süreci 2020-2021 döneminde %49.55 oranında bir artışla kendini göstermiştir. Bu artış, ziyaretçilerin yeniden parkı ziyaret etmeye başladığını ve kısıtlamaların kaldırılmasıyla birlikte parkın iyileştiğini göstermektedir. 2021-2022 yılları arasında ise ziyaretçi sayısında %36.30 oranında bir artış yaşanmış, bu da pandemi sonrası güçlü bir geri dönüş sağlandığını ve ziyaretçi sayısının sürdürülebilir bir şekilde arttığını işaret etmektedir. Ancak, 2022-2023 döneminde ziyaretçi sayısında %4.54 oranında küçük bir düşüş yaşanmıştır. Bu azalma, çeşitli faktörlerden kaynaklanabilir ve büyüme dönemlerinin ardından gelen bu küçük düşüş, genel eğilimde büyük bir sapmaya işaret etmeyebilir. Bu yüzdesel değişimler, parkın performansındaki

dönemsel değişiklikleri ve pandemi sonrası toparlanma sürecini yansıtmakta, park yönetiminin bu değişimlere adaptasyonunu ve stratejik planlamalarını öne çıkarmaktadır (Şekil 4.8).

Şekil 4.8. Limni Gölü Tabiat Parkı ziyaretçi sayıları (2016-2023)

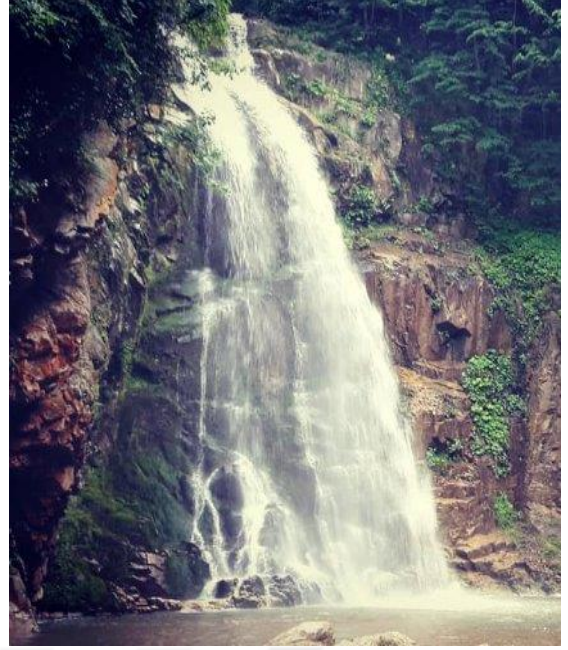
Ziyaretçi sayılarındaki artış ve düşüşler, yerel ekonomiye doğrudan etki etmektedir. Ziyaretçilerin parka gelmesi, yerel halk için ticaret, konaklama ve restoran hizmetleri gibi sektörlerin canlanmasını sağlamaktadır. Özellikle 2017 ve 2018 yıllarındaki hızlı artış, küçük işletmeler, rehberlik hizmetleri ve ulaşım sektörü için önemli ekonomik katkılar yaratmıştır. Ancak, 2020'deki pandemi dönemiyle birlikte ziyaretçi sayısındaki düşüş, turizm gelirlerinde büyük bir azalmaya yol açmıştır. 2021 itibarıyla ziyaretçilerin geri dönmesi, yerel ekonomiyi yeniden canlandırmış ve turizm faaliyetleri, yerel halk için iş fırsatları yaratmaya ve ekonomik çeşitliliği artırmaya başlamıştır. Gümüşhane ili gibi doğal güzellikleriyle bilinen bölgelerde korunan alanlar, yerel ekonominin önemli bir parçası haline gelmiştir. Ziyaretçilerin park çevresine yaptığı harcamalar, yerel ticareti desteklerken, turistik hizmetlere olan talep artışı bölgesel kalkınmaya katkıda bulunmaktadır. Ekoturizmin teşvik edilmesi ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının yaygınlaşması hem ekonomik kalkınmayı desteklemekte hem de yeni iş imkanları yaratmaktadır. Gümüşhane'deki korunan alanlar, doğal kaynakların korunması ve ekonomik kalkınma açısından büyük fırsatlar sunmaktadır.

Çağlayan Dibi Şelalesi Tabiat Parkı: Turizm faaliyetleri, Çağlayan Dibi Şelalesi Tabiat Parkı ve çevresindeki dağlık ve ormanlık alanlarda önemli ekonomik fırsatlar sunmaktadır. Bölgedeki turizmin canlanması, yerel halkın gelir kaynaklarını çeşitlendirmesine olanak tanımaktadır. Özellikle günübirlik turizmin artışıyla birlikte

yayla bölgeleri, taşımacılık, konaklama ve el sanatları gibi sektörler gelişim göstermektedir. Geleneksel tarım, hayvancılık ve ormancılık faaliyetleri hâlâ bölgede önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, örümcek ormanlarının ve yayla yollarının bulunduğu bu bölge, özellikle gününbirlik ziyaretçiler ve turistler için cazip bir destinasyon haline gelmiştir. Yayla yolları üzerindeki konumu, bölgenin turistik çekiciliğini artırmakta ve ziyaretçilerin uğrak noktası olmaktadır. Ekoturizm gibi doğa temelli etkinlikler, örümcek ormanlarının eşsiz doğal güzelliklerinden yararlanarak sürdürülebilir ekonomik kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Bu doğal alanlar, ziyaretçilere benzersiz bir deneyim sunarken, yerel ekonomiye de önemli katkılarda bulunur. Turizm, sadece yerel işletmelere değil, aynı zamanda bölgesel kalkınma projelerine de finansal kaynak yaratmaktadır. Bu durum, bölgenin altyapısının iyileştirilmesi, yeni istihdam olanaklarının yaratılması ve dışarıdan yatırım çekilmesi açısından büyük bir etken oluşturmaktadır (Şekil 4.9, Şekil 4.10, Şekil 4.11).

Şekil 4.9. Çağlayandibi Şelalesi ve çevresi

Şekil 4.10. Çağlayandibi Şelalesi

Şekil 4.11. Çağlayandibi Şelalesi ve ziyaretçiler

Tabiat Parkı'nın 2016-2023 yılları arasındaki ilişkilerde incelediğimizde, ziyaretçi sayılarında belirgin dalgalanmalar görülmektedir. 2016 yılında parkı 1.062 kişi ziyaret etmiş, bu rakam 2017'de %50 artışla 1.600 kişiye ulaşmıştır. Ancak dikkat çeken ilgi artışı, 2018 yılında yaşanmış ve ziyaretçi sayısı 8.400'e yükselmiştir. 2019 yılında gelindiğinde ziyaretçi sayısı 10.991'e ulaşarak zirveye ulaştı. Ancak 2020'de, COVID-19

pandemisinin küresel etkileriyle birlikte ziyaretçi sayısı dramatik bir düşüş yaşadı ve sadece 100 kişi geriledi. Bu durum, pandemi döneminde uygulanan kısıtlamalar ve seyahat yasakları ile açıklanabilir. 2021 yılında ise kısıtlamaların devam ettiği şekilde kadınlarla birlikte ziyaretçi sayısı 7.989'a çıktı. 2022'de bir miktar düşüş yaşanarak ziyaretçi sayısı 7.133'e gerilese de, 2023'te yeniden toparlanarak 10.158'e ulaştı (Tablo 4.3).

Tablo 4.3. Çağlayan Dibi Şelalesi Tabiat Parkı ziyaretçi sayıları (DKMP 12. Bölge Müdürlüğü, 2023)

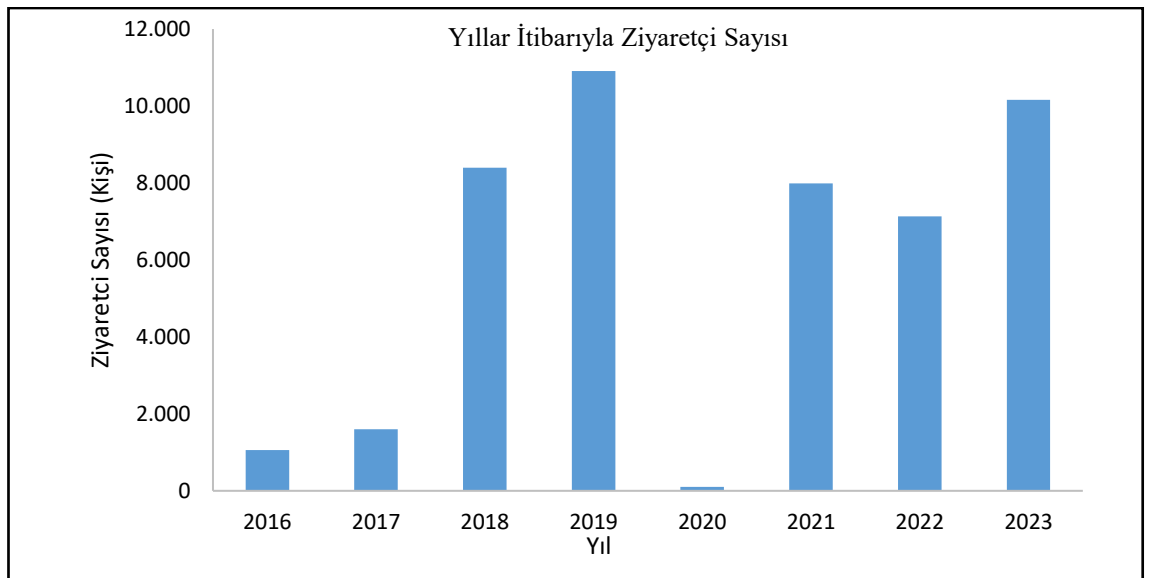
Yıl	Ziyaretçi Sayısı (Kişi)
2016	1.062
2017	1.600
2018	8.400
2019	10.910
2020	100
2021	7.989
2022	7.133
2023	10.158

Tabiat Parkı'na ait veriler, ziyaretçi sayılarındaki artışların ve turizm politikalarının yerel ekonomiye olan katkılarını açıkça göstermektedir. Ziyaretçi sayılarının yüksek olduğu yıllarda, konaklama, yeme-içme ve diğer turizm harcamalarıyla yerel ekonomiye ciddi katkılar sağlanmaktadır. Özellikle 2018 ve 2019 yıllarında yaşanan artışlar, bölgedeki turizm gelirlerinde önemli bir yükselişe neden olmuştur. Ancak, 2020 yılında yaşanan büyük düşüş, hem parkın ekonomik potansiyelini hem de yerel halkın turizm gelirlerine bağımlılığını olumsuz yönde etkilemiştir. Buna rağmen, 2021 sonrasında yaşanan toparlanma, bölgesel turizmin yeniden canlandığını ve ekonomik hareketliliğin sürdüğünü göstermektedir.

2016-2023 yılları arasında Tabiat Parkı, ziyaretçi sayılarında çarpıcı dalgalanmalar sergileyerek bölgedeki turizm dinamiklerini yansıtan önemli bir gösterge olmuştur. 2016 yılında 1.062 ziyaretçi ağırlayan park, 2017'de %50'lik bir artışla 1.600 ziyaretçiye ulaşmış, bu dönemdeki büyüme, parkın tanıtım faaliyetlerinin yoğunlaştırılması ve ekoturizme olan ilginin artması gibi faktörlerle açıklanabilir. 2018 yılına gelindiğinde ziyaretçi sayısı %42 oranında bir artış göstererek 8.400'e çıkmış, bu dramatik artışın ardında ise parkın geniş kapsamlı tanıtım çalışmaları, turizm altyapısının güçlendirilmesi ve doğal güzelliklerinin daha fazla tanınması gibi unsurlar yer almıştır. 2019 yılında ise ziyaretçi sayısı %30 artarak 10.991 kişiye ulaşmış ve park, en fazla ziyaretçiyi bu dönemde ağırlamıştır; bu artışın nedeni olarak turizmde yaşanan genel canlanma, yayla

yolları üzerindeki konumu, parkın sosyal medya ve dijital platformlar üzerinden daha fazla tanıtılması gibi etkenler gösterilebilir. Ancak, 2020 yılında tüm dünyayı etkileyen COVID-19 pandemisi, parkın ziyaretçi sayısında %99 gibi olağanüstü bir düşüşe yol açarak yalnızca 100 ziyaretçi ile sonuçlanmıştır. Pandemi nedeniyle getirilen kısıtlamalar, karantinalar ve seyahat yasakları, bu dönemde turizmin neredeyse tamamen durmasına neden olmuş, bu durum hem parkın turistik faaliyetlerini hem de yerel ekonomiyi olumsuz etkilemiştir. 2021 yılı ise pandeminin etkilerinin azalmasıyla birlikte toparlanma yılı olarak öne çıkmış, ziyaretçi sayısı %7.8 oranında büyük bir artış göstererek 7.989 kişiye ulaşmıştır. Ancak bu dönemdeki artışa rağmen, pandeminin devam eden etkileri ve sosyal mesafe kuralları ziyaretçi sayılarında tam bir iyileşmeyi engellemiştir (Şekil 4.12)

2022 yılına gelindiğinde, parkın ziyaretçi sayısı %10 oranında bir düşüşle 7.133'e gerilemiş, bu düşüşte pandeminin kalıcı etkileri, ekonomik koşullar ve mevsimsel değişiklikler rol oynamış olabilir. Bununla birlikte, 2023 yılı park için yeniden bir yükselme yılı olmuş, ziyaretçi sayısı %42 oranında artarak 10.158 kişiye ulaşmıştır. Bu artış, pandeminin etkilerinin hafiflemesi, turizmin yeniden canlanması ve parkın çekiciliğinin sürmesi ile açıklanabilir. Genel olarak bakıldığında, 2016-2023 yılları arasında Tabiat Parkı'nın ziyaretçi sayılarındaki dalgalanmalar, parkın dış etkenlere karşı oldukça duyarlı olduğunu ve turizmdeki gelişmelere hızlıca yanıt verebildiğini göstermektedir. Tüm bu değişimler, parkın cazibesini ve bölge ekonomisine katkı sağlama potansiyelini sürdürdüğünü ortaya koymaktadır (Şekil 4.12).

Şekil 4.12. Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı ziyaretçi sayıları (2016-2023)

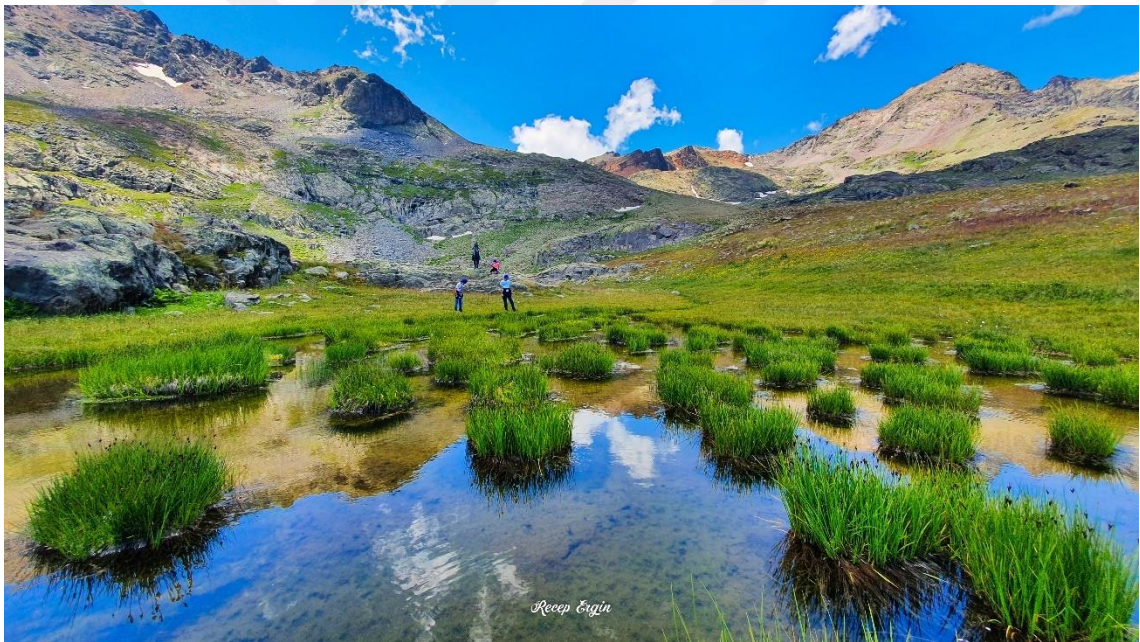
Çağlayandibi Şelalesi, Gümüşhane'nin doğal güzelliklerinden biri olarak ekoturizm açısından önemli bir destinasyondur. Şelale, yeşili, temiz havası ve huzurlu atmosferiyle doğa severler ve fotoğrafçılar için sevimli bir mekandır. Aynı zamanda çevredeki yerel halk için turizm, ekonomik fayda sağlamaktadır.

Bununla birlikte, şelalenin sürdürülebilir şekilde korunması ve turizme entegre edilmesi büyük önem taşıyor. Artanların kalıcı doğal ekosisteme zarar vermemesi için yeterli koruma önlemleri ve altyapı yatırımlarının yapılması gerekmektedir. Sürdürülebilir turizm çözümü sayesinde, Çağlayan Dibi Şelalesi'nin hem doğal güzelliğini desteklemek hem de yerel ekonomiye katkı sağlamak devam ediyor.

Artabel Gölleri Tabiat Parkı: Artabel Gölleri Tabiat Parkı'nın 2016-2023 yılları arasındaki ziyaretçi sayıları, parkın popülaritesinin yıllar içinde nasıl değiştiğini göstermektedir. 2016 yılında sadece 250 kişinin ziyaret ettiği park, sonraki yıllarda önemli bir büyüme trendi yaşamıştır. 2017 ve 2018 yıllarında ziyaretçi sayısı sırasıyla 1.640 ve 2.100 kişiye ulaşarak, parkın doğa turizmi açısından çekici hale geldiğini ortaya koymaktadır. 2019 yılında ise ziyaretçi sayısı 3.000'e yükselmiş, bu da parkın tanıtımının artması, ekoturizmin gelişmesi ve doğaseverlerin ilgisinin yükselmesiyle açıklanabilir. Ziyaretçiler, bu doğal ortamda kampçılık ve diğer doğa aktivitelerine katılmaktadır (Şekil 4.13, Şekil 4.14, Şekil 4.15).

Şekil 4.13. Artabel Gölleri ve çevresi

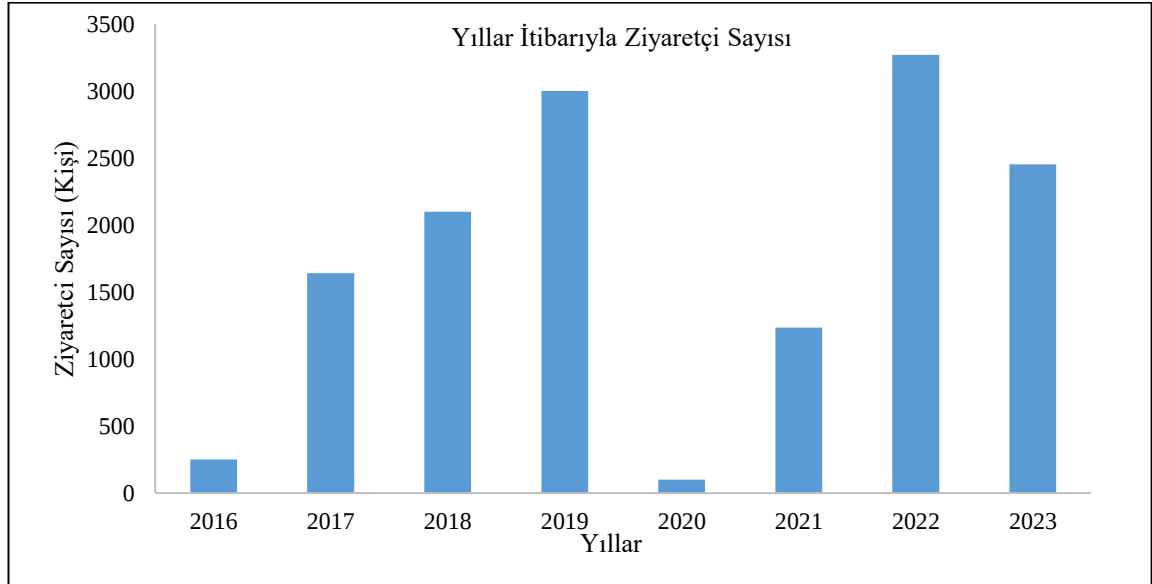
2020 yılına gelindiğinde, ziyaretçi sayısında dramatik bir düşüş yaşanmış ve bu sayı 100 kişiye gerilemiştir. Bu keskin düşüş, büyük olasılıkla COVID-19 pandemisinin getirdiği seyahat kısıtlamaları ve sosyal mesafe önlemlerinden kaynaklanmıştır. Pandemi, turizm sektörü üzerinde büyük etki yaratarak birçok bölgedeki ziyaretçi sayılarının önemli ölçüde azalmasına neden olmuştur.

ilginin artması ve seyahat kısıtlamalarının tamamen kaldırılmasıyla ziyaretçi sayısı 3.270 kişiye çıkarak park için en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Ancak 2023 yılında ziyaretçi sayısı biraz azalmış ve 2.452 kişi olarak kaydedilmiştir. Bu düşüş, ekonomik koşullar, hava şartları ya da diğer dış faktörlere bağlı olabilir (Tablo 4.4).

Genel olarak, Artabel Gölleri Tabiat Parkı, 2020 yılındaki pandeminin etkisi dışında, yıllar içinde artan bir ziyaretçi ilgisiyle karşılaşmıştır. 2022 yılında zirveye ulaşan ziyaretçi sayısı, parkın sürdürülebilir turizm açısından önemli bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Ancak bu sayılar, dönemsel faktörlerden etkilenmeye devam etmektedir.

Tablo 4.4. Artabel Gölleri Tabiat Parkı ziyaretçi sayıları (DKMP 12. Bölge Müdürlüğü, 2023)

Yıl	Ziyaretçi Sayısı (Kişi)
2016	250
2017	1.640
2018	2.100
2019	3.000
2020	100
2021	1.235
2022	3.270
2023	2.452

Şekil 4.16. Artabel Gölleri Tabiat Parkı ziyaretçi sayıları (2016-2023)

Grafikte, Artabel Gölleri Tabiat Parkı'nın ziyaretçi sayısındaki artış ve düşüş eğilimlerini yüzdelik değişimlerle analiz ettiğimizde dikkat çekici dalgalanmalar ortaya çıkmaktadır.

2016 yılındaki düşük ziyaretçi sayısına (250 kişi) kıyasla, 2017 yılında parkın ziyaretçi sayısı %556 gibi büyük bir artışla 1.640 kişiye yükselmiştir. Bu dramatik artış, parkın daha fazla tanıtılması veya doğa turizmine artan ilgi ile açıklanabilir. 2018 yılında da büyüme eğilimi devam etmiş ve %28'lik bir artışla ziyaretçi sayısı 2.100 kişiye çıkmıştır (Şekil 4.16).

2019 yılı ise %43'lük bir artışla parkın en yüksek ziyaretçi sayısına ulaştığı yıl olmuştur; bu yıl ziyaretçi sayısı 3.000 kişiye ulaşarak zirveye çıkmıştır. Ancak, COVID-19 pandemisinin etkisiyle 2020 yılında ziyaretçi sayısında %96.7 gibi keskin bir düşüş yaşanmış ve yalnızca 100 ziyaretçi parkı ziyaret etmiştir.

Pandeminin etkilerinin hafiflemesiyle birlikte, 2021 yılında ziyaretçi sayısı %1.135'lik büyük bir toparlanma yaşamış ve 1.235 kişiye çıkmıştır. Bu toparlanma, 2022 yılında daha da hızlanarak %165 oranında artış göstermiş ve 3.270 kişiye ulaşmıştır; bu, pandeminin olumsuz etkilerinin tamamen ortadan kalktığını ve doğa turizmine olan ilginin yeniden zirveye çıktığını göstermektedir.

2023 yılında ise ziyaretçi sayısında %25'lik bir düşüş gözlemlenmiştir; ziyaretçi sayısı 2.452 kişiye gerilemiştir. Bu düşüş, muhtemelen dışsal faktörlere bağlı olarak, parkın popülaritesinin biraz azaldığını veya çeşitli kısıtlamaların etkili olduğunu göstermektedir (Şekil 4.16).

Bu yüzdellik analiz, parkın ziyaretçi sayısındaki ani dalgalanmaların büyük ölçüde pandemi ve dış faktörlerle bağlantılı olduğunu, ancak parkın genel olarak büyüyen bir ziyaretçi potansiyeline sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Gülaçar, Gümüştüğ ve Dağdibi köylerinde yapılan anketler ve görüşmeler, bu yerleşimlerin Tabiat Parkı ile olan etkileşimlerini ve halkın park hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktadır. Gülaçar köyü, parkla en fazla etkileşimi olan yerleşimdir ve halk, parkı olumlu bulmakla birlikte hidroelektrik santral projelerine karşı çıkmaktadır. Gümüştüğ köyünde de halk, Tabiat Parkı'nı bilmekte ve ziyaret etmektedir, ancak parkın sadece Gülaçar köyü ile anılmasından rahatsızdırlar ve rehberlik yapmak istemektedirler. Dağdibi köyünde ise nüfus çok azalmış olup, halk parkı bilmemekle birlikte ziyaret etmektedir, ancak parkla ilgili herhangi bir görüş belirtmemişlerdir.

Tabiat Parkı'nın turizm potansiyeli henüz tam anlamıyla değerlendirilememiştir, dağ yürüyüşleri ve doğa keşifleri için uygun bir alan sunmakta olup, bu potansiyelin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tablodaki veriler incelendiğinde, Tomara Şelalesi, Limni Gölü, Çağlayandibi Şelalesi ve Artabel Göllerinin ziyaretçi sayılarının yıllara göre değişkenlik gösterdiği görülmektedir. 2016-2019 yılları arasında tüm destinasyonlarda belirgin bir artış eğilimi

gözlemlenirken, 2020 yılında COVID-19 pandemisinin etkisiyle ziyaretçi sayılarında keskin bir düşüş yaşanmıştır. 2021 yılı itibarıyla ziyaretçi sayılarında kademeli bir toparlanma gözlemlense de 2019 yılındaki seviyelere ulaşamadığı dikkat çekmektedir. 2022 ve 2023 yıllarında ise ziyaretçi sayılarındaki dalgalanmalar devam etmekte olup, özellikle Tomara Şelalesi ve Çağlayandibi Şelalesi'nde 2019'a kıyasla belirgin bir azalma söz konusudur. Buna karşın, Limni Gölü ve Artabel Göllerinde ziyaretçi sayılarının 2022 ve 2023 yıllarında görece daha istikrarlı ve yüksek olduğu görülmektedir. Bu veriler, doğal turizm destinasyonlarının pandemi sonrası dönemde farklı düzeylerde etkilendiğini ve bazı bölgelerin eski ziyaretçi potansiyelini tam anlamıyla geri kazanamadığını göstermektedir (Tablo 4.5).

Tablo 4.5. Tabiat parklarının yıllara göre ziyaretçi sayıları (DKMP 12. Bölge Müdürlüğü, 2023)

Yıl	Tomara Şelalesi Ziyaretçi Sayısı (Kişi)	Limni Gölü Ziyaretçi Sayısı (Kişi)	Çağlayandibi Şelalesi Ziyaretçi Sayısı (Kişi)	Artabel Gölleri Ziyaretçi Sayısı (Kişi)
2016	20.765	21.385	1.062	250
2017	49.843	64.458	1.600	1.640
2018	127.881	95.300	8.400	2.100
2019	143.330	87.714	10.910	3.000
2020	34.960	42.846	100	100
2021	88.420	64.078	7.989	1.235
2022	35.377	87.339	7.133	3.270
2023	55.553	83.372	10.158	2.452

Bu bulgular, doğal turizm destinasyonlarının ziyaretçi eğilimlerindeki değişimleri anlamak ve sürdürülebilir turizm politikalarının geliştirilmesine yönelik stratejiler oluşturmak açısından önemli olup, aşağıda detaylı olarak tartışılmaktadır.

Gül ve Akfen'in 2005'de yapmış olduğu çalışmada ziyaretçi kapasitesi kararlarının uygulanabilir, ilkeli ve akla uygun olması gerektiği vurgulanmaktadır. Kapasite kararlarının mevcut koşullar ve bilimsel yeni bilgilere uyarlanabilecek esnekliğe sahip olması gerektiği belirtilmektedir. Bununla birlikte kapsamlı hassas ekosistemlere sahip korunan alanlarda rekreasyonel amaçlı kullanımda, kaynak değerleri özelliklerine göre en uygun alanların belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu belirleme sürecinde, ziyaretçilerin talepleri ve isimleri dikkate alınarak, her bir rekreasyonel tesis ve etkinlik için ayrı ayrı ziyaretçi taşıma kapasitelerinin belirtilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Genel olarak, rekreasyonel taşıma kapasitesi ve ziyaretçi kapasitesi kavramlarının

gelişiminin vurgulandığı ve bu kavramların uygulanabilir ve akla uygun bir şekilde belirlenmesi gerektiği konusunda benzerlik göstermektedir.

Yenice Ormanları ve Gümüşhane'deki doğa parkları üzerine yapılan değerlendirmeler, sürdürülebilir yönetim, doğa temelli turizm faaliyetleri ve yerel katılım açısından önemli benzerlikler taşımaktadır. Her iki çalışmada da ekoturizm faaliyetlerinin sürdürülebilir yönetim stratejileri ile desteklenmesi gerektiğini vurgularken, Yenice Ormanları'nda doğa yürüyüşü, bisiklet sürme ve fotoğrafçılık gibi aktivitelerin öne çıktığı, Gümüşhane'de ise trekking, kampçılık ve benzer doğa aktivitelerinin yaygın olduğu görülmektedir. Yerel halkın turizme katılımı her iki bölgede de sınırlı olup, daha fazla katılımın hem doğal alanların korunması hem de ekonomik kalkınma açısından önemli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, her iki çalışmada da biyolojik çeşitliliğin korunması ve nadir türlerin ekosistem içinde sürdürülebilir şekilde yönetilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Yenice Ormanları'ndaki turizmin henüz istenilen düzeyde olmadığı, altyapı eksikliklerinin mevcut olduğu ve bölgedeki turizmin büyümesi için doğaya zarar vermeyen yatırımların yapılması gerektiği belirtilmiştir. Gümüşhane bölgesindeki turizm faaliyetlerinin de tam anlamıyla gelişmediği ve mevsimsel olduğu ifade edilmiştir. Bu çerçevede, her iki bölge için de yerel katılımın artırılması, sürdürülebilir altyapı yatırımlarının yapılması ve turizm ile doğa koruma arasındaki dengenin sağlanması gerektiği sonucuna varılabilir (Çağlayan, 2019).

Toksöz Kılıcın 2020'de yaptığı çalışmaya yakın değerler tespit edilmiştir. Her iki çalışmanın da korunan alanlardaki ziyaretçi etkileri ve bu etkilerin yönetimi konusunda benzerlik gösterdiği görülmektedir. Ziyaretçilerin doğal ve kültürel alanlar üzerindeki çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri vurgulanmış, bu etkilerin azaltılması için çeşitli stratejiler önerilmiştir. Ziyaretçi yönetimi stratejilerinde tabelalar, bilgilendirme merkezleri ve denetimlerin artırılması gibi yöntemler önerilmiş, doğa koruma ve sürdürülebilir turizmin bu stratejilere bağlı olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, yerel halkın turizm faaliyetlerine katılımının düşük olduğu, ancak bu katılımın sürdürülebilir turizm için kritik öneme sahip olduğu ifade edilmiştir. Yerel halkın ekonomik ve sosyal kazanç elde etmesinin turizmin sürdürülebilirliğine katkı sağlayacağı ortak bir tema olarak öne çıkmıştır. Eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerinin önemi de her iki çalışmada da vurgulanarak, doğa ve kültürel mirasın korunmasında eğitimin rolüne dikkat çekilmiştir.

Göksu'nun 2022'de Karagöl-Sahara Milli Parkı'nda yapmış olduğu çalışma, parkın taşıma kapasitesinin belirlenmesi ve ziyaretçi memnuniyeti üzerine odaklanmış olup, korunan alanların sürdürülebilir yönetimi açısından önemli bulgular sunmaktadır. Ziyaretçilerin rekreasyonel kullanımlarının, özellikle hafta sonları ve tatil günlerinde

parkın taşıma kapasitesini aştığı ve bunun çevresel tahribata, sosyal rahatsızlıklara ve ziyaretçi memnuniyetsizliğine yol açtığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde yapmış olduğumuz çalışmada da aşırı ziyaretçi yoğunluğunun korunan alanlar üzerinde baskı yarattığı vurgulanmış, IUCN'in taşıma kapasitesi hesaplama yöntemlerinin bu alanların sürdürülebilir kullanımı için önemli bir rehber olduğu belirtilmiştir. Her iki çalışmada da yönetsel eksiklikler ve personel yetersizliğinin taşıma kapasitesinin etkin kontrolünü zorlaştırdığı, bu durumun uzun vadeli koruna bilirliliği tehdit ettiği ifade edilmiştir. Ayrıca, zonlama gibi yönetim stratejileri önerilerek, ziyaretçi yoğunluğunu dengelemek ve çevresel etkileri azaltmak için alanların planlı bir şekilde kullanılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda her iki çalışma, sürdürülebilir turizm için ziyaretçilerin ve yerel halkın eğitiminin artırılması ve yönetim stratejilerinin güçlendirilmesi gerektiği konusunda benzer yaklaşımlar sergilemektedir.

Aydın'ın 2021'de Camili Biyosfer Rezervi çalışma ve bu çalışmadaki bulgular, ekoturizm faaliyetlerinin sürdürülebilir yönetimi ile yerel halkın katılımının önemini vurgulamaktadır. Her iki çalışma, ekosistemlerin korunması, biyoçeşitliliğin sürekliliği ve doğal kaynakların dengeli kullanımı üzerinde durmaktadır. Yerel halkın sosyo-ekonomik fayda sağlama düzeyinin sürdürülebilirlik açısından önemli olduğu ifade edilmekte; ayrıca, çevresel eğitim programlarının yaygınlaştırılması ve ziyaretçi yönetiminin güçlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Tajer'in 2023 de yapmış olduğu çalışmada doğa temelli turizmin (ekoturizm) önemi vurgulanmaktadır. Her iki çalışmada da doğal ve kültürel kaynakların korunması ile yerel halkın ekonomik fayda elde etmesi, ekoturizmin temel amaçları olarak öne çıkmaktadır. Tajer'in 2023 de yapmış olduğu çalışma, Golestan'daki koruma alanlarının ekoturizmin gelişimindeki önemli rolünü belirtirken, PDF'de Gümüşhane'deki koruma alanlarının doğal ve kültürel mirasın korunmasında kritik bir yer tuttuğu ifade edilmektedir. Ayrıca, her iki çalışma da ekoturizmin sağlıklı gelişimi için belirli stratejilerin geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır; Golestan'da ekoturizm stratejilerinin belirlenmesini önermekte, Yapmış olduğumuz çalışmada da koruma stratejilerinin geliştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Yerel halk ve ziyaretçilerin bilinçlendirilmesi de ortak bir tema olarak öne çıkmakta; bu metinde yerel halkın ve ziyaretçilerin ekoturizm konusunda bilinçlendirilmesi gerektiği vurgulanırken, yapmış olduğumuz çalışmada da doğa koruma konusundaki bilinçlendirme ihtiyacı önemli bir unsur olarak ele alınmaktadır.

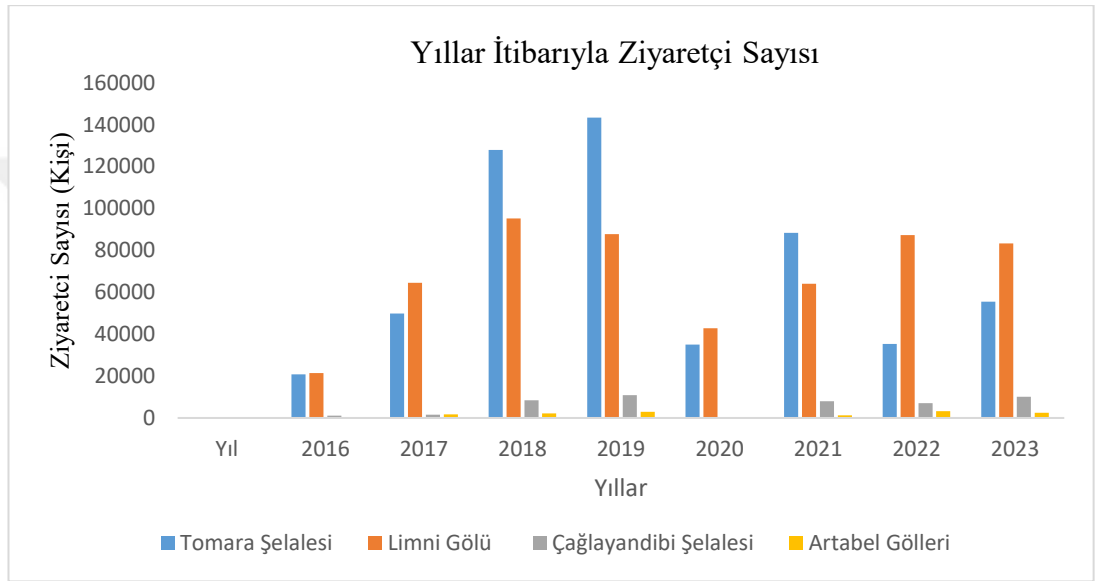
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Korunan alanların tanıtımı, bilgi aktarımı, ziyaretçi beklentileri, ziyaretçilerin duygusal halleri ve ziyaretçi gruplarıyla iletişimleri, milli parklarda ziyaretçilerin nasıl davranacağını büyük ölçüde etkilemektedir (Toksöz Kılıç, 2020). Gümüşhane ilindeki korunan alanların turizme katkısının belirlenmesi konusunda çeşitli problemler bulunmaktadır. Bu alanların yeterince tanıtılmaması ve turistler tarafından bilinmemesi, bölgenin turistik potansiyelini sınırlamaktadır. Ayrıca, ulaşım ve konaklama altyapısının yetersizliği, turistlerin rahatça bu bölgelere ulaşmasını zorlaştırmaktadır. Turizm faaliyetlerinin doğal dengeyi bozma riski ve çevresel etkileri de göz ardı edilmemelidir. Ekonomik açıdan, korunan alanların yerel ekonomiye katkısının tam olarak ölçülememesi ve turizm gelirlerinin adil bir şekilde dağıtılmaması önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Yönetim ve denetim eksiklikleri, bu alanların etkin bir şekilde korunmasını ve turist akışının düzenlenmesini zorlaştırırken, yerel halkın bu süreçlere yeterince katılmaması ve bilinçlendirilmemesi de turizmin sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu problemler, korunan alanların turizme sağladığı potansiyel katkıyı sınırlayabilir ve sürdürülebilir bir turizmin önündeki engelleri artırabilir.

Sonuç olarak, Tomara Şelalesi Tabiat Parkı, Limni Gölü Tabiat Parkı, Artabel Gölleri Tabiat Parkı ve Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı'nın yönetimi, IUCN kriterlerine uygun olarak planlanmakta ve uygulanmaktadır. Bu yaklaşımlar, türlerin korunma durumlarının izlenmesi, habitatların iyileştirilmesi ve ekosistemlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması için önemli bir temel oluşturmaktadır. Tüm bu çalışmalar, doğal ve kültürel zenginliklerin korunmasını hedeflerken aynı zamanda bölgesel kalkınmaya da katkıda bulunmaktadır.

Artabel Gölleri Tabiat Parkı, Türkiye'nin kuzeydoğusunda yer alan, buzullarla şekillenmiş gölleri ve zengin biyolojik çeşitliliği ile dikkat çeken önemli bir doğa koruma alanıdır. IUCN (Uluslararası Doğayı Koruma Birliği) kriterlerine göre "Tabiat Parkları" kategorisinde sınıflandırılan park, ekosistemlerin korunmasına yönelik sürdürülebilir stratejiler geliştirerek nadir ve endemik türlerin yaşam alanlarını koruma amacı gütmektedir. Bu çerçevede, parkta yer alan nadir bitkiler ve hayvanlar için habitat iyileştirme çalışmaları ve düzenli tür izleme programları yürütülmektedir. Özellikle, bölgeye özgü olan *Alchemilla sintenisii* ve *Campanula betulifolia* gibi endemik bitkilerin korunması, parkın ekolojik zenginliğini ortaya koyan kritik bir çalışmadır.

Parkların sınırlarının ekosistem bütünlüğü temel alınarak belirlenmesi, biyolojik çeşitliliğin korunması açısından önemli bir strateji olmuştur. Sınırların doğru şekilde belirlenmesi, yalnızca mevcut türlerin korunmasını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda türlerin yaşam alanlarını genişletip sürdürülebilir bir bakış açısının geliştirilmesinde kritik bir rol oynar. Ekosistemler arası bağlantıların korunması, türlerin genetik çeşitliliğini sürdürebilmesi için önemlidir ve parkın sınırları bu ihtiyaca uygun olarak düzenlenmelidir. Bu yaklaşım, parkın ekolojik dengesini korurken insan müdahalesini en aza indirir.

Şekil 5.1. Tabiat parkları ziyaretçi sayıları (2016-2023)

2016-2023 yılları arasında Tomara Şelalesi, Limni Gölü, Çağlayandibi Şelalesi ve Artabel Göllerinin ziyaretçi sayılarında belirgin değişimler gözlemlenmiştir. Bu süreçte Tomara Şelalesi ve Limni Gölü, en çok ziyaret edilen alanlar olarak öne çıkarken, Çağlayandibi Şelalesi ve Artabel Gölleri daha düşük ziyaretçi sayılarıyla dikkat çekmiştir.

2016 yılı tüm alanlar için düşük ziyaretçi sayılarıyla başlamış, Tomara Şelalesi ve Limni Gölü'nün ziyaretçi sayıları sırasıyla 20.765 ve 21.385 olarak kaydedilmiştir. Çağlayandibi Şelalesi ve Artabel Gölleri ise sırasıyla 1.062 ve 250 kişiyle oldukça az sayıda ziyaretçiye ev sahipliği yapmıştır. 2017 yılında ise ziyaretçi sayılarında bir artış yaşanmış ve Tomara Şelalesi 49.843, Limni Gölü ise 64.458 kişi ile önceki yıla kıyasla daha fazla ziyaretçi çekmiştir.

2018 ve 2019 yılları, tüm alanlar için ziyaretçi sayılarında zirve yaptığı yıllar olmuştur. Özellikle 2019 yılında Tomara Şelalesi 143.330 ziyaretçiyle en yüksek

seviyeye ulaşmıştır. Aynı yıl Limni Gölü 87.714 ziyaretçiyi ağırlar ve Çağlayandibi Şelalesi 10.910 kişi ile dikkat çeker. Artabel Gölleri de 2.680 ziyaretçi ile diğer yıllara göre yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Ancak 2020 yılı, COVID-19 pandemisinin etkisiyle tüm alanlarda ziyaretçi sayılarının büyük ölçüde düştüğü bir yıl olmuştur. Tomara Şelalesi 34.960, Limni Gölü 34.960, Çağlayandibi Şelalesi 2.100 ve Artabel Gölleri yalnızca 100 ziyaretçi ağırlayabilmiştir.

2021-2023 yılları, pandemi sonrası toparlanma sürecine sahne olmuştur. 2021 yılında Tomara Şelalesi 42.570, Limni Gölü 38.874 ziyaretçi ağırlamış, 2023 yılında ise bu rakamlar sırasıyla 55.553 ve 83.372'ye ulaşmıştır. Ancak Çağlayandibi Şelalesi ve Artabel Göllerinde toparlanma daha yavaş ilerlemiş ve bu alanlar 2023 yılında sırasıyla 10.158 ve 2.452 kişi tarafından ziyaret edilmiştir.

Genel olarak, Tomara Şelalesi yıllar boyunca en çok ziyaret edilen alan olmuş ve Limni Gölü'nün ardından ikinci sırayı almıştır. Çağlayandibi Şelalesi ve Artabel Gölleri ise nispeten daha az ziyaretçi ağırlamıştır. Bu sonuçlar, popüler alanlarda sürdürülebilir turizm politikalarının geliştirilmesini ve doğal dengeyi korumak adına altyapı çalışmalarının yapılmasını önemli hale getirmektedir. Ayrıca, daha az bilinen Çağlayandibi Şelalesi ve Artabel Göllerinin tanıtım faaliyetleriyle desteklenmesi ve ziyaretçi akışının dengelenmesi, tüm alanların potansiyelinin daha etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayabilir. Bu tür stratejiler hem alanların korunmasına hem de turizm potansiyelinin sürdürülebilir şekilde artırılmasına katkıda bulunacaktır.

2016-2019 yılları arasında Tomara Şelalesi Tabiat Parkı'nda ziyaretçi sayılarında önemli artışlar gözlemlenmiştir. Ancak COVID-19 pandemisi, 2020 yılında ciddi bir düşüşe neden olmuş, yerel ekonomiye katkılar geçici olarak azalmıştır. 2021 yılından itibaren toparlanma süreci başlamış ve turizmin yeniden canlanmasıyla parkın ekonomik katkıları artmaya devam etmiştir. Turizmin sürdürülebilirliği için parkın ekosistemlerine zarar vermeyecek şekilde ziyaretçi sayılarının sınırlandırılması, atık yönetimi ve çevre dostu ulaşım gibi önlemler alınmalıdır. Bu sayede hem parkın doğal zenginlikleri korunacak hem de yerel halkın geçim kaynakları çeşitlendirilecektir.

Limni Gölü Tabiat Parkı da pandemiden etkilenmiş, ancak 2022 yılından itibaren ziyaretçi sayılarında toparlanma gözlemlenmiştir. Yerel ekonomiye katkı sağlayan park, doğal güzellikleriyle ziyaretçileri cezbetmektedir. Ziyaretçi sayılarındaki artış, yerel ticaret ve turizm sektörlerini canlandırırken, parkın doğal kaynaklarına zarar vermemek için sürdürülebilir turizm politikalarının uygulanması önemlidir. Parkın doğal varlıkları korunurken, ziyaretçi yönetiminin etkin yapılması ve çevre dostu turizm teşvik edilmelidir.

Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı, doğal güzellikleriyle bölgesel turizmin önemli bir parçasıdır. Parkın ekosistemleri ve biyolojik çeşitliliği, sürdürülebilir turizm faaliyetleri ile korunmalı, aynı zamanda yerel ekonomiye katkı sağlanmalıdır. Pandemi döneminde turizm faaliyetleri durma noktasına gelmiş olsa da, 2023'te ziyaretçi sayılarında toparlanma gözlemlenmiştir. Artan ziyaretçi sayısı parkın ekosistemine zarar verebileceğinden, sürdürülebilir turizm politikaları geliştirilmelidir. Yerel halkın ekonomik kalkınmasına katkıda bulunurken, parkın uzun vadeli korunması sağlanmalıdır.

Artabel Gölleri Tabiat Parkı da ekoturizmin önem kazandığı bir destinasyon olarak dikkat çekmektedir. 2016-2019 yılları arasında ziyaretçi sayılarında artış gözlenmiş, ancak pandemi ile birlikte 2020'de dramatik bir düşüş yaşanmıştır. Pandeminin ardından ziyaretçi sayıları toparlanmış, ancak turizmin sürdürülebilir bir şekilde devam etmesi için dikkatli bir yönetim gerekmektedir. Parkın ekosistemlerinin korunması, yerel halkın katılımı ve turizm faaliyetlerinin doğaya zarar vermeden planlanması parkın uzun vadeli sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Tabiat parkları hem doğal zenginliklerin korunmasını hem de sürdürülebilir turizmin geliştirilmesini hedefleyen bir anlayışla yönetilmelidir. Bu bağlamda, rehberli turlar, ziyaretçilere bölgenin ekosistemleri ve biyolojik çeşitliliği hakkında bilgi vermek amacıyla büyük önem taşımaktadır. Eğitici rehberler, ziyaretçilerin doğa ile etkileşimlerini zenginleştirirken, yerel ekosistemlerin korunması için gerekli duyarlılığı geliştirmelerine yardımcı olur. Ayrıca, çevre dostu ulaşım seçeneklerinin sunulması, doğanın korunmasına katkıda bulunacak önemli bir adımdır. Bisiklet kiralama, yürüyüş yolları ve elektrikli araçlar gibi alternatif ulaşım yöntemleri, karbon ayak izinin azaltılmasına katkı sağlarken, doğanın daha az zarar görmesini temin eder.

Yerel halkın aktif katılımı da sürdürülebilir turizmin önemli bir parçasıdır. Yerel toplulukların, park yönetim süreçlerine dahil edilmesi, hem onların ekonomik olarak desteklenmesini sağlar hem de bölgeye özgü bilgi ve kültürel değerlerin korunmasına katkıda bulunur. Ekoturizm projeleri aracılığıyla yerel halk, zanaat ve ürünlerini tanıtmaya fırsatı bulurken, bu durum ziyaretçiler için de otantik deneyimler sunar.

Ziyaretçilerin çevreye duyarlılığını artıracak eğitim programları düzenlenmesi, doğa koruma bilincinin yaygınlaştırılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Bu programlar, doğal yaşamın önemi, biyoçeşitlilik ve çevre koruma konularında bilgi vererek, katılımcıların farkındalığını artırır. Böylece hem yerel halk hem de ziyaretçiler, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı konusunda bilinçlenir ve bu değerli alanların korunmasına yönelik aktif birer savunucu haline gelirler. Bu anlayışla yönetilen parklar

hem doğal zenginlikleri koruyarak hem de sürdürülebilir turizmi geliştirerek geleceğe yönelik önemli adımlar atmış olur.

Literatür taramasında, korunan alanların turizm faaliyetleri ekonomik ve çevresel etkileri, mevcut durumu ve bu alanların yönetimiyle ilgili yapılan çalışmalardan bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir:

Manisa ili Spil Dağı Milli Parkı ve çevresindeki doğal alanlarda kırsal turizmin gelişim potansiyeli üzerine yapılan çalışma ile, benzer temalar etrafında şekillenmektedir. Kızılaslan ve Ünal (2013) yılında yapmış olduğu çalışma, kırsal turizmin geliştirilmesinin mümkün olduğunu, ancak bunun için altyapı ve üst yapı çalışmalarının gerektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, yerel halkın bu süreçte katkı sağlayabileceği ve bölgedeki tarımsal ürün çeşitliliğiyle turistlere farklı deneyimler sunulabileceği vurgulanmaktadır. İkinci çalışma ise, 2016-2023 yılları arasında Tomara Şelalesi, Limni Gölü, Çağlayandibi Şelalesi ve Artabel Göllerindeki ziyaretçi sayılarındaki değişimleri analiz etmekte ve pandemi sonrası toparlanma sürecini ve sürdürülebilir turizmin önemini ele almaktadır. Her iki çalışmada da sürdürülebilir turizm politikalarının gerekliliği ve yerel halkın bu süreçteki rolü üzerinde durulmaktadır. Altyapı geliştirilmesi, çevre dostu ulaşım seçeneklerinin teşvik edilmesi ve ekoturizmin desteklenmesi gibi unsurlar her iki çalışmada da önemli bir yer tutmaktadır. Kızılaslan ve Ünal (2013) yılında yapmış olduğu çalışma, bölgedeki köylerin tarımsal ürün çeşitliliği ve parkların doğal cazibesiyle ziyaretçi ilgisinin artırılabilirliğini önerirken, ikinci çalışma bu önerileri daha geniş bir perspektifte ele alarak, ziyaretçi sayılarındaki artış ve düşüşler üzerinden ekonomik kalkınma ile doğal denge arasındaki ilişkinin önemini tartışmaktadır. Sonuç olarak, her iki çalışma da kırsal turizmin sürdürülebilir yönetimi ve yerel kalkınma için benzer stratejik yaklaşımlar sunmaktadır.

Türkmen ve Dönmez (2015) yılında yapmış olduğu çalışma, yerel halkın turizm faaliyetlerine bakış açısını ele almakta ve turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerini incelemektedir. İlk çalışma, Karabük ili Yenice ilçesindeki halkın turizme olan ilgisini ve turizmin bölgeye etkilerini değerlendirirken, ikinci çalışma Gümüşhane'deki dört doğal alanın (Tomara Şelalesi, Limni Gölü, Çağlayandibi Şelalesi ve Artabel Gölleri) ziyaretçi sayılarındaki değişimleri ve sürdürülebilir turizm politikalarını ele almaktadır. Her iki çalışma da yerel halkın eğitim seviyesi ve gelir durumunun turizme bakış açısını etkilediğini vurgulamaktadır. Yenice örneğinde, eğitim seviyesi arttıkça turizme karşı olumlu tutum belirginleşirken, Gümüşhane ili örneğinde, ekoturizmin bölge halkına katkı sağlarken ekosistemlerin korunması gerektiğini ortaya koymaktadır. Farklı olarak, Türkmen ve Dönmez (2015) yılında yapmış olduğu çalışma daha çok demografik

faktörlere (cinsiyet, yaş, medeni durum vb.) odaklanırken, Gümüşhane çalışması ziyaretçi sayıları ve pandemi etkileri üzerinden turizmin sürdürülebilirliğini tartışmaktadır. Ortak noktaları ise yerel halkın görüşlerinin turizm planlamasında kritik olduğu ve turizmin bölgesel kalkınmaya katkı sağlayabilmesi için bilinçlendirme çalışmalarının önem taşıdığıdır.

Çalık ve Pir (2019) yılında yapmış olduğu çalışma korunan alanların sürdürülebilir turizm kapsamında değerlendirilmesine odaklanmaktadır. Doğal ve kültürel değerlerin korunarak turizme kazandırılması, her iki çalışmanın ortak noktalarından biridir. Ekoturizmin teşvik edilmesi ve turizmin ekonomik faydalar sağlaması, özellikle yerel halk açısından ele alınan önemli hususlardır. Her iki çalışma da korunan alanlarda turizmin gelişiminin yerel ekonomiye katkı sağladığını vurgulamaktadır. Turist varışlarının artması, konaklama, ulaşım ve ticaret gibi sektörleri canlandırarak gelir kaynaklarını çeşitlendirdiği belirtilmektedir. Ayrıca, turizmin korunan alanlara olan etkisini minimize edebilmek için koruma-kullanma dengesi gözetilerek planlamalar yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte, her iki araştırma da altyapı yatırımlarının önemine değinmekte ve sürdürülebilir turizm planlamalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, turizm faaliyetlerinin pandemi gibi dışsal faktörlerden nasıl etkilendiği ve toparlanma süreçleri de incelenmiştir. Ancak her iki çalışma da uzun vadeli çevresel etkiler konusunda daha detaylı analizler içerebilir. Yönetim stratejileri, ziyaretçi taşıma kapasitesi ve turizmin sosyal etkileri üzerine daha derinlemesine bir inceleme ile çalışmalar genişletilebilir.

Göksu, (2022) yılında yapmış olduğu çalışma da korunan alanların sürdürülebilir yönetimini ve turizmle ilişkisini ele almaktadır. Karagöl-Sahara Milli Parkı çalışması, taşıma kapasitesine odaklanarak ziyaretçi yoğunluğunun çevresel etkilerini değerlendirirken, Gümüşhane'deki çalışma, ekoturizm faaliyetlerinin korunan alanlara etkisini ve yönetim stratejilerini incelemektedir. Her iki araştırma da turizmin yerel ekonomiye katkı sağladığını vurgulamaktadır. Karagöl-Sahara Milli Parkı'nda ziyaretçi memnuniyetinin alanın geliştirilmesiyle doğrudan ilişkili olduğu belirlenmiştir. Gümüşhane'deki çalışma ise yerel halkın sürdürülebilir turizm uygulamalarına katılımını teşvik etmektedir. Ziyaretçi yönetimi konusunda Karagöl-Sahara Milli Parkı'nda taşıma kapasitesi belirlenmiş ve aşırı yoğunluğun çevresel etkileri incelenmiştir. Gümüşhane'deki çalışma ise ekoturizmin etkilerini tespit ederek planlamacılara öneriler sunmaktadır.

Koruma ve yönetim stratejileri açısından her iki çalışmada da korunan alanların yönetim etkinliğinin artırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Özellikle doğanın

korunması için sürdürülebilir bir yönetim modeli oluşturma ihtiyacı ön plandadır; Tomara Şelalesi, Limni Gölü ve Çağlayandibi Şelalesi gibi alanlarda yerel ve ulusal planlama süreçlerinin entegre bir yaklaşımla ele alındığı belirtilmektedir. Bununla birlikte, yönetsel sorunlar da her iki çalışmada önemli bir yer tutmaktadır; personel eksikliği, mevzuatın yetersizliği ve finansal sıkıntılar, özellikle Gümüşhane'deki korunan alanlarda yaşanan sorunlar arasında sayılmaktadır. Sürdürülebilir yönetim ise ortak bir tema olarak, yerel halkın katılımı ve ekoturizmin teşvik edilmesiyle korunan alanların ekonomik ve sosyal faydalarının artırılması hedeflenmektedir. Binboğa'nın 2023'de yapmış olduğu çalışma Türkiye genelindeki korunan alanların yönetimine dair genel bir değerlendirme sunarken, yapmış olduğumuz çalışma belirli tabiat parklarına odaklanmakta; dolayısıyla daha spesifik bir inceleme sağlamaktadır.

Gümüşhane'deki turizmi canlandırmak için konaklama altyapısının geliştirilmesi kritik bir önem taşımaktadır. Yerel halkın katılımını teşvik ederek butik otel, pansiyon ve misafir evleri gibi yerel işletmelerin artırılması sağlanabilir. Bu yaklaşım, hem turistlere otantik bir deneyim sunar hem de bölgenin ekonomisine katkıda bulunur. Ayrıca, doğa turizmine ilgi duyanlar için kamp ve karavan alanları gibi alternatif konaklama seçenekleri oluşturulmalıdır. Özellikle çevre dostu ve enerji verimli tesisler, ekolojik dengeyi bozmadan turizmi destekleyecek etkili çözümler sunabilir. Bölgedeki mevcut konaklama kapasitesi, doğal ve kültürel değerlerle uyumlu şekilde artırılmalı ve sürdürülebilir bir turizm altyapısı hedeflenmelidir.

Turistlerin bölgeye ilgisini artırmak için aktivitelerin çeşitlendirilmesi ve bu aktivitelerin yerel kültürü yansıtacak şekilde tasarlanması büyük önem taşır. Ekoturizm çerçevesinde kuş gözlemciliği, doğa yürüyüşleri, botanik geziler ve doğa fotoğrafçılığı gibi doğa temelli etkinlikler organize edilebilir. Bunun yanı sıra, yerel mutfak ve geleneklerin tanıtıldığı kültürel turlar, bölgeye hem yerli hem de yabancı turistler için cazip hale getirecektir. Adrenalin sevenler için rafting, dağcılık ve bisiklet parkurları gibi macera turizmine yönelik etkinlikler de düşünülmelidir. Bu aktiviteler hem bölgenin doğal güzelliklerini tanıtacak hem de turistlerin unutulmaz bir deneyim yaşamalarını sağlayacaktır.

Gümüşhane'nin tanıtımı için dijital platformlar ve sosyal medya araçları etkili bir şekilde kullanılmalıdır. Bölgenin doğal ve kültürel zenginlikleri, kısa videolar, fotoğraflar ve hikâye odaklı içeriklerle dünyaya tanıtılabilir. Ayrıca, yerel festivaller ve uluslararası etkinlikler düzenleyerek bölgenin kültürel zenginliklerini sergilemek mümkündür. Bölgenin tarihî mirası ve doğal güzellikleri, iyi kurgulanmış hikâyelerle öne çıkarılabilir. Örneğin, Tomara Şelalesi'nin huzur dolu atmosferi ya da Limni Gölü'nün sakinliği, görsel

medya yoluyla etkileyici bir şekilde aktarılabilir. Bu sayede hem yerel hem de uluslararası düzeyde turist ilgisi çekilebilir.

Turizm firmalarının fiyatlandırma politikaları, bölgeyi rekabetçi bir destinasyon haline getirebilir. Bölgedeki turistik hizmetlerin ekonomik paket turlarla sunulması hem konaklama hem de aktiviteleri bir araya getirerek ziyaretçilere cazip fırsatlar sunabilir. Örneğin, doğal alanlara rehber eşliğinde yapılan turlar, uygun fiyatlı yemek paketleriyle birleştirilebilir. Bunun yanı sıra, yerel işletmelerle yapılacak iş birlikleri, turistlere hem ekonomik seçenekler sunarken hem de yerel ekonomiyi güçlendirebilir. Firmalarının esnek fiyat politikaları benimsemesi, özellikle sezon dışı dönemlerde ziyaretçi sayısını artırabilir.

Korunan alanların sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi ve yerel halkın bu süreçte katılımı teşvik edilmelidir. Bölgedeki turizm çalışanları için eğitim programları düzenlenerek doğal alanların korunmasına yönelik bilinç artırılabilir. Ayrıca, ziyaretçilerin doğal çevreye olan etkisini azaltmak için farkındalık kampanyaları düzenlenebilir. Bu eğitim programları sadece turizm sektörüne değil, aynı zamanda yerel halka da hitap etmeli, herkesin doğayı koruma bilinciyle hareket etmesini sağlamalıdır.

Son olarak, bölgedeki altyapının geliştirilmesi, turistlere güvenli ve konforlu bir deneyim sunmada önemli bir rol oynar. Özellikle, korunan alanlara erişimi kolaylaştırmak için yolların iyileştirilmesi, çevre dostu ulaşım sistemlerinin geliştirilmesi gereklidir. Aynı zamanda, enerji verimli ve çevreye duyarlı konaklama tesislerinin teşviki, turizm faaliyetlerinin çevresel etkisini en aza indirecektir. Bu tür yatırımlar hem turistlerin memnuniyetini artıracak hem de yerel halkın yaşam kalitesine katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

- Aydın, İ. Z. (2021). *Korunan alanlarda sürdürülebilir ekoturizm yönetimi ölçüt ve göstergelerinin belirlenmesi (Camili Biyosfer Rezervi örneği)*. Doktora tezi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin.
- Aydın, İ. Z., Öztürk, A., ve Demirci, U. (2017). Ülkemizin korunan alanları için sürdürülebilir ekoturizm yönetimi ölçüt ve göstergelerinin belirlenmesi. *Turar Turizm ve Araştırma Dergisi*, 6(2), 73-94.
- Pir B., ve Çalık, İ. (2019). Korunan alanların sürdürülebilir turizm kapsamında değerlendirilmesi: Gümüşhane Limni Gölü Tabiat Parkı örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10.
- Bayhan, Ü. B. (2018). *Kahramanmaraş Onikişubat ilçesi dağlık bölgelerinin ekoturizm potansiyeli ve turist profilinin belirlenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Bekdemir, A. (2002). Değişen turizm anlayışı ve değişen turizm anlayışının doğal kaynaklar üzerindeki etkisi. III. Ulusal Orman Fakülteleri Öğrencileri Kongresi, 6-7 Mayıs 2002, İstanbul, 11-19.
- Binboğa, G. (2023). *Korunan alanlarda sürdürülebilir yönetimin etkinliği ve sorunları: Spil Dağı, Dilek Yarımadası-Büyük Men-Deres Deltası ve Marmaris Milli Parkları örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Çağlar, S. S. (2023). İnsanın biyoçeşitlilik üzerindeki etkisi: milyarlarca yılda oluşanı birkaç yüzyılda yok etmek. *Tabiat ve İnsan*, 2(193), 56-63.
- Çağlayan, E. (2019). *Sürdürülebilir turizm bağlamında korunan alanlarda turizm: Yenice Ormanları örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Deniz, T. (2019). Turizm ve biyoçeşitlilik tourism and biodiversity. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 323-339.
- Erat, K., ve Balık, H. İ. (2022). Bitkisel biyoçeşitlilik ve genetik kaynaklar. *Journal of Agricultural Biotechnology*. 3(2), 117-125.
- Göksu, U. (2022). *Korunan alanlarda taşıma kapasitesi ve ziyaretçi memnuniyetinin belirlenmesi: Karagöl-Sahara Milli Parkı Örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin.
- Gül, A., ve Akten, M. (2005). Korunan doğal alanlarda rekreasyonel taşıma kapasitesi ve kavramsal yaklaşımla. *Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu*, 485-494, Isparta.

- Hassan, A. (2013). Perspective analysis and implications of visitor management – Experiences from the Whitechapel Gallery, London. *Anatolia*, 24(3), 410-426.
- Kılıç, M., ve Kervankiran, İ. (2019). Türkiye’de Milli Parkçılığın Kısa Bir Hikâyesi: YOZGAT Çamlığı Milli Parkı örneği. *Türk Coğrafya Dergisi*, (72), 21-34. <https://doi.org/10.17211/tcd.463690>
- Kızılaslan, N., ve Ünal, T. (2013). Manisa Spil Dağı Milli Parkı kırsal turizm potansiyelinin belirlenmesi. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, (7), 10-19.
- Mansuroğlu, S., Dağ, V., Kösa, S., ve Demir, F. (2021). Korunan alanlarda turizmin etkisi: Antalya kenti örneği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 215-232.
- Türkiye Cumhuriyeti. (1983). *Milli parklar kanunu*, 2873 (Resmi Gazete, 508). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?mevzuatno=2873&mevzuattur=1&mevzuattertip=5>
- Polat, A. T. (2006). *Karapınar ilçesi ve yakın çevresi peyzaj özelliklerinin ekoturizm kullanımları yönünden değerlendirilmesi üzerine bir araştırma*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Resmi Gazete. (2012). *Korunan alanların tespit, tescil ve onayına ilişkin usul ve esaslara dair yönetmelik*. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?mevzuatno=23605&mevzuattur=7&mevzuattertip=5>
- Sarışın, B. N. (2023). *Korunan alanlarda ekolojik risk değerlendirmesi: Alakır Çayı yüzey sedimentleri örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Tajer, E. (2023). *Korunan alanlarda ekoturizmin markalaşmasına yönelik bir model önerisi: Golestan, İran örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa.
- Toksöz Kılıç, D. (2020). *Korunan alanlara yönelik ziyaretçi etkilerinin belirlenmesi ve yönetilmesi: Göreme Milli Parkı örneği*. Doktora tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2015). *Artabel Gölleri Tabiat Parkı gelişme planı* (Analitik etüt ve sentez raporu). Ankara: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2022). *Korunan alan istatistikleri*. <https://www.tarimorman.gov.tr/dkmp/menu/18/korunan-alan-istatistikleri>

- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2023). *12. Bölge Müdürlüğü faaliyetleri sunumu*. Gümüşhane: Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2016a). *Tomara Şelalesi Tabiat Parkı gelişme planı*, (Planlama raporu). Ankara: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2017a). *Limni Gölü Tabiat Parkı gelişme planı*, (Planlama raporu). Ankara: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2016b). *Tomara Şelalesi Tabiat Parkı gelişme planı*, (Analitik etüt ve sentez raporu). Ankara: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2017b). *Limni Gölü Tabiat Parkı gelişme planı* (S. 211), (Analitik etüt ve sentez raporu). Ankara: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2016c). *Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı gelişme planı*, (Planlama raporu). Ankara: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2016d). *Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı gelişme planı*, (Analitik etüt ve sentez raporu). Ankara: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024a). *Turizm istatistikleri, IV. çeyrek: Ekim—Aralık, 2023*. <https://data.tuik.gov.tr/bulten/index?p=turizm-istatistikleri-iv.-ceyrek:-ekim-aralik,-2023-53661>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024b). <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>
- Türkmen, F., ve Dönmez, Y. (2015). Korunan alanların turizme açılmasına ilişkin yerel halkın görüşleri (Yenice örneği). *Karabuk University journal of institute of Social Sciences*, 5(5-2), 189-189.
- Türkiye Seyahat Acentaları Birliği. (2024). *Turizm rapor ve istatistikleri*. <https://www.tursab.org.tr/default>
- Uğur, İ., ve Dönmez, Y. (2021). Somut kültürel miras alanlarının turistik çekicilik açısından değerlendirilmesi: Birgi örneği. *Journal of Academic Tourism Studies* 2(2), 54-76.
- UNWTO. (2017). *Neden turizm?* <https://web.archive.org/web/20170717192208/http://www2.unwto.org/content/why-tourism>

- URL 1. (2024). *Temel kavramlar*. <https://www.tarimorman.gov.tr/dkmp/menu/34/temel-kavramlar>
- URL 2. (2024). *Korunan alanlar- özel çevre koruma bölgeleri*. <https://ockb.csb.gov.tr/korunan-alanlar-i-56>
- URL 3. (2024). *Turizm içinde*. <https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=turizm&oldid=33008067>
- Yavuz, M. (2023). Biyoçeşitlilik: Ne, niçin, nasıl? *Akademik Düşünce Dergisi*, (7), 3-20. <https://doi.org/10.53507/akademikdusunce.1219816>
- Yıldırım, B. (2023). *Katılımcı yaklaşım ile korunan alanlarda ekoturizm faaliyetlerinin değerlendirilmesi: Yedigöller Milli Parkı örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Düzce Üniversitesi, Düzce.

ÖZGEÇMİŞ

Lise öğrenimimi Samsun 19 Mayıs Lisesinde tamamladı. 2005 yılında İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümünden, 2010 yılında aynı fakültenin Peyjaz Mimarlığı Bölümünden mezun oldu. 2019 Yılında Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane Meslek Yüksek Okulu, İnşaat Programından mezun oldu.

2009 yılında Orman Genel Müdürlüğü, Giresun Orman Bölge Müdürlüğünde Orman Mühendisi kadrosuyla göreve başladı. 2009 yılında Gölköy Orman İşletme Şefliği, 2010 ve 2011 yıllarında Kümbet Orman İşletme Şefliği görevlerini icra ettikten sonra 2011 yılında Çevre ve Orman Bakanlığı, Gümüşhane İl Müdürlüğünde Mühendis olarak göreve başladı. İl Müdürlüğü bünyesindeki Ağaçlandırma Şefliği bünyesinde 1 yıl görev yaptıktan sonra, Bakanlığın yeni yapılanmasında Orman ve Su İşleri Bakanlığı, DKMP Gümüşhane İl Müdürlüğünde Mühendis olarak görev devam etti. 2018 yılında Bakanlığın yeni yapılanması kapsamında Tarım ve Orman Bakanlığı, 12.Bölge Müdürlüğü, Gümüşhane Şube Müdürlüğü bünyesinde Gümüşhane Şefi olarak göreve başladı, halihazırda aynı görevi icraa etmektedir.